

CAPÍTOL III: POBLACIÓ I BENESTAR SOCIAL

1. LA POBLACIÓ

1.1. INTRODUCCIÓ

Les dades definitives del padró municipal d'1 de gener de 2011 i les dades provisionals d'1 de gener de 2012 continuen la tendència de l'alentiment progressiu en el creixement de la població que es detecta d'ençà de l'inici de la crisi econòmica internacional (*vegeu l'apartat 1.1 del capítol I*). L'arxipèlag balear ha assolit 1.113.114 habitants segons el padró de 2011 i 1.118.654 habitants segons la dada provisional de 2012, xifres que suposen un augment de 7.065 residents i de 5.540 residents, respectivament. Quant a l'Estat espanyol, ha arribat als 47.190.493 segons el padró d'1 de gener de 2011 i a 47.212.990 habitants segons la dada provisional del padró 2012, amb un creixement absolut de 169.462 persones i de 22.497 residents, respectivament ([vegeu el quadre III-1](#)).

Els creixements relatius, tant a l'Estat espanyol com a l'àmbit autonòmic, han experimentat un descens important si els comparam als valors assolits en el darrer decenni, en què cap de les xifres de la sèrie havia presentat uns guarismes tan baixos. La població estatal, segons la revisió del padró de 2011, va experimentar un creixement del 0,4% i, d'acord amb la xifra provisional del 2012, d'un 0,05%. A les Illes Balears, amb uns creixements un poc més elevats, també ha baixat de manera notable el creixement demogràfic, fins a situar-se en el 0,6% segons la revisió del padró del 2011, i del 0,5% segons la dada provisional del 2012. Amb l'excepció de les ciutats autònomes, cap comunitat autònoma aconsegueix assolir creixements superiors a l'1% d'ençà la revisió de l'any 2011. Així mateix, augmenta el nombre de les que perden població, i la resta, en general, obtenen uns creixements que se situen devers el mig punt percentual. No obstant això, les Illes Balears, que comparteixen aquest nou cicle de creixement més alentit i menys intens, continuen situant-se entre les autonomies que presenten majors creixement relatius ([vegeu el quadre III-2](#)).

Si deixam de banda la repercussió que poden suposar les modificacions introduïdes en la gestió del padró amb la implantació de les baixes per caducitat en el 2006 (obligació per als estrangers no comunitaris sense

autorització legal de residència permanent de renovar-ne la inscripció padronal cada dos anys i la mesura de control adreçada a confirmar la residència dels estrangers comunitaris o amb residència permanent establerta l'any 2009), es constata que a partir de la revisió del padró de 2010 els creixements obtinguts per la població estrangera han baixat fins uns valors molt allunyats als de l'inici del segle XXI. Cap comunitat autònoma supera creixements superiors al 6% en les xifres definitives corresponents a les dues darreres revisions. Aquesta tendència decreixent queda marcada, fins i tot, per un lleu decrement de la població estrangera (-0,7%) a l'Estat espanyol en la dada provisional de la revisió del 2012 ([vegeu el quadre III-3](#)).

La població estrangera -que explica, en gran mesura, el fort creixement demogràfic registrat a començament del segle XXI assolí, segons dades definitives, l'1 de gener de 2011 els 5.751.487 habitants a l'Estat espanyol, mentre que a les Balears els estrangers suposen un col·lectiu de 242.812, la qual cosa representa un 21,8% de la població, la major xifra de totes les comunitats autònomes i molt per sobre de la mitjana estatal, que és del 12,2% ([vegeu el gràfic III-1](#)).

Les dades provisionals d'1 de gener de 2012 ens mostren, després de molts anys, un decreixement global del nombre d'estrangers residents. Tot i que, quan se'n publiquin les xifres definitives, el resultat pugui variar i augmentar lleugerament, el cert és que les tres darreres revisions marquen un nou cicle. Aquest cicle es caracteritza per uns creixements molt més suaus, o sovint per decrements, com a conseqüència del descens dels fluxos immigratoris anuals i d'uns majors controls en la comptabilització del col·lectiu.

El padró de 2011 reflecteix, en la mateixa línia, un descens en la intensitat dels fluxos migratoris. A l'Estat espanyol es comptabilitzen 3.753 estrangers més que en 2010, i 556 a les Illes Balears. Aquests resultats, ja definitius, es mantenen molt allunyats dels augments assolits a principi del segle, superiors al mig milió d'estrangers en el total espanyol o dels més de 25.000 residents a les Illes Balears.

Un terç del creixement migratori estranger de l'Estat espanyol és conseqüència del flux de romanesos, que amb 865.707 són el col·lectiu més nombrós dels estrangers residents, per damunt dels marroquins, que amb 773.995 ocupen la segona posició i molt per sobre dels equatorians (360.710) i dels britànics (391.194). Altres increments importants s'han registrat entre els ciutadans marroquins i els xinesos. Contràriament, es detecten significatius descensos de ciutadans equatorians, bolivians i argentins.

A les Illes Balears, les taules de l'ibestat referides a la revisió del padró de 2011 ens mostren un baix increment (0,23%) del nombre d'estrangers. Les colònies que més han augmentat són la italiana (769), l'alemanya (678) i la romanesa (717). Això no obstant, es detecten balanços migratoris negatius o, dit d'una altra manera, fluxos de retorn més potents que els d'entrada en set dels 22 països amb majors colònies residents a les illes Balears. Els països que presenten decreixements en el nombre de residents, com succeïa també en els resultats de l'any anterior, són països llatinoamericans: l'Argentina, Bolívia, l'Uruguai, el Brasil, Xile, l'Equador i Colòmbia, que en conjunt han baixat més de 4.000 persones, aproximadament. No tots aquests descensos són conseqüència dels moviments de retorn produïts durant l'any de la revisió, ja que molts s'han donat de baixa per caducitat [\(vegeu el quadre III-4\)](#).

1.2. L'EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

Si comparam la població de 2011 (1.113.114) amb la de 2001 (878.627), conclourem que ha crescut en 234.487 persones, o el que és el mateix, més d'un 25%. La importància de la immigració és òbvia si analitzam el creixement per nacionalitats. Així, en el mateix període, la població de nacionalitat espanyola ha crescut en 65.558 persones, mentre que la colònia d'estrangers ha augmentat en 168.929. La població espanyola només ha augmentat un 8,15%, mentre que la població estrangera ha crescut un 228,69%, és a dir, s'ha multiplicat per 3,2 en el termini de només deu anys [\(vegeu el quadre III-5\)](#).

L'illa que ha experimentat el major creixement relatiu ha estat Formentera, amb prop d'un 50%, que ha estat conseqüència, tant del creixement en valors absoluts molt similars d'espanyols (1.706) i estrangers (1.784). Eivissa és l'illa

que, amb el 42,54% d'increment, ocupa la segona posició quant a creixement; els 40.126 nous habitants es distribueixen entre 15.075 espanyols i 25.051 estrangers. En només deu anys la colònia estrangera eivissenca s'ha més que triplicat. Menorca se situa en tercera posició, amb un percentatge de creixement molt similar a la mitjana, i ha crescut en 19.579 persones, de les quals 8.288 són espanyoles i 11.291 són estrangeres. Cal destacar que Menorca és l'illa que ha experimentat el major creixement relatiu d'estrangers, ja que en el 2000 n'hi havia 4.178, i el 2010 aquesta xifra augmentà fins als 15.469, és a dir, es va multiplicar per 3,7 ([vegeu el gràfic III-2](#)).

Per illes, el percentatge de població estrangera comunitària (UE-15) més elevada es presenta a Formentera, amb un 56%, i la més baixa a Mallorca, amb un 40%. Eivissa té un 44% i Menorca un 48% ([vegeu el quadre III-6](#)).

1.3. L'EVOLUCIÓ DEMOGRÀFICA MUNICIPAL

En primer lloc, si analitzam l'increment total municipal de la població, ens adonam que únicament un municipi de les Illes ha perdut població: Escorca, que ha passat de 306 a 284 habitants, tot i que és un municipi atípic, amb accés molt difícil, amb una estructura de la propietat rústica de grans dimensions i un hàbitat amb un grau elevat de dispersió i sense grans infraestructures productives. No obstant això, la tendència global en aquest decenni ha estat presentar un fort creixement de població que, en molts casos, ha significat increments superiors al 30, 40, 50 i, fins i tot, en el cas des Mercadal, a Menorca, del 65% ([vegeu mapa III-1 i el quadre III-7](#)).

L'illa en què els municipis presenten, en conjunt, taxes més elevades de creixement és Eivissa, en què tots els municipis creixen entre un 24,45% (Sant Joan de Labritja) i més del 50% (Sant Josep de sa Talaia). Menorca presenta més dispersió i les taxes van des de l'increment de l'11,76% de Ferreries fins a la taxa des Mercadal, la més elevada de l'arxipèlag. Mallorca, com és habitual per la major tipologia de municipis, presenta molta dispersió. Alguns com Consell, Marratxí i ses Salines superen el 50% del creixement, mentre que n'hi ha que romanen per davall del 10%.

L'anàlisi municipal ens ofereix, doncs, una major dispersió de dades. Així mateix, volem posar de relleu dues qüestions: segons les dades de la revisió del padró de 2011 hi ha deu municipis que tenen un terç o més de població estrangera, i 34, la meitat, en tenen una cinquena part. El major percentatge, amb un 42%, el presenta el municipi de Deià, un municipi de la Serra de Tramuntana amb una llarga tradició residencial d'artistes, intel·lectuals i de grups econòmics benestants. La resta de municipis propers a un terç de la població de nacionalitat estrangera presenten la distribució següent: a Mallorca, Andratx i Calvià al Ponent; Alcúdia a les badies del nord-est; Capdepera i Sant Llorenç des Cardassar al Llevant; i Santanyí i ses Salines al Migjorn. Tots aquest municipis són costaners i presenten una vocació residencial important, a més d'una estructura de serveis i turisme ben desenvolupada. Eivissa també presenta un percentatge de població estrangera elevat el municipi de Sant Joan de Labritja, que sempre havia presentat una implantació residencial estrangera forta i, finalment, Formentera, que ja hem comentat en l'apartat insular.

Quant als municipis que tenen poca presència relativa de població estrangera (que en aquesta anàlisi situarem en el 10% de la població) en trobam quatre a Mallorca situats al Raiguer (Santa Maria del Camí, Binissalem i Consell) i, el municipi dormitori de Palma, Marratxí. Són municipis interiors que han romàs al marge de l'atracció residencial massiva que tenen altres municipis de la Serra de Tramuntana o d'altres àrees amb fort desenvolupament dels serveis turístics. A Menorca, hi trobam en aquesta situació el municipi de Ferreries ([vegeu el mapa III-2](#)).

1.4. REPERCUSSIONS DEMOGRÀFIQUES DE L'EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

L'anàlisi de l'evolució estructural de la població per nacionalitats en el darrer decenni ens permet arribar a una sèrie de conclusions:

El grup de població que ha experimentat un creixement més important és el grup dels actius (16-64 anys, 70% de la població total a l'any 2010). La població estrangera, venguda massivament en aquesta dècada a la recerca d'oportunitats econòmiques i vitals, és responsable del 80% de l'increment

d'aquest grup. La incorporació d'aquests contingents ha incidit significament en la piràmide etària, és a dir, en l'estructura per edat i sexe de la nostra societat. Ha contribuït, d'una banda, que el procés d'envelliment de la població a les Illes s'alenteixi a curt termini i, de fet, les Illes constitueixen una de les CA menys envellides i, de l'altra, que la base de la piràmide s'eixampli com a conseqüència del potencial de fecunditat que aporta la venguda de població jove i que ha determinat que durant aquest decenni s'hagin incrementat les taxes de natalitat ([vegeu el quadre III-8](#)).

L'any 2010 l'edat mitjana a la maternitat a Espanya fou de 31,21 anys, mentre que a les Illes Balears s'assolia un mitjana de 30,79 anys. Això no obstant, s'ha de tenir present que es produeixen diferències molt significatives en la maternitat segons la nacionalitat. Les mares estrangeres mantenen un calendari de fecunditat més jove, sobretot les que procedeixen d'Àfrica (el Marroc) i d'Amèrica del Sud, que són les dones estrangeres que més contribueixen a la natalitat de les Illes. L'any 2010 l'edat mitjana de les mares estrangeres a Espanya era de 28 anys, i a les nostres illes de 29 anys. No obstant això, si s'atén a l'evolució d'aquest indicador d'ençà de l'any 2002, s'observa un envelliment progressiu i ràpid. Durant el període que va de l'any 2002 al 2010, l'edat mitjana a la maternitat d'aquest col·lectiu només ha augmentat al llarg d'un any, mentre que en aquest mateix període, les mares espanyoles continuen la tendència d'un retard progressiu de la maternitat, tot i que l'indicador evoluciona més lentament, ja que acumula els retards anteriors significatius, i en el període esmentat l'edat mitjana augmenta 0,7 anys. Aquest procés de retard general del calendari a la maternitat indica, al seu torn, l'adopció dels patrons nadius per part del col·lectiu de la població estrangera ([vegeu el quadre III-9](#)).

El nombre de fills per dona a les Illes segueix una evolució confluent amb les dades estatals, que se situen en el 2010 en 1,4 fills per dona. L'anàlisi d'aquest indicador ens mostra distints cicles: un descens progressiu des de 1975 fins als darrers anys del segle XX, moment en què s'inicia una fase de recuperació lleugera que es manté fins al 2008; l'any 2009 i l'any 2010 pareixen marcar un punt d'inflexió i la fi d'aquesta recuperació. Per primera vegada, després de

més de deu anys d'una recuperació lleugera, es produeix un descens que discorre paral·lel a un menor creixement de la població. L'indicador calculat per tipus de nacionalitat es manté entre les mares espanyoles des del 2001 entorn a 1,3 fills per dona, amb un descens lleu en el 2009 i en el 2010. La tendència entre les mares estrangeres és ben distinta i presenta una evolució descendent des de l'any 2001 fins al 2010, encara que l'indicador sigui superior al que presenten les dones de nacionalitat espanyola ([vegeu el quadre III-10](#)).

Durant aquest decenni s'han anat consolidant noves formes de convivència. D'una banda, augmenten les llars unipersonals i, de l'altra, segons l'Enquesta nacional d'immigrants (2007) a les Illes un terç de les llars té entre els seus membres algun immigrant. A més, entre les formes de convivència, les parelles de fet, amb o sense fills, passen a significar un nombre important de les llars. No hi ha cap font que permeti esbrinar directament l'evolució a les Illes d'aquest tipus de llars. No obstant això, dues dades ens permeten conèixer la importància actual d'aquest fenomen: d'una banda es registra un elevat percentatge de nascuts de mares no casades (41% dels naixements) i, de l'altra, la baixa taxa de nupcialitat actual a les Illes Balears ([vegeu el quadre III-11](#)).

Les taxes de nupcialitat, que es mantenen en uns valors baixos, com també d'altres sèries estadístiques com la de naixements, reflecteixen un canvi sociològic en el model de convivència en parella. Així, de cada vegada és més freqüent la convivència sense establir lligams matrimonials, i, en cas que s'elegeixi la via matrimonial, en més del 60% dels casos s'opta com a forma de celebració la civil i a una edat cada cop més tardana. Les dades de 2010 per a les Illes Balears mostren que l'edat dels homes per contreure matrimoni s'ha enfilat fins als 33,2 anys i la de les dones fins als 31 anys ([vegeu el gràfic III-3](#)).

Els fluxos migratoris internacionals es reflecteixen de manera fefaent en l'estadística de matrimonis. Les darreres dades disponibles (2010) mostren que només el 66% es produeixen entre espanyols, quan a principis de segle aquesta xifra era superior al 84% i superava el 90% durant els anys 90 del segle XX. Per illes, és on més es palesen aquestes diferències. Així, Formentera és l'illa on més impacte assoleix la immigració internacional en la

matrimonialitat; només el 53% del matrimonis de 2010. Eivissa també presenta un fort índex d'enllaços matrimonials, i un dels dos membres, com a mínim, és de nacionalitat estrangera. Així, menys del 57% de matrimonis el 2010 se celebraren a Eivissa entre espanyols. Menorca és la que presenta un major percentatge d'enllaços entre ciutadans espanyols, amb un 77% ([vegeu el gràfic III-4](#)).

La baixa nupcialitat que caracteritza el període estudiat s'ha produït amb el procés paral·lel de la forta incidència de les dissolucions matrimonials. D'ençà del 2006, en què s'assolí la xifra màxima de dissolucions matrimonials, se n'ha produït una reducció progressiva. El 2010 se n'han produït 110.321 a l'Estat espanyol, i s'ha tornat a les xifres de començament de decenni. El mateix succeeix a les Illes Balears, on s'ha passat de 3.949 dissolucions a 2.853. Potser la crisi econòmica, d'una banda, i el major predomini d'enllaços informals (convivències de fet, sense matrimoni) de l'altra, expliquen el descens d'aquesta tendència.

1.5.L'ÍNDEX DE PRESSIÓ HUMANA A LES ILLES BALEARS

L'índex pressió humana és un indicador elaborat per l'Ibestat, que pretén facilitar-nos una dada aproximada de la població que hi ha en realitat a l'arxipèlag en un moment determinat i que ens permet una comparació amb la població que hi resideix habitualment, que coneixem gràcies a les dades padronals.

És una informació que resulta especialment important en una comunitat com la de les Illes Balears, que es caracteritza per una estacionalitat econòmica i demogràfica forta, que deriva d'una especialització molt marcada entorn al turisme de sol i platja.

Aquest tipus de turisme presenta una forta concentració en un període molt concret de l'any, bàsicament el període estival i els mesos que l'envolten, i resulta de la convergència dels períodes clàssics vacacionals de les classes mitjanes europees, que en són els principals usuaris; una distància òptima amb transport aeri dels nuclis emissors; les característiques climàtiques i

ambientals de les nostres illes i una bona oferta residencial i complementària, entre d'altres factors.

L'evolució de l'indicador de pressió humana durant tota la sèrie cronològica compresa entre el 1997 i el 2011, marca els valors màxims de càrrega demogràfica en la primera quinzena del mes d'agost i els valors mínims entre els mesos de desembre (en dates lligades amb les festes de Nadal) i de començaments de gener. Les vacances de Pasqua representen un altre dels períodes en què, de forma constant, l'IPH augmenta en tota la sèrie. El dia amb major càrrega demogràfica fou el 10 d'agost de 2011, en què s'ha estimat que a les illes hi havia 1.890.426 persones, 400.000 persones més de las que es calcula que hi havia el dia de major IPH en 1997 (7 d'agost) ([vegeu el quadre III-12](#)).

El dia de menor càrrega demogràfica durant l'any 2011 fou el 23 de desembre, amb una estimació d'1.059.823 persones, aproximadament 50.000 persones menys que la xifra oficial provisional del padró i entorn a unes 800.000 persones menys que el dia de major càrrega demogràfica. L'estacionalitat hi té un reflex més que evident. Això, si fa no fa, implica que la població que ha de suportar les Illes en el període àlgid de l'activitat turística superi en un 76% la que suporta en el mesos de menor activitat econòmica. L'IPH per illes mostra diferències importants: mentre que Eivissa i Formentera i Menorca més que dupliquen la població entre el màxim i el mínim anual, la població de Mallorca s'incrementa en un 60% aproximadament.

Si comparam les dades de l'IPH entre 1997 i 2011 podem concloure que tant els valors màxims com els mínims han experimentat forts increments, d'una banda. Així, per al conjunt de les Illes el màxim d'IPH ha crescut entorn del 33%, mentre que el mínim d'IPH ha crescut més del 42%. Els valors dels mínims poblacionals han experimentat els increments més destacats, conseqüència lògica del enormes fluxos de població registrats com a conseqüència dels processos de creixement econòmic accelerat, que es produïren a començament del segle XXI i que determinaren l'arribada d'uns nous fluxos immigratoris internacionals potentíssims.

2. DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA

2.1. INTRODUCCIÓ

La crisi econòmica està suposant un empitjorament significatiu dels diferents indicadors de benestar econòmic a les Illes Balears. Així, les darreres dades disponibles, corresponents al 2009, el primer any sencer de crisi econòmica, estimen que els ingressos per persona de les llars balears s'han situat en els 15.133 euros, cosa que representa una caiguda del 5,7% en termes nominals respecte del 2008. D'aquesta manera, el poder adquisitiu de les llars balears ha reulat per sota del disponible del 2005. En termes comparatius, els ingressos de les llars Balears estan per sobre de la mitjana nacional, +2,6%, si bé continua observant-se la tendència de reducció d'aquest diferencial positiu, que l'any 2003 era del 13,47%.

Quant a la distribució de rendes, les dades de l'Enquesta de condicions de vida (ECV) mostren que la caiguda mitjana dels ingressos s'ha concentrat entre la població amb menys recursos (quartils de renda 1 i 2), ja que els grups de major renda han aconseguit, fins i tot, augmentar els ingressos. Entre els principals elements explicatius d'aquesta evolució, s'hi troba el mercat de treball, ja que l'atur s'ha concentrat entre les llars amb menys recursos. Aquesta evolució desigual dels ingressos s'ha traduït en un empitjorament dels indicadors de desigualtat de la distribució de rendes. Així, si el 2007 el 20% de les llars més riques tenien 4,7 vegades més renda que el 20% de la població amb menys recursos, aquesta xifra s'havia elevat fins a 7,3 vegades en el 2009. En el mateix sentit, l'índex de Gini ha empitjorat un 18,6% en el 2009. En termes comparatius, els diferents indicadors de desigualtat (Gini, S80/S20, Atkinson) situen les Balears com un dels territoris amb majors desigualtats de rendes, tant en l'àmbit d'Espanya com del conjunt de països de la Unió Europea.

Quant als indicadors de pobresa es detecta que un 23,4% de les llars balears se situen en risc de pobresa, és a dir, 95.796 famílies, mentre que aquesta taxa se situa en el 20,7% en l'àmbit nacional. Aquests valors són també dels més alt dins l'àmbit espanyol i de la UE-27. En línia amb els resultats de desigualtat esmentats, la taxa de pobresa segueix una línia ascendent des de l'inici de la crisi econòmica: des del 16,9% en el 2007, al 22,3% en el 2008 fins al 23,4% en el 2009. Si tenim en compte la distribució dels fills, s'observa que un 33,6% dels fills menors de 16 anys viuen en famílies per sota del llindar de pobresa. Pel que fa a la pobresa extrema, aquesta se situa a Balears en el 12,6%, per sobre de la nacional, 9,8%.

A la memòria es destaca que la probabilitat d'estar per sota del llindar de pobresa ha augmentat amb la crisi econòmica per a les llars amb el cap de família desocupat. De fet, estar desocupat suposa que la probabilitat s'eleva fins al 36,5%, quan en el 2007 era del 27,5%. Un segon element important és que amb la crisi el fet de tenir una feina redueix la capacitat per evitar les situacions de pobresa, ja que la seva taxa de pobresa s'ha elevat entre aquests dos anys des del 12,5% al 17,7%.

Des de la Memòria de l'any 2002, el CES analitza els trets bàsics del benestar econòmic a les Illes Balears, tot fonamentant els resultats mitjançant l'estudi de les microdades de diferents fonts estadístiques elaborades per l'Institut Nacional d'Estadística (INE). Malgrat la coneixença de la situació econòmica dels ciutadans d'un territori, és una tasca sempre obligada el seu aprofundiment en un moment tan decisiu com el determinat per la crisi econòmica actual, de fet, és més necessària que mai. Sota aquest reconeixement, l'objectiu d'aquest informe de benestar econòmic és doble: d'una banda, se segueix l'esquema habitual d'anteriors edicions, i es descriu la situació del benestar, tant en termes de l'anàlisi del nivell i desigualtats de renda entre les llars a les Balears, com dels indicadors de pobresa. De l'altra, s'analitza l'impacte que la crisi econòmica, a través del mercat de treball, està

tenint en els indicadors de benestar econòmic a la societat balear.⁵⁷ De manera concreta, es mostra com el deteriorament del mercat de treball està afectant les llars Balears, i en determina la caiguda d'ingressos, l'augment de les desigualtats i l'increment del risc d'exclusió social.

La principal base de dades utilitzada és l'Enquesta de condicions de vida (ECV), que elabora l'INE. L'ECV està dissenyada per oferir informació harmonitzada sobre condicions de vida i exclusió social de les llars dels països de la Unió Europea.⁵⁸ Pel que fa a les dades d'Espanya, el nivell de desagregació territorial màxim és la comunitat autònoma. L'ECV es realitza a Espanya des de l'any 2004, i la corresponent a 2010 n'és la darrera onada disponible. En aquesta memòria s'ha utilitzat especialment la informació corresponent a l'any 2010, si bé per disposar d'un recorregut temporal també s'hi presenten dades per al conjunt del període 2004-2010. Val a dir que la informació d'ingressos de l'ECV es refereix sempre a l'any anterior, raó per la qual a la resta del document, quan es parli de l'ECV 2010, ens referirem a les dades de l'any 2009. D'aquesta manera, doncs, la informació disponible ja inclou el primer any sencer de crisi econòmica, fet que permet il·lustrar els efectes del canvi de cicle sobre el benestar econòmic dels illencs.

En línia amb memòries anteriors, la metodologia aplicada és la convencional en la literatura. Així, la informació d'ingressos de cada llar es refereix als ingressos monetaris nets, els quals s'han homogeneïtzat entre les llars i s'han dividit pel nombre de membres, d'acord amb l'escala de l'OCDE. Aquesta escala reflecteix l'existència d'economies d'escala com més gran és el nombre de membres a la

⁵⁷

Per a un estudi exhaustiu de la relació entre mercat de treball i benestar econòmic a Europa es pot consultar: European Commission (2011): "Employment and social developments in Europe 2011".

⁵⁸

Per a una exposició extensa de l'ECV i del seu paper per analitzar les condicions de vida en el conjunt de la Unió Europea es pot consultar: Atkinson, A.B. i Marlier, E. eds., (2010): "Income and living conditions in Europe". Eurostat, Statistical books.

llar.⁵⁹ Per això, d'ara endavant el concepte d'ingressos d'una llar s'utilitzarà com a sinònim dels ingressos totals per individu equivalent.

La resta de l'apartat sobre el benestar econòmic dels ciutadans balears s'ha estructurat de la manera següent: a l'apartat 2.2 es compara el nivell d'ingressos mitjans de les llars balears amb les de les diferents comunitats autònomes i de la UE-27, així com la seva distribució relativa; i l'apartat 2.3 es dedica a l'anàlisi de la pobresa relativa.⁶⁰

2.2. EL NIVELL I LA DISTRIBUCIÓ DE RENDES

En primer lloc es mostren alguns indicadors sintètics, tant de la situació central dels ingressos de les llars com de la seva distribució. El primer indicador de benestar econòmic fa referència al nivell mitjà d'ingressos per llar.

L'ECV estima que els ingressos mitjans de les llars balears foren de 15.133 euros, un valor lleugerament per sobre de la mitjana espanyola, 14.747 euros. En termes relatius els ingressos mitjans de les llars balears eren un 2,6% superiors als del conjunt espanyol. Amb comparació als ingressos de l'any anterior, les dades del primer any sencer de la crisi econòmica mostren una caiguda significativa del poder adquisitiu de les llars balears, des d'uns ingressos mitjans de 16.056 euros el 2008 a 15.133 euros el 2009, és a dir, una caiguda del 5,7% en termes nominals. Aquest descens és tan pronunciat que implica que els ingressos mitjans de les llars balears de l'any 2009 retrocedeixen més de quatre anys, fins al punt de situar-se per sota dels existents l'any 2005 (*vegeu els quadres III-13 i III-14*).

⁵⁹ En concret, els adults (14 anys i més) que no siguin el cap de família computen per 0,5 unitats, mentre que aquest darrer computa per la unitat. Per la seva banda, cadascun dels membres menors de 14 anys computen per 0,3 unitats.

⁶⁰ En l'elecció dels indicadors de desigualtat de rendes i de pobresa s'ha seguit l'informe de síntesi del 2002 de la Comissió Europea.

Quan es comparen els ingressos mitjans a les Balears i a la resta d'Espanya, s'observa com la caiguda ha estat superior que en el conjunt espanyol. De fet, mentre que els ingressos de les llars balears eren un 7,41% superior als de la mitjana espanyola el 2008, aquest diferencial positiu s'ha reduït al 2,6% el 2009. Les dades de l'ECV de l'any 2009 confirmen així la tendència observada en memòries anteriors per la qual, i amb independència de la posició del cicle econòmic, les Balears estan perdent el diferencial positiu respecte de la mitjana espanyola: s'ha passat d'uns ingressos superiors en un 13,47% el 2003 al 2,6% el 2009. Com es pot veure al quadre III-13, aquesta evidència també es palesa amb d'altres fonts estadístiques, com ara la Comptabilitat Regional d'Espanya o l'Enquesta de pressupostos familiars, ambdues també elaborades per l'INE. Per tant, i amb la prudència obligada, caldrà veure en onades futures si aquesta tendència s'estabilitza o si l'evolució real és situar-se per sota del conjunt espanyol.

Entre els diferents elements que expliquen la pèrdua d'aquest diferencial positiu en les rendes hi ha la caiguda del diferencial positiu de la taxa d'ocupació a les Balears. En efecte, sota l'evidència estructural, palesada en memòries anteriors, d'uns sous (i pensions) mitjans inferiors als del conjunt nacional, l'existència d'uns ingressos mitjans per llar superiors a les Balears s'expliquen històricament per una major creació d'ocupació. Com s'evidencia al quadre III-15, la taxa d'ocupació (és a dir, el percentatge de persones que treballen amb relació a les persones en edat de treballar) a les Balears és superior a l'espanyola, si bé el diferencial positiu es va reduint tendencialment, amb independència de la posició de l'economia illenca en el cicle econòmic. En la mesura que la capacitat de generació d'ocupació de les Balears convergeix amb la del conjunt nacional, necessàriament també ho han de fer els ingressos mitjans.

Un altre element rellevant per valorar l'evolució dels ingressos mitjans és l'impacte dels impostos directes i de les transferències socials rebudes pels

membres de les llars, ja que aquests il·lustren el paper redistribuïdor que pot tenir el sector públic. La informació oferta al quadre III-14 mostra que els ingressos mitjans abans d'impostos directes eren de 17.629 euros, cosa que representaria un tipus impositiu efectiu mitjà del 16,4%. Per la seva banda, el conjunt de transferències socials diferents de les pensions suposa un valor mitjà per llar de 1.193 euros, la qual cosa permet fer créixer els ingressos nets un 7,8%, tot il·lustrant la importància de les transferències socials per determinar la capacitat adquisitiva final de les llars.⁶¹ No hem d'oblidar que aquest és un efecte mitjà, de manera que l'afectació en les llars que les reben és molt superior en termes percentuals. Pel que fa a la comparació d'aquests efectes amb d'altres territoris i en línia amb el respecte que hem apuntat de la convergència de les llars balears i espanyoles, els valors amb relació a la mitjana espanyola dels ingressos bruts o dels ingressos nets sense transferències socials no suposen un canvi significatiu del diferencial respecte d'Espanya.

A banda de la capacitat adquisitiva mitjana, l'ECV ofereix informació per conèixer si aquesta, una vegada establertes les decisions de despesa, es tradueix en una capacitat folgada per poder estalviar i afrontar incerteses. Si observem els percentatges de llars amb capacitat per fer pagaments imprevists i de llars que arriben amb, com a mínim, algun tipus de dificultat a final de mes, es pot veure que, en línia amb els ingressos propers a la mitjana estatal, la capacitat de maniobra no difereix significativament dels valors del conjunt espanyol. Tanmateix, els valors apunten un deteriorament lleuger com a resultat de la crisi econòmica.

Una vegada comprovat que el nivell d'ingressos mitjans de les llars balears es reduí significativament l'any 2009, i a un ritme superior al de la mitjana

61

Val a dir, que l'impacte de les transferències socials en el 2008 fou del 6,1%, tot evidenciant l'efecte positiu i creixent dels estabilitzadors automàtics en la crisi econòmica.

espanyola, l'anàlisi del benestar econòmic requereix comparar la distribució dels ingressos.

Un primer element relatiu a la distribució dels ingressos és el fet d'analitzar si la reducció mitjana de les xifres d'ingressos abans comentada ha estat homogènia entre tota la població. Amb aquest objectiu s'han calculat per als anys 2007 i 2009 els ingressos mitjans dels quatre grups (quartils) entre els quals es va dividir la població, en què cada col·lectiu agrupa un 25% de les llars, des del quartil 1, que ajunta el 25% de les llars amb menys recursos, fins al quartil 4, que ajunta el 25% de llars més riques. En el [quadre III-15](#) es mostra com la caiguda d'ingressos se centra en els dos quartils de menors ingressos (amb caigudes del 16% i el 3,2% en els quartils 1 i 2, respectivament), ja que per als dos grups de majors ingressos s'evidencia un augment dels ingressos (+0.9% i +3,8%, respectivament). El mateix quadre presenta una desagregació de la situació laboral del sustentador principal de les llars, també ordenats en funció dels quartils de renda. El quadre planteja dos fets estilitzats addicionals: (1) l'augment de l'atur s'ha concentrat en el tram de llars amb menys recursos i (2) el fet de tenir una feina està esdevenint com un factor menys important per evitar situar-se entre les llars amb menys recursos.

En coherència amb memòries anteriors, l'indicador sintètic de referència per analitzar la desigualtat relativa de recursos és l'índex de Gini⁶². L'índex de Gini de les llars balears amb la mostra de l'ECV-2010 pren un valor de 0,345, que és superior al que s'obté per al conjunt espanyol (0,339), la qual cosa indica, per tant, una major desigualtat en la distribució de rendes entre les llars balears de l'ECV que no pas entre el total de llars espanyoles ([vegeu el quadre III-16](#)).

62

L'índex de Gini pren valors entre zero i la unitat. El valor zero correspondria a una distribució perfectament igualitària. És a dir que, per exemple, el 10% de població amb manco recursos tingués un 10% dels ingressos. El valor unitari ens indicaria que tots els recursos estarien en possessió d'una sola llar: la més rica. D'aquesta manera, com més baix és l'índex menor és la desigualtat relativa i a la inversa.

Així, l'índex de Gini de les Balears se situa entre els majors de totes les comunitats autònomes. La utilització d'altres indicadors, com ara l'Atkinson (0,5) o l'Atkinson (2), també ofereix una imatge semblant de major desigualtat relativa. En aquest sentit, és particularment important el cas de l'Atkinson (2), ja que aquest pondera especialment les diferències desfavorables per a les llars amb menys recursos, fet que mostra que comparativament les llars més pobres estan més distanciades de la mediana a les Balears que no pas per al conjunt espanyol. Si la comparació territorial es fa en l'àmbit dels països integrants de la Unió Europea, s'observa que el cas balear se situa, amb escreix, entre els majors de la UE-27. En concret, l'índex de Gini de l'any 2009 definiria les Balears com el tercer país amb major desigualtat de rendes a l'inici de la crisi econòmica. Si s'utilitza l'indicador que compara les rendes acumulades pel 20% de les llars més riques i el 20% de llars més pobres, s'obté que les llars més riques tenen 7,3 vegades més rendes que el 20% més pobre, un valor que també és molt elevat en comparació amb la resta de països europeus i que corrobora la major desigualtat de rendes a les Balears.

Des d'una perspectiva temporal, el valor de l'índex de Gini en el 2009 suposa un empitjorament d'aquest indicador entre les llars balears. En concret, el primer any sencer de la crisi econòmica ha suposat un creixement del 18,5% en la desigualtat de rendes, tot donant continuació al deteriorament de l'índex de Gini obtingut en el 2008 ([vegeu el gràfic III-5](#)).

La mateixa conclusió s'extreu de la comparació dels ingressos de la població amb més i menys recursos (S80/S20), en què l'any 2007 el 20% de les llars més riques tenien 4,6 vegades més renda que el 20% de les llars més pobres. En el 2009, aquesta diferència, era de 7,3 vegades. Si posam la comparació de la desigualtat a les Balears amb relació al succeït en els països europeus entre els anys 2007 i 2009, s'evidencia que la crisi econòmica ha tengut un efecte sobre la desigualtat de rendes molt més crític a les Balears que no pas a la immensa majoria de països europeus ([vegeu el quadre III-16](#)).

2.3. LA POBRESA RELATIVA A LES ILLES BALEARS

L'apartat segon sobre distribució de rendes s'ha dedicat a analitzar el conjunt de la població tenint en compte tant les llars amb més recursos com les de menys recursos. En aquest sentit, els indicadors utilitzats són sensibles, en major o menor mesura, segons l'avversió a la desigualtat implícita en cada indicador, a la situació de totes les llars. Aquest apartat, en canvi, es dedica a analitzar un grup més específic de població, com són les llars amb menys recursos. L'objectiu és determinar el percentatge (taxa) de llars amb un nivell de recursos per sota d'un llindar determinat, que està en relació amb el que es pot considerar el nivell de vida estès entre la població d'un territori, de manera que les llars per sota d'aquest llindar són considerades en risc de pobresa.

Com és obvi, l'establiment d'un llindar monetari concret és una tasca difícil, possiblement arbitrària, i que esdevé encara més complicada quan en l'anàlisi s'inclouen realitats socioeconòmiques diferents com les representades per les distintes comunitats autònomes o països. Per tot això, la metodologia adoptada en aquest apartat és l'estàndard en aquests tipus d'estudis,⁶³ és a dir, s'ha aplicat el concepte de pobresa relativa i no el d'absoluta.⁶⁴ D'aquesta manera, s'han considerat llars en risc de pobresa les que disposen d'un ingressos inferiors al 60% de la mediana de les llars del seu territori de residència.⁶⁵ En aquest sentit, cal fer notar que el que es calcula és el percentatge de llars de cada comunitat autònoma que té uns recursos inferiors a una xifra determinada. Si observam les dades de pobresa relativa, veim que la xifra llindar de referència és diferent a cada comunitat autònoma, que és més elevada en els territoris més rics i a l'inrevés [\(vegeu el quadre III-17\).](#)

63 Vegeu: INE "Estudio descriptivo de la pobreza en España. Resultados basados en la ECV 2004".

64 Entre els avantatges del concepte de pobresa relativa hi ha el fet que es té en compte que el cost d'accés a alguns béns i serveis és diferent en una societat rica que en una de pobra. A més, cal fer notar que l'enfocament de pobresa relativa engloba la pobresa absoluta.

65 Cal observar que la utilització de la mediana en lloc de la mitjana implica que únicament s'observaran reduccions en el nivell de pobresa si efectivament s'ha produït una redistribució de recursos en favor de la població pobra.

Així, mentre que aquest llindar se situa en els 8.409 euros a les Illes Balears, en el cas del conjunt espanyol, aquest llindar correspon als 7.818 euros. Com és obvi, per tant, la taxa de llars en risc de pobresa s'ha de calcular amb els valors de cada territori, ja que en cas contrari, si s'aplicàs el mateix valor per a totes les comunitats autònomes (per exemple, el llindar del conjunt espanyol), la taxa seria inferior en les comunitats riques i major en les pobres. Com que allò que es calcula és el percentatge de llars a la coa inferior, per analitzar les llars amb més pocs recursos els resultats s'acompanyen amb un indicador més restrictiu, que és el percentatge de llars amb ingressos per sota del 40% de la mediana, que és el que s'anomena en la literatura "la població en risc de pobresa extrema".

Els [quadres III-17](#) i [III-18](#) presenten el percentatge de llars que es troben per sota del llindar de pobresa relativa segons l'ECV amb dades d'ingressos del 2009. Dels quadres cal destacar sis fets: (1) El percentatge de llars en risc de pobresa és major a les Balears que en el conjunt espanyol (el 23,4 enfront del 20,7, respectivament), la qual cosa representa un total de 95.796 llars en aquesta situació l'any 2009 a les illes. (2) La taxa de pobresa de les Balears se situa com la segona més alta entre totes les comunitats autònomes, i no s'observa en l'àmbit autonòmic una correlació clara entre nivells de renda i taxa de risc de pobresa. (3) Amb comparació als valors de l'ECV amb dades d'ingressos dels anys 2007 i 2008, el percentatge de llars en risc de pobresa s'ha anat incrementant a mesura que la crisi s'ha anat intensificant. Així, les taxes de pobresa han augmentat des del 16,9% el 2007, al 22,3% el 2008 fins al 23,4% el 2009. (4) Quan la comparació es trasllada a l'àmbit europeu, el risc de pobresa de les Balears és el major entre tots els països de la Unió Europea, així com el que ha experimentat un major creixement des de l'inici de la crisi econòmica (*vegeu el quadre III-16*). (5) Si analitzam el component demogràfic dels individus membres de llars en risc de pobresa a les Balears i posam l'esment en els fills menors de 16 anys, s'observa que l'any 2009 el 33,6% dels fills vivien en llars en risc de pobresa. Aquest percentatge també ha anat augmentant al llarg de la crisi: 23,1% el 2007, 32,8% el 2008 i 33,6% el 2009.

(6) Quan la referència de renda és el 40% de la mediana, la taxa de risc de pobresa extrema se situa a les llars balears en un 12,6%, novament per sobre del valor nacional, 9,8%. La taxa de pobresa extrema també ha crescut el darrer any, des del 10,5% el 2008 al 12,6% el 2009.

Un darrer element és el dels elements sociodemogràfics que ajuden a situar-se amb ingressos per sota del llindar que marca el nivell de pobresa relativa. En aquesta memòria s'ha volgut fer esment en el paper jugat per l'activitat econòmica dels individus, i en especial en la situació laboral del cap de família com a principal perceptor d'ingressos d'aquesta. El [quadre III-18](#) mostra les probabilitats que una llar sigui considerada com a pobra en base a la situació laboral del cap de família. Per poder il·lustrar l'impacte de la crisi econòmica es comparen les dades per als anys 2007 i 2009.

Com s'ha comentat en memòries anteriors, com ara la del 2002, la situació laboral i el nivell d'estudis són variables que indiquen les diferències importants entre les llars per tenir un major o menor risc de pobresa. Així, les dades de l'any 2009 mostren que la probabilitat de pobresa per a les llars amb el cap de família desocupat és el doble que la d'aquelles en què el cap està ocupat. El mateix es pot dir en el cas del nivell d'estudis entre, per exemple, aquells amb estudis obligatoris i aquells altres amb estudis universitaris. Tanmateix, els fets més remarcables són dos. D'una banda, el trànsit a l'atur té un major pes a l'hora d'explicar la possible situació de pobresa de les llars, fet que hauria de fer pensar en el lligam entre atur i les prestacions assistencials. De l'altra, el fet de tenir feina no lleva que la probabilitat d'estar per sota del llindar de pobresa sigui alta, el 17,7% el 2009, i que hagi pujat entre el 2007 i 2009. Ambdós elements suggereixen que les polítiques socials haurien de caminar cap a fórmules més transversals.

3. EL SISTEMA DE LA SEGURETAT SOCIAL

3.1. INTRODUCCIÓ

En aquest apartat es presenten les dades relatives, tant als ingressos recaptats per la Seguretat Social a les Illes Balears, com a les despeses en matèria de pensions contributives, subsidis i altres prestacions, incloses les prestacions per atur.

3.2. ELS INGRESSOS PER LA RECAPTACIÓ DE QUOTES DE LA SEGURETAT SOCIAL

La gestió recaptadora de la Seguretat Social la duu a terme la Tresoreria General de la Seguretat Social (TGSS), com a caixa única del sistema pel que fa a la recaptació, tant voluntària com executiva, sota la direcció, la vigilància i la tutela de l'Estat.

Durant l'any 2011 la recaptació en via voluntària ha arribat a l'import íntegre de 2.400,2 milions d'euros, la qual cosa representa una disminució de l'1,07% respecte del 2010, mentre que la recaptació en via executiva líquida ha estat de 43,2 milions d'euros, cosa que suposa un decrement interanual del 13,9% [\(vegeu el quadre III-19\)](#).

La recaptació líquida -que suma a la recaptació en via voluntària i a la recaptació en via executiva els imports de la recaptació per altres cotitzacions, és a dir, per atur, FOGASA, i per formació professional, a més d'altres ingressos diferents a quotes-, l'any 2011 ha assolit 2.522,3 milions d'euros, cosa que en termes relatius suposa un 0,87% menys que el que es registrava l'any anterior.

3.3. LA DESPESA EN PRESTACIONS DE LA SEGURETAT SOCIAL

Aquest apartat estudia, en relació amb el 2011, les dades relatives a les prestacions econòmiques del sistema de la Seguretat Social que reconeix l'INSS, de les prestacions per atur reconegudes pel Servei Públic d'Ocupació

Estat (SPEE, antic INEM) i de les prestacions del règim especial de treballadors de la mar, que gestiona l'Institut Social de la Marina (ISM). La informació que s'hi facilita inclou segmentacions i comparacions múltiples.

3.3.1. LA DESPESA EN PENSIONS CONTRIBUTIVES

Durant l'any 2011 s'ha destinat a les pensions contributives un import total de 1.707,86 milions d'euros, fet que suposa un increment del 4,73% respecte de l'any anterior ([vegeu el quadre III-20](#)).

Les 170.760 pensions contributives que el 31 de desembre de 2011 estaven en vigor a les Illes Balears, 3.264 més que l'any anterior, representen l'1,92% del total de les pensions en vigor a l'Estat espanyol en aquesta data, que sumen un total de 8.866.280, enfront de les 8.739.732 de l'any 2010 ([vegeu el quadre III-21](#)).

El ritme de creixement del nombre total de pensions a les Illes Balears en el 2011 ha estat de l'1,95% (0,04 punts amb relació a l'any anterior), superior als que es varen obtenir a l'àmbit nacional el 2011 i el 2010, de l'1,45% i de l'1,58%, respectivament.

Quant a la projecció anual de les dades mensuals, s'ha de tenir en compte que les pensions contributives derivades de contingències comunes s'abonen en catorze pagues. L'import mitjà mensual de les pensions en vigor el desembre de 2011 a les Illes Balears va ser de 740,30 euros, un 3,56% per sobre de la mitjana de les pensions en vigor el desembre de 2010, que va ser de 714,81 euros ([vegeu el quadre III-22](#)).

En el creixement dels imports influeix, a més de les revaloritzacions de les pensions, l'efecte de substitució de les pensions que causen baixa – normalment més antigues i de quantia més baixa – per pensions noves que causen alta i que, generalment, són de quantia més elevada. En aquest sentit, és important ressenyar que el valor mitjà de les 10.785 pensions noves reconegudes a les Illes Balears el 2011 és de 908,77 euros mensuals, amb un creixement del 4%; és a dir, un 22,75% per sobre de la pensió mitjana ([vegeu el quadre III-23](#)).

3.3.1.1. Anàlisi comparativa de les pensions contributives per comunitats autònomes, per províncies, per illes i per municipis de les Illes Balears

La quantia de les prestacions de la modalitat contributiva manté una relació de proporcionalitat amb les cotitzacions (bases de cotització i, en el seu cas, períodes cotitzats). Per aquest motiu, les diferències en les cotitzacions efectuades durant els períodes de la vida laboral que s'hagin de tenir en consideració per al reconeixement de la prestació es tradueixen en bona mesura en diferències en la quantia de la prestació reconeguda. Els diversos contextos socioeconòmics hi tenen certa rellevància perquè generen factors de treball i factors salarials directament vinculats als imports a cotitzar.

A la mateixa conclusió s'arriba si el que es pretén analitzar és la quantia mitjana de la pensió d'un col·lectiu determinat, i fer comparacions amb la d'altres àmbits territorials: el conjunt d'historials de cotitzacions que es varen tenir en compte per reconèixer les pensions determinarà que les diferències en les aportacions contributives efectuades en relació amb altres àmbits originin diferències en el valor mitjà de les pensions que siguin objecte de comparació.

Si la comparació s'efectua en relació amb la registrada a altres comunitats autònomes, la quantia mitjana de les pensions en vigor el desembre de 2011 a les Illes Balears continua situant-se en els llocs més baixos de la taula, només per damunt de la mitjana de Múrcia, Galícia i Extremadura.

De les 17 comunitats autònomes i dues ciutats amb Estatut d'Autonomia (Ceuta i Melilla), set comunitats autònomes, a més de Ceuta, tenen una quantia mitjana de pensió superior a la mitjana estatal (810,85 euros). Per ordre, són: el País Basc, Astúries, Madrid, Navarra, Ceuta, Cantàbria, Aragó i Catalunya. Si es comparen els valors de la pensió mitjana per a cadascun dels conceptes per separat, podem ampliar aquesta anàlisi. En el cas de les pensions d'incapacitat permanent i jubilació, les Illes Balears ocupen el 15è lloc, i pel que fa a les pensions de viduïtat i orfandat es troben en el 18è lloc.

En un nivell de desglossament major, de l'anàlisi de la distribució de la pensió mitjana per províncies es deriva que la majoria de províncies del nord de la Península són les que tenen unes pensions mitjanes més elevades de l'Estat espanyol. Les quatre províncies que ocupen els primers llocs són: Biscaia, Àlaba, Guipúscoa i Astúries. D'altra banda, la zona que conforma l'arc mediterrani, excepte Barcelona, està per sota de la mitjana espanyola, i només se situen per sobre de les Illes Balears Tarragona, València i Màlaga ([vegeu el quadre III-22 addenda](#)).

Per illes, Mallorca, amb un import mitjà de pensió de 751,35 euros el 2011, representa el 81,62% del total de les pensions (139.384), mentre que Menorca, amb una quantia mitjana de 740,38 euros, en representa el 7,62% (13.023); Eivissa, amb un import mitjà de 711,48 euros, en representa el 8,88% (15.164); i Formentera, amb una quantia mitjana de 624,30 euros, el 0,55% (939). No disposam d'informació per adscriure l'1,32% restant, perquè es tracta de pensions que s'abonen fora de la nostra comunitat autònoma ([vegeu el quadre III-24](#)).

Per municipis, i més concretament els de Mallorca, podem veure que Palma és el municipi on es percep la major part de l'import global mensual de les pensions contributives, amb el 54,1% del total de l'illa. En un segon escaló hi ha Manacor i Lluçmajor, amb percentatges del 5,1% i del 4,6%, respectivament. En un tercer nivell trobam Calvià i Inca, amb el 3,8% i el 3,5% respectivament ([vegeu el quadre III-25](#)).

A Menorca són destacables els municipis de Maó i Ciutadella, amb uns percentatges sobre l'illa del 38,9% i del 32,3%, respectivament. Pel que fa a les Pitiüses, cal esmentar el municipi d'Eivissa, amb el 45,6% de l'import total mensual insular de les pensions contributives.

Si relacionam l'import total de les pensions segons el nombre de total de pensions, podem parlar de certes diferències en la pensió mitjana entre municipis de l'àrea metropolitana de Palma i del litoral i els municipis de l'interior. En el cas de Mallorca, Marratxí (905,6 euros), Bunyola (896,8 euros), Palma (833,8 euros), Esporles (827,6 euros), Valldemossa (798,7 euros),

Calvià (788,5 euros), Santa Eugènia (780,2 euros) i Alcúdia (767,9 euros) són els municipis amb unes pensions per sobre de la mitjana, mentre que en municipis com Fornalutx i Ariany el valor mitjà no arriba als 590 euros mensuals.

En el cas de Menorca, els valors mitjans més elevats de l'illa els trobam a Sant Lluís (797,78 euros), Maó (795,78 euros), es Castell (787,81 euros), municipis que estan situats a la zona del Llevant de Menorca, mentre que Ciutadella amb 700 euros mensuals se situa per sota de la mitjana insular. A les illes Pitiüses, l'import mitjà més alt correspon a les pensions del municipi d'Eivissa, amb una quantia mitjana de pensió de 796,6 euros i Sant Josep de sa Talaia amb 737,7 euros. La resta de municipis se situen per sota de la mitjana insular.

3.3.1.2. Anàlisi de les pensions contributives segons la classe, el sexe, el grup d'edat, el règim i per trams de quantia

Per grups d'edat, el col·lectiu més nombrós és el corresponent al tram de 65 a 69 anys, amb 32.384 pensions per un valor mitjà de 919,4 euros, mentre que el tram amb una pensió mitjana més alta és el que se situa entre els 60 i els 64 anys, amb un import de 947,3 euros. L'edat mitjana dels pensionistes és de 71 anys ([vegeu el quadre III-26](#)).

Per trams de quantia, el 13,57% del total de pensions en vigor es concentra en trams que van dels 550,01 als 600 euros, per un total de 23.045 pensions en vigor. A continuació, per ordre d'importància, amb un 12,1% les que van dels 600,01 als 623,99 euros, que comptabilitzen un total de 20.601 pensions ([vegeu el quadre III-27](#)).

La pensió més important del sistema contributiu de les Illes Balears és la de jubilació, que amb 1.165,9 milions d'euros representa el 68,27% de les despeses, seguida de les de viduïtat i d'incapacitat permanent, que amb 311 i 207 milions d'euros, en representen el 18,3% i el 12,1%, respectivament ([vegeu el quadre III-20](#)).

El desembre de 2011 hi ha hagut 103.100 pensions de jubilació en vigor. L'import destinat mensualment a aquest concepte ha estat de 86,8 milions

d'euros, mentre que la mitjana mensual de la pensió ha estat de 841,72 euros ([vegeu el quadre III-28](#)).

Destaca, amb molta diferència, la pensió de jubilació per a les persones que provenen de la mineria del carbó i treballadors de la mar, que reben un import bastant més elevat en comparació a la resta de règims (1.451,24 i 1.151,47 euros, respectivament). En canvi, els empleats de la llar i els de l'Assegurança obligatòria de la vellesa i invalidesa (SOVI) són els que reben una quantitat més baixa, amb només 480,26 i 373,36 euros, respectivament.

En el cas dels homes, les pensions de jubilació en vigor reconegudes són 60.302 amb una valor mitjà de 1.001,4 euros. En el cas de les dones són 42.798 (17.504 menys) amb un import de 616,7 euros, gairebé un 40% inferiors a les dels homes. En el cas dels homes l'edat mitjana de les pensions de jubilació és de 74 anys i en el cas de les dones és de 76 anys ([vegeu el quadre III-29](#)).

Del total de pensions de jubilació en vigor durant l'any 2011, el 18,54% se situa entre els 550,01 i els 600,00 euros, per un total de 18.972 pensions en vigor reconegudes. Per altra banda, un total de 27.231 pensions de jubilació estan per sobre dels 1.000 euros, cosa que representa el 26,61% del total de pensions de jubilació en vigor per al 2011 ([vegeu el quadre III-30](#)).

Pel que fa a les pensions de viduïtat, el desembre de 2011 estaven en vigor un total de 43.535 pensions i la Seguretat Social hi va destinar un import mensual total de 23,1 milions d'euros, xifra que representa una quantia mitjana mensual de 530,37 euros ([vegeu el quadre III-31](#)).

En aquest cas, els pensionistes que més reben són els dels accidents laborals (673,7 euros), seguits dels de la mineria del carbó (668,6 euros). Contràriament, els que menys reben són els treballadors del règim agrari, amb 390,19 euros, i els treballadors SOVI, amb 332,01 euros.

Per sexe, el nombre de pensions de viduïtat en vigor és notablement superior en el cas de les dones, amb un total de 39.686 durant l'any 2011, enfront de les 3.879 dels homes. La pensió mitjana també és relativament superior en el cas

de les dones, de 534,69 euros, davant els 430,15 euros de pensió de viduïtat mitjana prevista per als homes. L'edat mitjana de les pensions de viduïtat per als homes és de 73 anys i la de les dones és de dos anys més ([vegeu el quadre III-32](#)).

Durant l'any 2011, les pensions de viduïtat més nombroses en el cas de les dones se situa en el tram comprès entre els 85 i més anys, amb 9.149 pensions per un valor mitjà de 466,2 euros. En el cas dels homes el tram més nombrós coincideix amb el de les dones; són només 914 pensions i per un valor mitjà més baix de 342,5 euros.

En el cas de les pensions de viduïtat, del total de pensions d'aquest tipus en vigor durant l'any 2011, el 24,61% se situen entre els 600,01 i els 623,99 euros, per un total de 43.565 pensions en vigor reconegudes. En el cas d'aquestes pensions, es pot apreciar un descens important del nombre de pensions en vigor a partir dels 1.500,01 euros, ja que passa de 427 pensions en vigor reconegudes en el tram de quantia anterior, a un total de 48 pensions reconegudes en el tram de quantia de referència, fins un total de 63 pensions en vigor que estarien per sobre d'aquest import, 1.500,01 euros ([vegeu el quadre III-33](#)).

Pel que fa a la incapacitat permanent, la despesa el desembre de 2011 de les 18.787 pensions en vigor ha estat de 14,8 milions d'euros, amb una quantia mitjana mensual de la pensió de 789,59 euros. El nombre de pensions d'incapacitat permanent en vigor durant el 2011 va ser superior en el cas dels homes, amb 11.172 pensions (amb una caiguda del 0,1%), davant les 7.614 (i una caiguda del 0,8%) que varen estar en vigor per aquest mateix període en el cas de les dones. Respecte de l'any 2010 s'aprecia un augment de la pensió mitjana de l'1,33% en el cas de les dones, i en el cas dels homes es dona un augment del 0,9% de la pensió mitjana respecte de l'any anterior ([vegeu els quadres III-34 i III-35](#)).

Per trams de quantia, un total de 3.336 pensions d'aquesta classe tenen reconeguts imports que van dels 500,01 als 600,00 euros, mentre que un total de 4.918 pensions tenen reconeguts imports que van dels 633,30 als 900,00

euros. Trobam el percentatge més alt de pensions reconegudes en el tram que va dels 700,01 als 800,00 euros (2.202 pensions) [\(vegeu el quadre III-36\)](#).

Les pensions d'incapacitat permanent per graus, tipus de pensió i per províncies mostra que la pensió mitjana de les Balears se situa deu punts per sota de la mitjana de l'Estat, però se situa per sobre de les Canàries en un 0,9%, i en el cas de les províncies de l'arc mediterrani especialitzades també en turisme de sol i platja, presenta un import superior al d'Almeria, Màlaga, Múrcia i Alacant. Per tipus de pensió, se situa per sobre de la mitjana de l'Estat només en el cas de les d'invalidesa SOVI en un 1,7% superiors [\(vegeu el quadre III-37\)](#).

El desembre de 2011 a les Illes Balears estaven en vigor 5.170 pensions d'orfandat, cosa que representa un increment del 2,5% respecte de l'any passat. A aquest concepte, s'hi ha destinat un import mensual total d'1,6 milions d'euros, amb una quantia mitjana de la pensió de 316,98 euros [\(vegeu el quadre III-38\)](#).

Per grups d'edat, el que va de 15 a 19 anys és el que aglutina el nombre més elevat de pensions d'orfandat en vigor per a tots dos sexes [\(vegeu el quadre III-39\)](#).

Per trams de quantia, el 53,19% del total de pensions d'orfandat en vigor es concentra en imports que van dels 150,01 als 250,00 euros, seguit el 2011 pel tram de quantia que comprèn aquelles pensions d'orfandat reconegudes de 600,01 a 623,99 euros (412 pensions) [\(vegeu el quadre III-40\)](#).

Finalment, el desembre de 2011 hi havia 139 pensions de favor familiars, set menys que l'any 2010, amb un import total mensual de 54.161,55 euros, fet que ha suposat un import mitjà mensual de la pensió de 389,65 euros [\(vegeu el quadre III-41\)](#).

El nombre de pensions d'aquest tipus en vigor durant l'any 2011 és notablement superior en el cas de les dones, amb 117 pensions, enfront de les 22 que hi ha reconegudes per als homes [\(vegeu el quadre III-42\)](#).

3.3.2. ANÀLISI DELS SUBSIDIS I ALTRES PRESTACIONS

Amb independència de les pensions, l'INSS ha gestionat l'any 2011 a les Illes Balears una despesa en subsidis i altres prestacions per import de 104,1 milions d'euros. Això suposa una disminució global del 7,15%, originada per la disminució de la despesa en la incapacitat temporal (-20,4%), indemnització de lliurament únic (-20,7%) i prestacions socials (-60%) [\(vegeu el quadre III-43\)](#).

Les prestacions per maternitat, amb un import de 43,7 milions d'euros, i les d'incapacitat temporal, amb 33 milions d'euros, són les més importants quant a la quantia, ja que signifiquen el 34,29% i el 25,93%, respectivament, del total dels subsidis i altres prestacions econòmiques, seguides de les prestacions de protecció a la família, que han arribat a 21,3 milions d'euros, i les prestacions per paternitat, amb un import de 4,5 milions d'euros .

3.3.2.1. Referència especial a la despesa per incapacitat temporal (IT)

A les Illes Balears, amb data de 31 de desembre i per al conjunt del sistema, hi trobam 396.690 treballadors protegits en les contingències comunes de l'IT, dels quals 262.577 corresponien a les mútues, 132.713 a l'INSS i 1.400 a l'ISM [\(vegeu els quadres III-44, III-45 i III-46\)](#).

Respecte de les contingències professionals –accidents de treball i malalties professionals- hi havia 274.252 treballadors protegits, dels quals 271.361 ho eren per les mútues, 2.457 per l'INSS i 434 per l'ISM.

El cost per afiliat i mes de les IT a les Illes Balears és de 22,8 euros, mentre que per al total nacional de l'INSS és de 26,7 euros, és a dir, un 17,1% superior [\(vegeu el quadre III-47\)](#).

3.3.2.2. Les mútues d'accidents de treball i de malalties professionals de la Seguretat Social

Pel que fa a les contingències comunes per incapacitat temporal, la cobertura per part de les mútues quant al nombre de treballadors protegits ha augmentat durant els darrers anys, encara que de l'any 2008 al 2009 se'n va produir una disminució, en ser menor el nombre d'afiliats d'alta en el sistema. Durant el 2011 hem tornat a observar un augment en la cobertura de contingències comunes del règim general, que assoleix un total de 200.745 treballadors (corresponents a 32.324 codis de compte de cotització) [\(vegeu el quadre III-48\)](#).

En dades desagregades per mútues, durant el 2011, Mútua Balear ha ofert cobertura d'incapacitat temporal per contingències comunes a un total de 93.450 treballadors del règim general, distribuïts en 15.164 comptes de cotització, cosa que representa el 46,9% del total provincial de treballadors amb cobertura d'aquest tipus per mútues. L'ha seguida Asepeyo, que ha donat cobertura a un total de 23.528 treballadors (l'11,72% del total) i Fremap, amb 20.359 treballadors coberts durant l'any 2011 (el 10,14%) [\(vegeu el quadre III-49\)](#).

3.3.3. LES PRESTACIONS DE PROTECCIÓ PER L'ATUR

El darrer dia de desembre de 2011 constaven d'alta com a perceptors de les prestacions per atur 104.378 persones, 56.937 de les quals eren perceptores de prestacions contributives, 44.703 de subsidis i 2.738 de renda activa d'inserció. Això representa una disminució global del 0,24% en relació amb els 104.634 beneficiaris a la mateixa data l'any 2010.

La mitjana mensual de beneficiaris de les prestacions per atur l'any 2011 ha estat de 70.284 persones, que en relació amb la mitjana mensual de 74.951 de 2010 suposa una disminució del 6,22%. En la prestació contributiva, amb una xifra mitjana de 36.418 persones beneficiàries, la disminució respecte de l'any anterior ha arribat al 6,92% en el subsidi d'atur, amb una mitjana de 39.128 beneficiaris, i amb una disminució del 3,66% respecte de l'any anterior. En la renda activa d'inserció, amb 2.738 perceptors, un augment del 41,5% [\(vegeu el quadre III-50\)](#).

L'any 2011 la cobertura del sistema de protecció per atur que hi havia de mitjana mensual d'atur registrat ha estat el mes de desembre del 110,7% [\(vegeu el quadre III-51\)](#).

El desembre de 2011 hi ha hagut 22.949 estrangers perceptors de prestacions per atur. Quant a la procedència, 10.034 persones provenen de països de la Unió Europea (el 43,72%) i 12.915 beneficiaris (el 56,27%), de països de fora de la UE. La mitjana anual és de 15.541 persones (un 13,7% menys respecte de l'any anterior). Els beneficiaris de fora de la UE disminueixen en un 17,9% i els de la UE ho fan en un 5,3% [\(vegeu el quadre III-52\)](#).

La despesa relativa a les prestacions per atur en el 2011 ha assolit 791,09 milions d'euros, davant els 848,13 milions d'euros de l'any anterior. Aquesta disminució suposa una variació del -6,72% [\(vegeu el quadre III-53\)](#).

3.3.4. ALTRES PRESTACIONS SOCIALS A LES ILLES BALEARS

Durant l'any 2011, s'ha produït una disminució del nombre de beneficiaris de prestacions contributives segons la causa del dret, que pot observar-se de forma generalitzada, atenent tant a paràmetres d'edat com de sexe. El 2011, a les Illes Balears s'han registrat un total de 58.233 altes de beneficiaris de prestacions contributives segons la causa del dret, 873 altes més que el 2010, fet que suposa un augment de l'1,52% respecte de l'any anterior. Per causa del dret, del total d'altes registrades durant l'any 2011, el 53,97% es produeixen entre el sexe masculí, mentre que el 46,03% restant, entre el col·lectiu femení. Atenent a les causes concretes d'aquestes altes, s'aprecia un augment respecte de l'any anterior en les altes que tenen l'origen en expedients de regulació d'ocupació, que passen de 1.895 l'any 2010 a 3.279 el 2011, així com en el cas de la resolució voluntària, que presenta una disminució del 41,54% respecte de l'any 2010 (en què les altes per aquesta causa varen ser 130, enfront de les 76 de l'any 2011).

A més, les altes han disminuït el 2011 per causes com la finalització del contracte, amb una disminució en termes relatius del 0,35%, que són conseqüència d'una resolució judicial (39 durant l'any 2011, enfront de les 56 del 2010), així com l'acomiadament en període de proves i l'acomiadament a

l'empara de la Llei 45/2002, causes en virtut de les quals s'aprecia una disminució en el nombre d'altres del 18,03% i de l'11,14%, respectivament.

Pel que fa a les prestacions contributives, l'alta ve motivada per causa de jubilació, mort o incapacitat. El 2011 han arribat a la xifra de 124, enfront de les 98 de l'any 2010. Les prestacions contributives per invalidesa permanent s'han mantingut amb un total de vuit, tant per a l'any 2010 com per al 2011 ([vegeu el quadre III-54](#)).

Per tipus de subsidi, durant l'any 2011 s'ha apreciat una disminució en les prestacions contributives reconegudes, amb una xifra de 44.565 enfront de les 56.618 de l'any 2010, fet que suposa una reducció del 21,29%. També podem observar certa disminució en l'esgotament de prestacions reconegudes a menors i a majors de 45 anys, concretament, una disminució del 31,06% respecte del 2010 en l'esgotament de prestacions reconegudes a menors de 45 anys i del 20,96% respecte de les reconegudes a majors de 45 anys.

Entre el col·lectiu dels fixos discontinus, s'aprecia un augment de les prestacions de subsidi d'atur per als no procedents de l'esgotament d'una prestació contributiva i una disminució per als que sí que procedeixen d'aquesta situació. Per als primers, el nombre total de prestacions reconegudes ha estat de 10.146 per a l'any 2011, enfront de les 9.684 de l'any 2010, mentre que per als fixos discontinus que procedeixen de l'esgotament d'una prestació contributiva s'ha produït una reducció de 261 prestacions de subsidi d'atur respecte de l'any 2010, que varen ser 1.754 ([vegeu el quadre III-55](#)).

4. SALUT I SERVEIS SANITARIS

4.1. INTRODUCCIÓ

En exercicis anteriors, aquest apartat va incorporar als aspectes de salut pública, les dades principals de recursos i activitat sanitària pública. Enguany, a més d'actualitzar aquestes dades, es facilita informació econòmica sobre fons destinats a projectes específics i sobre els recursos i activitat del sector privat.

El 2011 es va crear la Conselleria de Salut, Família i Benestar Social, que aglutina l'anterior conselleria de Salut i Consum i la major part de la Conselleria d'Afers Socials, Promoció i Immigració.

Durant aquests dos darrers anys, destacà la tramitació de les següents lleis:

Llei 1/2011, de 24 de febrer, de transformació de fundacions del sector públic sanitari de les Illes Balears i de determinació del règim jurídic de les fundacions públiques sanitàries (BOIB núm. 30, de 28/02/2011).

La Llei 16/2010 de salut pública de les Illes Balears..

La Llei estatal 17/2011 de seguretat alimentària i nutrició.

El primer apartat, salut i qualitat de vida, informa sobre les actuacions en seguretat alimentària i nutrició, i salut ambiental. S'hi presenten les dades de causes de mortalitat i incidència de càncer, així com els indicadors recollits pel sistema d'informació sobre drogues. S'hi mostra la incidència de malalties de declaració obligatòria i s'hi fa èmfasi en la incorporació de la vigilància de la tuberculosi, les dades de la SIDA i de diagnosi de VIH i brots epidèmics, a més d'informació sobre les interrupcions voluntàries de l'embaràs.

L'apartat segon es divideix en dos subapartats. En el primer es mostren les dades de despesa sanitària i el seu ritme de creixement i s'informa sobre dades de despesa sanitària privada, així com d'una sèrie de fonts de finançament (derivades de l'assistència sanitària internacional, la gestió de la incapacitat temporal, i d'estratègies de salut del Ministeri i similars). En el segon es faciliten dades de recursos i activitat sanitària, començant per l'atenció primària per, a

continuació, i dins de l'apartat d'especialitzada, facilitar dades de recursos, activitat hospitalària, activitat concertada, recursos i activitat de la sanitat privada, llistes d'espera, hospitals de mitjana i llarga estada, i salut mental.

4.2. SALUT I QUALITAT DE VIDA

4.2.1. ELS DETERMINANTS DE SALUT

Tradicionalment, la societat ha esperat que el sector sanitari s'ocupàs de les qüestions que afecten la salut i les malalties. Es considera que l'atenció a la salut donada pels serveis a què acudeix la població quan s'emmalalteix no és el factor principal que determina la salut de les persones, sinó que és un altre determinant més. També són importants altres factors que permeten a les persones millorar o mantenir la salut: l'activitat física, hàbits dietètics i nutrició, el consum de tabac, alcohol, les condicions ambientals (contaminació atmosfèrica, inclosa la biològica), la qualitat de les aigües de consum humà i de bany, però també d'altres com les condicions laborals, l'atur, el nivell d'educació o l'habitatge. Aquesta visió integral de la salut és absolutament necessària per comprendre i fer front als problemes de salut que pateix la població, amb l'objectiu últim de maximitzar els guanys en salut i, en la mesura del que sigui possible, reduir-ne les desigualtats.

Respecte de les condicions del medi, pel que fa a les activitats de seguretat alimentària i nutrició, cal destacar dos episodis transcorreguts durant l'any 2011 que si bé no afectaren directament la nostra comunitat autònoma, sí que tengueren repercussions immediates i apuntaren a conseqüències de futur.

El primer d'ells és la crisi en salut pública i mediàtica derivada d'un brot d'infecció alimentària per E. Coli Enterohemorràgica, productora de toxina shiga, esdevinguda al nord d'Alemanya, i que es va atribuir erròniament a productes hortícoles provinents del sud d'Espanya. Aquest fet, que va tenir un impacte econòmic i social importantíssim, va posar de manifest que la nostra societat segueix sent molt sensible a les demandes de protecció de la salut, i exigeix l'aplicació d'estàndards consensuats, coordinats i basats en l'evidència científica per donar-hi resposta.

Un altre fet, que condicionarà l'acció de la seguretat alimentària en els pròxims exercicis, és el dictamen motivat que la Comissió Europea ha dirigit a Espanya a conseqüència de la infracció número 2007/4772, que s'obri el dia 30 de setembre de 2011 arran la denuncia feta pels inspectors de la FVO (Food and Veterinary Office) que durant els darrers anys (2003 al 2010) han detectat reiterats incompliments de les obligacions en seguretat alimentària a Espanya, específicament en els escorxadors i atès que consideren que aquests incompliments són reiterats.

Aquests fets reafirmen l'exigència als operadors econòmics d'implementar sistemes de gestió que ofereixin un alt grau de protecció de la salut, i als responsables del seu control (autoritat sanitària) d'aplicació de les directrius emanades de la Comissió Europea, com a condició *sine qua non* per formar part de la cadena alimentària europea (*vegeu els quadres III-56, III-57 i III-58*).

La salut ambiental comprèn aquells aspectes de la salut humana que vénen determinats per factors ambientals físics, químics, biològics, socials i psicosocials, i representa el control, l'avaluació, la correcció i la prevenció dels factors del medi que poden, potencialment, afectar adversament la salut de generacions presents i futures.

Pel que fa a la producció i la distribució de l'aigua per al consum humà, l'any 2011 s'han realitzat 432 visites d'inspecció i s'han recollit 800 mostres per controlar la qualitat de l'aigua. Se'n van millorant les infraestructures, i l'objectiu és millorar-ne també el manteniment. Quant a la qualitat sanitària de l'aigua, es manté la presència de nitrats i sulfats en diferents zones, en les quals s'ha requerit la presa de mesures als gestors i s'ha informat la població.

Amb relació al control de la propagació de la legionel·la, s'han realitzat 433 visites d'inspecció a les instal·lacions de risc, s'han recollit 462 mostres per investigar la presència d'aquest microorganisme. S'han supervisat 364 certificats de formació de personal de manteniment d'aquestes instal·lacions, qüestió important, ja que la presència de persones formades ajuda a dur un millor control.

Quant a aigües recreatives, es controlen les condicions sanitàries i de seguretat de les piscines, sobre les quals s'han realitzat 311 visites d'inspecció i s'han expedit 1.260 carnets acreditatius de la formació de personal socorrista i 601 de personal de manteniment. Es constata una major conscienciació per invertir amb seguretat.

Pel que fa a la qualitat sanitària de les aigües de les platges, l'any 2011 se n'han recollit 1.813 mostres d'un total de 197 punts de mostreig ubicats a 32 municipis. Hi ha hagut 174 punts excel·lents, 16 de bons, cinc de suficients i dos d'insuficients. Aquest any 2011 hi ha hagut un canvi de qualificació dels resultats de les analítiques de les mostres, de manera que ha passat de ser anual a tenir en compte quatre temporades.

Respecte dels residus sanitaris i els productes químics, entre els quals s'inclouen els plaguicides i biocides, en general, d'ús ambiental i a la indústria alimentària, s'han efectuat 89 visites d'inspecció. L'aplicació del reglament REACH, que regula el registre, l'avaluació, l'autorització i la restricció de les substàncies i els preparats químics amb l'objectiu de garantir un nivell elevat de protecció de la salut humana i del medi ambient, així com la lliure circulació de substàncies en el mercat interior, representa un revulsiu en aquest camp.

En sanitat mortuòria, s'han atorgat 2.957 autoritzacions per realitzar pràctiques mortuòries sobre cadàvers, trasllats i incineracions.

L'entrada en vigor d'una modificació de la normativa sobre consum de tabac va donar lloc a un augment del control dels espais lliures de fum i es varen realitzar 1.272 visites d'inspecció. El compliment de la norma va ser bastant adequat en general.

S'ha incorporat el control de zoonosis no alimentàries, i en control de la ràbia s'han notificat 1.258 casos de persones agredides per mossegades d'animals, sobretot de cans.

S'ha treballat en el risc que representa l'amiant, i s'ha iniciat la gestió de les notificacions de la vigilància de la salut dels treballadors que hi estan exposats.

4.2.2. MORTALITAT I SALUT

L'any 2010 varen morir a les Balears 7.683 persones (3.991 homes i 3.692 dones). Els càncers són la primera causa de mort en els homes, seguida de les malalties del sistema circulatori, mentre que en les dones la primera causa són les malalties del sistema circulatori i la segona els càncers. El 60% de les morts de les Illes Balears són per una d'aquests dues causes. En tercer lloc, i a més distància, se situen les malalties de l'aparell respiratori en els homes i les malalties del sistema nerviós en les dones. En quart lloc se situen les malalties del sistema digestiu en els homes i les malalties del sistema respiratori en les dones. Les causes externes passen a ocupar el cinquè lloc en els homes i els trastorns mentals en les dones. La mortalitat per malalties del sistema circulatori ha seguit una tendència descendent important tant en les dones com en els homes. En canvi, la mortalitat per càncer es manté estable en les dones i disminueix en els homes ([vegeu el gràfic III-6](#)).

El Registre Poblacional de Càncer de Mallorca és un dels 13 registres poblacionals de càncer que hi ha a l'Estat espanyol, que cobreixen aproximadament el 26% de la població espanyola. La darrera informació disponible en el Registre de Mallorca correspon al període 2003-2005. A final del 2012 es disposarà del període 2006-2008.

Durant els anys 2003-2005 s'han diagnosticat a Mallorca 9.412 casos de càncer (exclosos els casos de càncer de pell no melanoma), 3.795 en dones i 5.517 en homes. Això representa que cada any es diagnostiquen uns 1.265 casos de càncer en dones i uns 1.839 en homes ([vegeu els gràfics III-7 i III-9](#)).

En les dones, el càncer més freqüent és, amb diferència respecte dels altres, el càncer de mama, seguit pel càncer de còlon, el de cos d'úter, el de recte i el d'ovari, que passa per davant del càncer de coll d'úter respecte del període anterior.

En els homes, el càncer més freqüent és, per primera vegada, el càncer de pròstata, seguit pel càncer de pulmó i, a distància, pels càncers de bufeta urinària, còlon i recte.

Si els càncers de còlon i recte es consideren junts, ocuparien el primer lloc, si es compten els dos sexes conjuntament.

Per al conjunt de càncers (exclòs el càncer de pell no melanoma), s'observa una estabilització de les taxes d'incidència ajustades a la població mundial, tant en les dones com en els homes. En les dones destaca un increment en les taxes d'incidència de càncer de pulmó respecte dels períodes anteriors, així com en els càncers de ronyó, pròstata i limfomes no hodgkinians, mentre que davallen les taxes de càncer de coll d'úter. En els homes, destaca l'increment important de les taxes de càncer de pròstata. En canvi, s'estabilitzen les taxes de càncer de pulmó en homes i disminueixen les taxes d'altres càncers relacionats amb el tabac (llavi, llengua, cavitat oral, hipofaringe, esòfag, estómac i laringe).

En relació amb el consum problemàtic de drogues d'abús, es presenten les dades consolidades dels tres indicadors recollits pel Sistema estatal d'informació permanent sobre addicció a drogues (SEIPAD), que corresponen al 2010.

Admissions a tractament per consum de substàncies psicoactives: S'han registrat 2.047 notificacions. L'alcohol és la droga més freqüent, seguida de la cocaïna i els opiacis. Es manté la tendència a la baixa de les admissions per cocaïna. El 78,9% són homes i l'edat mitjana és de 37,5 anys. L'edat mitjana d'inici del consum és de 21 anys i no inicien el tractament fins a una mitjana de 16,4 anys després. Les dones són admeses a tractament per alcohol en un percentatge més alt que els homes, són majors que ells, comencen a consumir més tard i es posen en tractament abans. Una de cada tres persones en tractament per opiacis utilitza la via injectada. Tot i que entre els homes hi ha un percentatge més alt d'injectors, la prevalença de VIH és més alta entre les dones ([vegeu el gràfic III-9](#)).

Urgències hospitalàries en consumidors de substàncies psicoactives (dades procedents de la recollida a l'Hospital Can Misses d'Eivissa): s'han registrat 805 casos d'urgències en consumidors de drogues en persones de 15 a 54 anys, la majoria en els mesos d'estiu. L'alcohol, la cocaïna, les amfetamines, l'èxtasi i els fàrmacs són les substàncies que més s'hi relacionen. Dos de cada tres són homes, la majoria té menys de 30 anys i el 6,7% té entre 15 i 19 anys. El 30% són estrangers ([vegeu el gràfic III-10](#)).

Mortalitat per reacció aguda a substàncies psicoactives (dades procedents de la recollida a Mallorca): s'han recollit 40 morts per reacció adversa aguda després del consum no mèdic de substàncies psicoactives (morts RAPSUPSI) en persones de 10 a 64 anys, amb una taxa de 61,3 morts per milió d'habitants. El 92,5% són homes i la mitjana d'edat és de 42,3 anys. En la majoria dels casos està implicat el policonsum. Les substàncies que es detecten amb major freqüència són els opiacis (especialment heroïna), i els hipnòtics i sedants ([vegeu el gràfic III-11](#)).

4.2.3. VIGILÀNCIA EPIDEMIOLÒGICA I MALALTIES TRANSMISSIBLES

Es presenta la informació del sistema de vigilància de les malalties de declaració obligatòria (EDOS), corresponent a l'any 2011, excepte en sida i nous diagnòstics de VIH, dels quals es presenten dades de 2010.

S'ha detectat una major incidència de l'esperada (índex epidèmic major d'1,25, és a dir, un augment de més del 25% respecte del quinquenni 2006-2010) a la tos ferina, sífilis, varicel·la, grip i leishmaniosi. A les malalties de baixa incidència, diferències de pocs casos poden suposar canvis relatiu importants, com és el cas de la tos ferina. No obstant això, en aquest cas podria indicar un canvi en la tendència, com s'ha vist en altres comunitats i a països del nostre entorn. Destaquen la detecció de dos casos de tètan, els primers des de 2002. El xarampió, amb 34 casos, augmenta per segon any consecutiu després d'una dècada amb menys de tres casos anuals de mitjana ([vegeu el quadre III-59](#)).

Amb relació a la vigilància de la tuberculosi i l'inici d'un registre específic d'aquesta malaltia, cal destacar els canvis en el Programa de vigilància, control i prevenció de la tuberculosi, assumit durant el 2011 pel Servei d'Epidemiologia, amb la creació del Registre de Tuberculosi, que inclou casos, contactes i informació sobre tractament. La tuberculosi, tant la forma pulmonar com la resta (153 i 53 casos, respectivament), es manté estable respecte del quinquenni anterior. Pel que fa al l'estudi de contactes, se n'han pogut localitzar 1.114, una mediana de quatre per cas, amb predomini de nins i joves. Destaca un brot escolar amb 135 contactes estudiats ([vegeu els gràfics III-12 i III-13](#)).

Amb 2.464 casos acumulats de sida a les Illes Balears (anys 1986-2010), continua la tendència descendent de la incidència que es va iniciar a mitjan dels anys 90. En els darrers anys se'n diagnostiquen a les Illes Balears entre 30 i 60 casos anuals. L'any amb màxima incidència va ser el 1995, amb 212 casos ([vegeu el gràfic III-14](#)).

Respecte del registre de nous diagnòstics de VIH, n'hi ha 1.207 casos acumulats des de l'inici del sistema de vigilància (any 2003) amb un perfil global d'estabilitat de la tendència ([vegeu el gràfic III-15](#)).

Una part dels casos detectats de les malalties de declaració obligatòria són pacients (57 en total el 2011) amb origen de la infecció a un altre país (45) o comunitat autònoma (7). Destaquen el paludisme (18 casos) i les malalties de transmissió hídrica i alimentària (disenteria, febre tifoide i hepatitis A, amb 12 casos).

Amb relació als brots epidèmics, se n'han detectat 44 (278 afectats), nou (65 afectats) d'origen alimentari, i la resta (35 brots i 213 afectats) amb mecanismes de transmissió diversos. La proporció alimentaris/no alimentaris s'ha invertit al llarg de la dècada. Les xifres de 2011 són les esperades en

comparar-les amb les del darrer quinquenni (*vegeu el [gràfic III-16](#) i el [quadre III-60](#)*).

Com a darrera dada, destacam la qüestió de les interrupcions voluntàries de l'embaràs (IVE). Les darreres dades consolidades corresponen al 2010 i registren un total de 3.295 IVE, amb una taxa de 13,2 per 1.000 dones de 15 a 45 anys. La incidència global de les IVE a les Illes Balears segueix per sobre de la mitjana nacional, juntament amb Madrid, Catalunya i Múrcia. El 2010 s'ha vist un augment lleuger o una estabilització a tots els grups d'edat, excepte en el de les dones més joves, que ha davallat per tercer any consecutiu. Es mostra l'evolució de les taxes de les Illes Balears i globals d'Espanya de l'any 2001 al 2010 i l'evolució per grups d'edat (*vegeu els [gràfics III-17](#) i [III-18](#)*).

Respecte del perfil de les dones, el canvi principal és l'augment en un 56% de les que estan a l'atur, respecte del quinquenni anterior. El 2010 hi ha hagut una circumstància que ha afectat l'avortament legal a Espanya: la publicació de la Llei orgànica 2/2010, de 3 de març, de salut sexual i reproductiva i de la interrupció voluntària de l'embaràs, que ha suposat el canvi a una llei de terminis (a petició de la dona fins a la setmana 14 de gestació) i, passada la setmana 14, de despenalització en el supòsit de risc greu per a la salut de la dona o del fetus. No obstant això, no s'han vist diferències entre les característiques de les IVE realitzades abans i després de l'entrada en vigor de la llei, el mes juliol, excepte pel que fa als motius (en el primer semestre el principal havia estat la salut de la dona, amb un 97%, mentre que en el segon les IVE a petició de la dona varen suposar el 90,3%).

Al llarg de l'any s'ha editat l'Informe diagnòstic de salut, que inclou els problemes i les necessitats de salut de la població així com els factors determinants que influeixen de manera positiva o negativa en el nivell de salut de la comunitat. A més, s'ha duit a terme la potenciació del microsite

www.epidemiologia.caib.es amb ampliació de continguts dirigits fonamentalment a la xarxa assistencial.

4.3. SERVEIS SANITARIS

4.3.1. DESPESA I FINANÇAMENT DE LA SALUT

El pressupost que va destinar la Comunitat Autònoma a salut el 2011 va ser de 1.169 milions d'euros (si bé el pressupost inicial l'1 de gener era de 1.175 milions d'euros). Aquesta xifra representa un 35% del pressupost total de la CAIB.

D'aquest pressupost, un 1,83% correspon als programes de salut de la Conselleria i un 98,17% correspon al Servei de Salut de les Illes Balears (Ib-salut) amb 1.148 milions d'euros.

Segueix confirmant-se que el creixement de la despesa sanitària pública a les Balears, des de 2002, any de les transferències sanitàries, ha estat un dels més alts de tot l'Estat espanyol. Així, i segons l'Estadística de la despesa sanitària pública (EGSP), que permet comparar la despesa sanitària entre comunitats autònomes, en el període 2002 a 2009 les Illes incrementaren la despesa en un 99,93%, amb una taxa anual de creixement d'un 9,64%, el segon més alt de totes les comunitats autònomes, i un poc superior al total estatal, que és d'un 7,56% ([vegeu el quadre III-61](#)).

Tot i així, les Illes Balears segueixen essent el 2009 una de les comunitats autònomes amb un nivell més baix de despesa sanitària pública per càpita. Segons l'EGSP del 2009 la despesa sanitària pública per persona és 135,88 euros inferior al total nacional i més de 390 euros inferior a moltes altres comunitats autònomes. Aquest diferencial tan significatiu respecte de la despesa per habitant es repeteix des del moment de les transferències: des del 2002 les Illes Balears figuren en els darrers llocs pel que fa a despesa sanitària pública per habitant ([vegeu els gràfics III-19 i III-20](#)).

Quant a l'assegurança privada, i segons la font Enquesta de pressupostos familiars de l'INE, la despesa de 2010 ha estat de 434 milions d'euros, un 5,08% inferior a l'any anterior. Segons la mateixa font, el 2010 la quantitat de diners

que cada ciutadà de les Illes Balears destina de mitjana al final de l'any al pagament d'assegurances mèdiques privades és igualment la més alta de totes les comunitats autònomes, igual que va ocórrer el 2009 ([vegeu el gràfic III-21](#)).

Com es veu, les xifres en despesa sanitària indicades no corresponen totes a 2011, donat que la informació en alguns casos s'actualitza lentament. Les xifres de despesa sanitària pública de les comunitats autònomes es publiquen a la pàgina web del Ministeri anualment.

Una vegada comentades les xifres de despesa sanitària, enguany incorporam informació concreta sobre diverses fonts de finançament sanitari. Si bé aquest s'obté bàsicament de l'assignació dins del pressupost de la comunitat autònoma, hi ha altres fonts de finançament del sistema; enguany ens detindrem en els fons amb origen o destí específic en sanitat (vegeu els quadres III-62 i III-63).

Les Balears perceben finançament per assistència sanitària internacional, tant a través del Fons de cohesió sanitària, que s'ha triplicat entre els anys 2006 i 2011, com a través de la transferència de l'INSS per a quotes globals per a assistència sanitària a residents *estrangers*, que ha augmentat en un 28% durant el període 2006-2011 ([vegeu el gràfic III-22](#)).

A més, l'INSS finança les actuacions per a la millora de la gestió de la incapacitat temporal, i ajusta l'import en funció del percentatge de compliment d'objectius de millora de la incapacitat temporal per part dels serveis de salut ([vegeu el gràfic III-23](#)).

Finalment, destaca un altre bloc de finançament rebut del Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat, per finançar les estratègies en salut i polítiques de cohesió, i altres temes de salut pública o sanitaris. El 2011 ha permès desenvolupar actuacions en estratègies de cures pal·liatives, salut sexual i reproductiva, ictus, cardiopatia isquèmica, malalties rares, MPOC, diabetis, sistemes d'informació suport al CMBD, nova estadística ESCRI-SIAE, SNOMED CT i equipaments, així com el desenvolupament de programes de prevenció i promoció de la salut, especialment en l'àmbit de les malalties emergents, reemergents i de rellevància especial. Els fons per a l'àrea de

drogoaddiccions (Pla nacional de drogues, Fons de béns decomissats per tràfic de drogues) i els fons de la indústria farmacèutica (fons per a programes gestionats per comunitats autònomes per a la millora de la qualitat en l'atenció a pacients polimedocats, i formació continuada per a metges, odontòlegs, farmacèutics i infermers del SNS i Conveni de col·laboració entre la Conselleria, el Servei de Salut de l'Ib-salut, i FARMAINDÚSTRIA, per a la investigació clínica i translacional), així com altres fons destinats a investigació, completen aquest mapa [\(vegeu el gràfic III-25\)](#).

4.3.2. ELS SERVEIS ASSISTENCIALS. RECURSOS I ACTIVITAT

4.3.2.1. Atenció primària

El 80% dels centres d'atenció primària (centres de salut, unitats bàsiques o consultoris, serveis d'urgències i punts d'atenció continuada) es concentren a Mallorca, amb un 8% a Menorca i un 11% a Eivissa i Formentera [\(vegeu el quadre III-64\)](#).

Les visites al centres d'atenció primària durant l'any 2011 han estat 7.168.668 la qual cosa suposa un increment del 0,3% respecte de 2010, amb 22.603 visites més. Aquest augment és, fonamentalment, per les consultes de pediatria, que han passat d'un descens del 7,7% el 2010 a un increment del 3% el 2011. Aquesta tendència es repeteix a totes les illes. La mitjana de visites per habitant i any està estabilitzada als metges de família i a infermeria. En canvi, a pediatria augmenta un 2,2%, com era d'esperar per l'augment absolut de les visites. Les visites a domicili, globalment, han disminuït un 7,8% a costa del metge de família i d'infermeria, amb un 6,6% i un 7,4%, respectivament [\(vegeu el quadre III-65\)](#).

4.3.2.2. Atenció especialitzada

L'atenció hospitalària compta amb 1.974 llits instal·lats (1.834 en funcionament), 66 quiròfans (54 programats en funcionament), deu sales de part, 162 llocs d'hospital de dia, 512 llocs de consulta, i amb un equipament tecnològic en el qual destaquen deu aparells de TAC, sis de ressonància magnètica o 140 ecògrafs, juntament amb d'altres recursos materials i els recursos humans. Es

prestà assistència a 1.030.041 persones amb targeta sanitària i a una població flotant de devers 250.000 persones, distribuïdes entre els sis hospitals públics (incloent-hi l'Hospital de Formentera) *(vegeu els quadres III-66 i III-67)*.

Amb 75.860 ingressos i 503.481 estades, s'hauria produït una disminució d'un 3% en l'activitat hospitalària, probablement a causa de la disminució de les intervencions quirúrgiques amb ingrés en 1.000 intervencions menys, la qual cosa suposa un 3% de baixada. Un altre factor que hi ha intervingut ha estat la disminució d'un 5% en els parts. A més, l'estada mitjana ha seguit en descens, com l'any passat. D'altra banda, les intervencions quirúrgiques han seguit el descens de l'any passat en un 2%, a causa de la menor quantitat d'intervencions urgents, que han baixat un 12%. Quant a consultes externes totals, la xifra, d'1.301.361, implica un augment d'un 3%, sobretot, a causa de l'increment del 6% en les primeres consultes, tendència inversa a la de l'any passat, en què varen disminuir. Destaca l'estabilització de les urgències, amb un descens del 0,8%. El nombre d'urgències ingressades i les urgències diàries es manté igual el 2010 *(vegeu el quadre III-68)*.

L'activitat dels dos centres concertats principals (l'Hospital Creu Roja i l'Hospital Sant Joan de Déu), ha estat de 55.834 estades, xifra que representa un 10% del total. Aquests centres assumeixen, a més, part del pes de l'activitat quirúrgica, consultes externes, i d'altres com optometria, rehabilitació i fisioteràpia, principalment *(vegeu el quadre III-69)*.

Quant als recursos de la sanitat privada, segons les dades disponibles a la Conselleria, hi ha 11 hospitals privats que es reparteixen un total de 1.032 llits en funcionament, 48 quiròfans en funcionament, nou equips de TAC. L'activitat es concreta en 282.746 estades hospitalàries, 734.784 consultes externes, 302.037 urgències. Són dades que reflecteixen el pes de la sanitat privada a la nostra comunitat *(vegeu els quadres III-70, III-71, III-72, III-73 III-74 i el gràfic III-24)*.

4.3.2.3. Les llistes d'espera

La llista d'espera quirúrgica s'ha incrementat en un 14% respecte de 2009 (no hi ha dades de l'HUSE per l'any 2010). La demora mitjana ha augmentat en 13

dies, i ha quedat al nivell de l'any 2004. La llista d'espera de consultes també ha tengut un increment de més del doble respecte de 2009, i la demora mitjana ha passat a 60 dies. Aquest creixement dels pacients en espera es produeix a causa de la disminució progressiva de l'activitat extraordinària als quiròfans i a les consultes [\(vegeu el quadre III-75\)](#).

4.3.2.4. L'àrea sociosanitària

L'àrea sociosanitària dels hospitals de mitjana i llarga estada i l'Hospital Psiquiàtric disposen de 165 llits, amb un total de 55.458 estades, i 4.358 visites de consultes externes. L'àrea de salut mental compta amb 169 llits de 169, i ha comptabilitzat 56.072 estades [\(vegeu el quadre III-76\)](#).

5. EDUCACIÓ

5.1. INTRODUCCIÓ

Una de les característiques del nostre temps, tant des d'una perspectiva econòmica com des d'una perspectiva social, és, sense cap dubte, la importància de l'educació, de la formació i la transferència de coneixement a la societat i al teixit productiu, i de la investigació per tal de possibilitar el desenvolupament integral de la nostra societat. Les Illes Balears, malgrat el desenvolupament econòmic i social –que començà amb el turisme durant la dècada dels anys seixanta– no s'han caracteritzat, en general, per l'aposta per l'educació, la formació, la investigació o la innovació. I tot això, malgrat que sigui evident que el futur de la societat del segle XXI passa per l'educació, per la inversió en capital humà, per creure en la formació i per la producció de coneixements.

Tanmateix, aquesta despreocupació per aquestes qüestions, que són fonamentals per a la integració de les Illes Balears dins la societat del coneixement, està, des de final de la dècada dels anys noranta, en procés de canvi a causa no solament de les polítiques posades en marxa per part de l'Administració autonòmica, sinó també per la conscienciació progressiva de la societat i de la classe empresarial de la importància d'aquesta qüestió per al futur de la societat de les Illes Balears. Així, en aquest context de millora de l'educació a les Illes Balears que s'ha produït en aquests darrers anys, hem d'assenyalar l'increment del nivell educatiu, l'augment del nombre de places, del nombre de professors, del nombre de serveis educatius, del finançament educatiu, de la democratització de l'ensenyament, de la millora de la qualitat educativa o de la progressiva, encara que lenta, equitat educativa. Però aquesta millora no pot fer oblidar els problemes importants i significatius que presenta el nostre sistema educatiu: insuficiència de recursos econòmics, insuficiència de places educatives, percentatge important de fracàs escolar i d'abandonament escolar, resultats escolars insatisfactoris, escolarització desigual entre l'escola pública i l'escola privada concertada dels estudiants immigrants, problemes de massificació, digitalització insuficient de les nostres

escoles, autonomia escolar insuficient, manca de professionalització de la direcció educativa, poca participació dels pares en els centres educatius...

Els que fan una anàlisi apocalíptica sobre la realitat del sistema educatiu de les Illes Balears no només s'equivoquen sinó que, a més, comuniquen un missatge fals a la comunitat educativa i a la societat en tots els sentits. No es tracta de negar els problemes, però tampoc de magnificar-los. La realitat educativa és millorable en aspectes determinats; el nostre sistema educatiu ha millorat al llarg dels anys, però necessita seguir fent-ho de forma clara i progressiva a través de mesures concretes; les solucions dels problemes no vendran del canvi de lleis o de les retallades. Les millores només poden venir a través de pressupostos adequats, reformes clares i específiques, millora de la formació del professorat, etc. I vendran, sobretot, del diàleg, de la complicitat, del consens i de la participació. Les reformes educatives no es poden fer de forma unilateral ni es poden fer pensant que les lleis i les normes poden resoldre tots els problemes educatius existents.

5.1.1. LA SITUACIÓ DEL SISTEMA EDUCATIU A LES ILLES BALEARS

La tendència al creixement progressiu de l'escolarització durant els darrers anys en els ensenyaments de règim general a les Illes Balears s'ha estabilitzat, i s'ha limitat l'arribada d'alumnat estranger, cosa que ha comportat l'increment interanual de la població en edat escolar. Les dades del curs 2011/2012 ens mostren una variació lleugera en tots els nivells educatius si les comparam amb les del curs anterior; l'increment total és de 1.106 matrícules, un augment que es distribueix per nivells entre l'educació infantil (+873), primària (+326) i secundària obligatòria (+189) ([vegeu el quadres III-77](#)).

Així doncs, continua donant-se un augment moderat de l'alumnat d'educació infantil, primària i secundària obligatòria. Les dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport mostren que el total de la matrícula a l'educació infantil és de 41.745 alumnes distribuïts entre el primer cicle (7.352) i el segon (34.393). D'aquestes places, 27.240 són públiques i 14.505 privades. La tendència al creixement de les places d'educació infantil continua, amb 873 alumnes més

que el curs anterior: 37 al primer cicle i 836 al segon (el curs anterior l'increment va ser de 1.555 places).

La taxa d'escolarització infantil als quatre anys a Espanya ja és, l'any 2009, gairebé universal, 99,3%, per sobre de la mitjana de la UE-27 (90,1%). La taxa neta d'escolaritat als tres anys és superior al 95% en pràcticament totes les comunitats autònomes, exceptuant les Illes Balears, les Canàries, Madrid i la Comunitat Valenciana. El mateix any, entre els zero i dos anys, tot i la progressió experimentada, els nivells fixats per la Unió Europea no són assolits i existeix també una disparitat territorial important (CES, 2012, 586): durant el curs 2011-12 aquesta taxa a les Balears és d'un 20,3%, nou punts inferior a la taxa estatal. Tot i no arribar al 30% fixat per la Unió Europea, és apreciable l'increment de tres punts al llarg dels dos darrers cursos tant al conjunt estatal com a les Balears.

Durant el curs 2011-12, a l'educació primària la matrícula arriba als 65.529 alumnes, un 62,83% dels quals pertanyen a centres públics i un 37,17% a centres privats. A l'ensenyament secundari obligatori s'han escolaritzat 40.505 alumnes, amb una distribució entre centres públics i privats del 61,4% i 38,6, respectivament. Als programes de qualificació professional inicial s'hi han matriculat 98 alumnes menys que en el curs anterior.

És previsible que el major pes de l'increment del cens escolar en educació infantil i primària es projectarà en l'ESO en anys propers, la qual cosa ha de ser considerada per les administracions educative (CES, 2012, 586). Durant l'educació primària comencen a manifestar-se problemàtiques escolars relacionades amb el baix rendiment educatiu, i a les Illes Balears de forma molt destacable. Les altes taxes d'abandonament primerenc dels estudis, les altes taxes d'escolarització d'alumnat estranger, les taxes d'idoneïtat inferiors a les estatals, els retards, són alguns dels elements que afavoreixen la fragilitat del nostre sistema educatiu. Posteriorment, a l'ESO, l'alta proporció d'alumnat amb mancances educatives constitueix un dels problemes més rellevants en termes de qualitat del sistema educatiu. En aquest sentit, la prevalença a Espanya els darrers anys, respecte de la Unió Europea, dels indicadors de promoció i abandonament fan pensar que, tot i els esforços fets per superar aquestes

mancances, no s'han obtingut els efectes esperats (CES, 2012, 585). Si traslladam aquesta reflexió a les Illes Balears i consideram la situació diferencial que té respecte d'altres comunitats autònomes, no podem deixar de considerar el risc que suposa la reducció dels recursos en general i humans en particular prevista per al proper curs a les administracions central i autonòmica.

Concretament, pel que fa a la població escolar situada entre els 16 i els 21 anys, amb risc d'abandonament d'estudis han de mantenir-se l'oferta de programes de qualificacions professionals inicials, amb la finalitat de facilitar-ne la inserció laboral en una activitat professional i afavorir-ne la formació a través del l'aprenentatge al llarg de la vida (CEIB, 2011, 52).

A partir dels nivells postobligatoris, més del 80% de la matrícula es dona en centres públics. Al batxillerat, amb 13.316 alumnes (1.228 dels quals han cursat els estudis a distància), els centres concertats i privats n'han matriculat un 25,35%. Als cicles formatius de grau mitja (6.377 alumnes) i superior (3.848), un 15,9% i 6,9%, respectivament, pertanyen a centres privats i concertats.

Als nivells de secundària no obligatòria, durant el curs 2011-12, s'hi han matriculat 188 alumnes menys que el curs anterior, i s'ha canviat, per tant, la tendència a la pèrdua de places de cursos anteriors. Tot i que les variacions no són gaire significatives, es dona un fet que, si més no, indica la preferència de part dels estudiants per triar ensenyaments a distància.

Al batxillerat presencial la matrícula baixa en 36 alumnes a la modalitat presencial i

s'incrementa en 43 a la modalitat a distància. Als cicles formatius de grau mitjà hi ha

178 matrícules menys i 69 més a distància. Als cicles formatius de grau superior es

matriculen 85 alumnes menys, 83 de les matrícules són de modalitat presencial.

L'empitjorament de l'ocupació dels joves poc qualificats durant la crisi, podria relacionar-se amb un increment probable de la matrícula de secundària no obligatòria; no és el cas de les Balears el darrer curs (CES, 2012, 585). A diferència del conjunt de comunitats autònomes, no s'incrementa l'escolarització en els ensenyaments de caràcter professional, tot i que aquest augment sí que es va detectar el curs passat. D'acord amb l'informe del CEIB (2011, 52), la formació professional de grau mitjà i superior ha de ser una prioritat, ja que l'oferta i organització a les Illes Balears és insuficient.

Atenent als valors absoluts de la matrícula amb relació a la població corresponent a cada nivell, trobam que la matrícula a secundària postobligatòria continua sent inferior a la mitjana de la matrícula en l'àmbit estatal. Les taxes d'escolarització són al batxillerat del 63,5% (79,6% estatal), als CFGM del 30,4% (36,2% estatal), als CFGS del 17,6% (33,7% estatal). A l'educació infantil també trobam diferències significatives: la taxa bruta d'escolarització al primer cicle és del 20,3% (29,6% estatal) i al segon cicle és del 93,1% (99,8% estatal) ([vegeu el quadre III-78](#)).

Els percentatges de matriculació als centres públics dels ensenyaments de règim general són els següents:

educació infantil primer cicle: 67,2%.

educació infantil segon cicle: 64,8%.

educació primària: 62,8%.

ensenyament secundari obligatori (ESO): 61,4%.

batxillerat: 72%.

batxillerat a distància: 100%.

cicles formatius de grau mitja (CFGM): 82,96%.

CFGM a distància: 100%.

cicles formatius de grau superior (CFGS): 92,29%.

CFGS a distància: 100%.

PQPI: 78,23%.

La distribució dels centres d'acord amb l'ensenyament de règim general que imparteixen és la següent ([vegeu el quadre III-79](#)):

educació infantil: 150 centres.

educació infantil i primària: 221 centres.

educació infantil, primària i ESO: 67.

ESO i/o batxillerat/FP: 79.

educació infantil, primària, ESO i Batxillerat/FP: 2.

educació especial a centres específics: 8.

Per titularitat, la classificació dels centres que imparteixen ensenyaments de règim general i especial és la següent ([vegeu el quadre III-80](#)):

centres concertats: 176 (col·legis concertats i centres d'educació infantil).

centres municipals: 114 (escoles infantils, programes CAPI municipals).

centres privats: 52 (col·legis privats, escoles de música/dansa, centre. privats de formació professional, centres docents estrangers, etc.).

centres públics: 333 (centres d'educació infantil i primària, centres d'educació primària, centres d'educació de persones adultes, instituts d'educació secundària, centres d'educació especial, etc.).

En el curs 2011-2012 es comptabilitza un total de 16.188 professors contractats, 685 menys que en el curs anterior (16.873). D'ells, 11.478 a centres públics, 4.710 a centres concertats i privats. La distribució del professorat d'acord amb el nivell que imparteixen és [\(vegeu el quadre III-81\)](#):

educació infantil i educació primària: 8.220.

educació secundària i FP: 7.135.

ambdós grups de nivells: 651.

educació especial:182.

Amb relació a la distribució de les unitats/grups d'acord amb la titularitat dels centres, del total de 8.633 unitats, 5.620 pertanyen a centres públics i 3.013 a centres concertats i privats [\(vegeu el quadre III-82\)](#).

La diferència entre les ràtios dels centres públics i privats ha estat una constant que ha obert poc a poc pas a ràtios més properes. Per exemple, a l'educació primària, la ràtio dels centres públics és de 21,4 i la dels centres privats és de 22,4. Al batxillerat, tot i no haver-se donat un increment de la matrícula, les ràtios es mantenen com el curs passat (que havia pujat de forma accentuada): 28,7 alumnes per unitat als centres públics i 27,2 als centres privats, entre dos i tres punts més altes que la mitjana estatal [\(vegeu el quadre III-83\)](#).

Les baixes taxes de matriculació en els ensenyaments no obligatoris, les baixes taxes de graduació a la secundària obligatòria i no obligatòria són alguns dels indicadors que apunten els punts més febles del nostre sistema educatiu. Pel que fa a la promoció en els estudis de secundària obligatòria, les evidències més destacables del curs 2011-12 són:

El nivell de promoció és més alt als centres privats.

Les dones promocionen més que els homes, a tots els cursos, a tots els centres i tant a les Balears com al conjunt estatal.

Tot i la millora amb relació a cursos anteriors, la promoció al segon curs d'ESO ha estat molt baixa el darrer curs.

La promoció als quatre cursos d'ESO en els centres públics no concertats sol estar al voltant del 95%. En els centres privats concertats, la promoció a les Balears gira al voltant del 85% i en l'àmbit estatal sobre el 90%, tot i que a mesura que avancen els cursos la promoció l'àmbit estatal s'aproxima al nivell de les Balears. En els centres públics, els nivells de promoció dels quatre cursos de l'ESO mai no superen el 79% a les Balears; habitualment, els nivells de promoció són entre un i quatre punts més baixos que en el conjunt estatal ([vegeu el quadre III-84](#)).

Al nivell postobligatori, les baixes taxes d'escolarització se sumen a les baixes taxes de graduació. La taxes brutes de graduació a la secundària no obligatòria, tant dels cicles formatius com del batxillerat, són baixes amb relació al conjunt de l'Estat. Concretament, al batxillerat l'anàlisi del nivell de promoció de l'alumnat en els diferents nivells durant el curs 2010-2011 és la següent ([vegeu els quadres III-85 i III-86](#)):

La graduació a primer i segon curs de batxillerat a les Balears és entre sis i set punts inferior a la mitjana estatal de graduació. Només un 72,9% dels alumnes de primer i i un 71,9% del segon curs de batxillerat es varen graduar el curs 2010-11.

La graduació és molt més alta en els centres privats, tant a primer com a segon. Només un 68,8% de l'alumnat de primer dels centres públics es va graduar, i un 83,8% dels alumnes de centres privats es graduaren. A segon va graduar-se un 68,6% de l'alumnat de centres privats i un 78,7% dels centres privats.

Les dones es graduen més. A primer ho va fer un 75,3% de les dones de Balears (només un 69,9% dels homes); a segon de batxillerat es va graduar un 73,2% de les dones (només un 70,3% dels homes).

Per especialitats formatives, a Ciències i Tecnologia i a Ciències Socials els nivells de promoció són més baixos que els de la mitjana estatal (entre 4 i 6 punts més baixos), mentre que la taxa de graduació d'Arts Escèniques, Música i Dansa és més alta: quatre punts al primer curs i 11,2 al segon curs. Un 73,8% de l'alumnat de segon d'aquesta especialitat a les Balears va promocionar (la taxa estatal va ser de 62,6%).

Quant a l'educació d'adults de caràcter formal, el total d'alumnes durant el curs 2011-12 és de 11.526 persones, de les quals només 40 varen cursar els estudis en centres privats. Dels centres públics, els ensenyaments que concentren la major part de l'alumnat són [\(vegeu el quadre III-87\)](#):

ensenyaments inicials: 952.

educació per a persones adultes: 4.946.

llengua castellana per a immigrants: 1.555.

altres llengües: 2.128.

Als ensenyaments de règim especial s'han comptabilitzat un total de 26.824 alumnes, la majoria a centres públics, ensenyaments d'adults (principalment formal) i ensenyaments d'idiomes [\(vegeu el quadre III-88\)](#).

5.1.2. L'ESCOLARITZACIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER

L'escolarització de l'alumnat estranger procedent de diferents països al conjunt de l'Estat i especialment de les Illes Balears és un fenomen que ha tengut i té conseqüències importants i significatives en el conjunt del sistema escolar, tant des d'una perspectiva macro com des d'una perspectiva de centre. Aquest fenomen ha experimentat recentment una evolució cap a l'estabilització de la població escolar immigrada a les escoles de les Illes Balears.

Tal com ja hem plantejat en els informes dels anys anteriors, és evident que el sistema educatiu de les Illes Balears s'ha caracteritzat, principalment a partir de la segona meitat dels anys 90, per un procés de creixement important de

l'alumnat procedent de l'estranger de diversos països; un creixement que ha suposat l'existència d'un sistema escolar inestable des de la perspectiva d'haver de donar resposta a la demanda de places escolars en els nivells, fonamentalment, obligatoris. Un creixement, doncs, de l'alumnat estranger que no només ha tengut i està tenint un impacte en la construcció de centres escolars, sinó que està impactant sobre els resultats i el rendiment educatiu, en el desenvolupament de programes específics per a aquest col·lectiu, en la formació permanent de professorat sobre aquesta qüestió, o en la posada en marxa de programes socioeducatius en zones i centres educatius determinats.

Així doncs, el creixement del nombre d'estudiants estrangers escolaritzats a les Illes Balears ha estat i és un dels més importants en l'àmbit de les comunitats autònomes espanyoles. I aquest fet, que cal veure amb una mirada de normalitat, està incidint de forma negativa en la perspectiva dels resultats escolars i en el fet que la Comunitat Autònoma de les Illes Balears tengui encara una major preocupació per la qüestió de la quantitat, de l'escolarització, de la construcció de centres educatius, del reclutament de professorat, que per la qüestió de la qualitat educativa. Cal tenir en compte que els recursos econòmics existents resulten totalment insuficients per donar una resposta adequada, tant des de la perspectiva de la quantitat, com des de la perspectiva de la qualitat.

Tanmateix, aquest creixement del nombre d'estudiants estrangers matriculats al sistema escolar sembla arribar al final; efectivament, la crisi econòmica que ens està afectant de forma important des de fa una sèrie d'anys està incidint en el procés d'arribada d'immigrants a les Illes Balears. I aquest fet està influïnt de forma molt important en l'estabilització educativa i en l'existència d'una tendència de manteniment del nombre quantitatiu d'alumnes escolaritzats en els centres de les Illes Balears durant el curs 2011-2012.

És evident que aquesta tendència cap a l'estabilització del sistema educatiu, en aquest moment de crisi econòmica i pressupostària, és una notícia positiva que podrà repercutir, juntament amb altres mesures, programes i recursos, a millorar la qualitat educativa a mitjà termini. Des d'aquesta perspectiva, algunes dades demogràfiques ens poden ajudar a entendre aquest procés

d'estabilització del nombre d'estudiants procedents de l'estranger en els centres educatius de les Illes Balears.

Així doncs, per entendre la importància de l'alumnat estranger a les Illes Balears, és necessari conèixer algunes dades demogràfiques de les Illes Balears i d'Espanya. En aquest sentit, s'ha de tenir en compte, segons dades de l'INE, la presència percentual de la població estrangera a les diferents CA, que situa les Illes Balears en primer lloc amb el 21,8%. La mitjana espanyola es del 12,2%.

Així doncs, malgrat la importància de la població estrangera a les Illes Balears, sembla que el factor migratori ha perdut la rellevància d'anys anteriors en l'increment de la població de la CAIB, fet que té correlació en l'àmbit educatiu.

En línies generals, continua el retorn de persones originàries d'Hispanoamèrica a causa de la crisi econòmica. No obstant això, es manté l'arribada de ciutadans procedents de països d'incorporació recent a la UE, com Romania i Bulgària. Així mateix, s'observa el manteniment d'altres nacionalitats com l'alemanya i una petita baixada de la britànica i, per últim, es manté un creixement en l'arribada de població procedent de la Xina.

El fet que molts dels retorns afectin persones i famílies en edat laboral (40–45 anys) té un efecte en la pèrdua d'alumnat i ajuda a explicar la baixa de matrícula en els nivell d'ensenyament obligatori, malgrat un petit augment de l'alumnat estranger matriculat en nivells educatius postobligatoris.

Si observam la globalitat de les nacionalitats presents a l'arxipèlag balear, hi destaquen els residents procedents del Marroc, l'Equador, l'Argentina, Colòmbia, Alemanya, el Regne Unit, Romania, l'Uruguai i Bolívia.

En tot cas, el que resulta evident és que el percentatge d'alumnat estranger per comunitats autònomes el curs 2009-2010, segons dades del Ministeri d'Educació, confirma la importància d'aquest fenomen a les Illes Balears. Juntament amb La Rioja, presenta el percentatge més alt d'alumnat estranger escolaritzat. Les xifres resulten prou semblants a les de cursos anteriors, la qual cosa és un reflex de l'estabilitat i creixement d'aquest percentatge.

Tanmateix, aquest percentatge d'alumnes estrangers a les escoles de les Illes Balears resulta, tant des d'una perspectiva de places com des d'una perspectiva de la gestió educativa de la diversitat, un fenomen que necessita molts de recursos, una formació específica del professorat, la implicació dels serveis socials i educatius de la comunitat, etc. En definitiva, una gestió que implica un gran esforç, sobretot a determinats centres i a determinades zones per l'important percentatge d'alumnes estrangers escolaritzats.

Les dades de l'INE mostren el balanç migratori negatiu a Espanya; l'emigració supera la immigració i el saldo migratori és negatiu per primera vegada en tres dècades, amb 50.090 habitants menys. El ritme de creixement de la població estrangera a les Illes Balears s'ha debilitat de forma substancial durant els dos darrers exercicis, i destaca especialment el retorn de moltes famílies i individus d'origen llatinoamericà. A diferència d'anys anteriors, el creixement de població estrangera (0,22%) és inferior a l'augment de població espanyola (0,75%) durant l'any 2011. En xifres absolutes, trobam 242.812 estrangers i 870.302 espanyols a les Illes Balears.

Amb relació a la situació de l'alumnat estranger present en el sistema educatiu de les Illes Balears, a nivells no universitaris s'ha experimentat un descens important de 1.458 alumnes. El total d'alumnat estranger matriculat és de 26.413 alumnes. La dinàmica que s'observa és de continuïtat en davallada d'alumnat estranger iniciada de forma perceptible el curs anterior 2010-2011, i constatable també durant l'actual. Únicament s'observa un cert estancament de la població escolar de nacionalitat estrangera a les etapes postobligatòries ([vegeu el quadre III-89](#)).

Els efectes de la continuïtat i agreujament de la crisi econòmica afecta de forma important els sectors socials amb una situació socioeconòmica més precària com són moltes de les famílies estrangeres que, com a sortida, opten pel retorn als països d'origen.

L'alumnat estranger a les Balears representa el 14,91 % del total, quasi un punt manco que el curs anterior. Formentera és l'única illa que ha vist augmentar el percentatge d'alumnat estranger fins al 21,63% del total; Mallorca se situa en la

mitjana balear, 14,48%; Eivissa situa la presència d'alumnat estranger en el 17,40%; i per últim, Menorca presenta un tant per cent inferior xifrat en el 12,18% ([vegeu el quadre III-90](#)).

Amb relació al curs anterior, la pèrdua d'alumnat estranger per illes és la següent:

A Mallorca, de 21.593 alumnes del curs 2010-2011 es davalla a 20.700 alumnes, la qual cosa suposa una pèrdua de 894 alumnes.

A Menorca, de 2.493 alumnes del curs 2010-2011 es davalla a 2.063 alumnes, la qual cosa suposa una pèrdua de 430 alumnes.

A Eivissa, la davallada és inferior i se situa en una pèrdua de 161 alumnes, dels 3.556 alumnes estrangers matriculats durant el curs 2010-2011 es davalla a 3.395 alumnes.

L'única illa que veu augmentar el nombre d'alumnes estrangers és Formentera, que incrementa en 27 el total; de 229 matriculats durant el curs 2010-2011 s'incrementa fins a 256 durant el curs actual.

En general, la pèrdua d'alumnat estranger ha estat menys important a les Pitiüses que la registrada a Mallorca i a Menorca.

De l'observació de l'evolució de la distribució de la població escolar de nacionalitat estrangera a les Illes Balears, per etapes educatives durant el darrer curs escolar, s'observa que la davallada en 1.458 alumnes afecta, especialment, el sistema educatiu obligatori, i únicament augmenta el nombre d'alumnes estrangers als nivells postobligatoris ([vegeu el quadre III-91](#)).

A l'etapa d'educació infantil la disminució ha estat de 568 alumnes, a l'etapa d'educació primària la disminució d'alumnat estranger ha estat de 879 alumnes i, per últim, a l'etapa d'ESO la davallada ha estat de 124 alumnes.

Amb relació a la resta de nivells d'estudis s'observa un increment de 101 alumnes, tendència que pràcticament s'estanca respecte de l'observada l'exercici anterior.

L'illa de Mallorca, amb 20.700 alumnes estrangers, recull el 78.37% del total, seguida d'Eivissa que amb 3.395 alumnes, suposa el 12.85%. A Menorca hi ha 2063 alumnes estrangers que representen el 7.81%. La resta, 256 alumnes, els trobam a Formentera i representen el 0.96.% ([vegeu el quadre III-92](#)).

L'impacte del retorn de les famílies estrangeres ha afectat el conjunt del sistema educatiu de les Illes, i confirma la tendència que es va iniciar el curs anterior.

Amb relació al curs anterior podem observar que durant l'any acadèmic 2011/2012 continua la concentració majoritària de l'alumnat estranger en els centres públics de les Illes: 22.248 alumnes (85%); 4.165 alumnes (15%) en els centres concertats i privats.

Han causat baixa als centres públics un total de 1.223 alumnes estrangers i, en els privats i concertats la disminució es de 225 alumnes.

En el cas de les Illes Balears, la presència d'alumnat estranger en els centres públics (85%) supera en tres punts la mitjana espanyola, que se situa en el 82% ([vegeu el quadre III-93](#)).

S'observa un increment en un punt percentual de l'alumnat estranger escolaritzat als centres públics amb relació al percentatge dels tres cursos anteriors i, per tant, un retorn a les dades del curs 2007-2008. Si bé molts centres concertats han superat els factors de caire ideològic, cultural i social per admetre aquest alumnat, els factors de caire econòmic encara representen un handicap important. Les taxes a pagar per diferents serveis i materials als centres concertats suposen una dificultat afegida per a moltes famílies estrangeres de nivell econòmic baix, especialment en el moment de crisi econòmica com l'actual.

Durant el curs escolar 2011/2012 la distribució d'alumnat estranger matriculat en els centres educatius de les Illes Balears per àrees continentals de procedència és la següent: del continent americà, 14.013 alumnes; del continent europeu, 6.856 alumnes; del continent africà, 5.480 alumnes; del continent asiàtic, 1.390; i d'Oceania, 132 alumnes.

Pel que fa als percentatges, l'alumnat estranger d'origen europeu manté el 25% del total. També ho fa l'alumnat del continent africà, que representa el 20% del total. Amb relació a la resta d'alumnat estranger, davalla un punt l'originari del continent americà, que passa del 50 al 49%, i s'incrementa en un punt el procedent de l'àrea geogràfica d'Àsia i Oceania, fins a representar el 6% del total.

Amb relació a la diversitat quant als països de procedència de l'alumnat s'observa una petita davallada en el conjunt de les Illes de dues nacionalitats manco, i se situen en 142 les nacionalitats presents als centres educatius de les Illes ([vegeu el quadre III-94](#)).

L'anàlisi de l'alumnat estranger per nacionalitats mostra l'existència de 15 nacionalitats que classificades de major a menor presència són ([vegeu el quadre III-95](#)):

amb més de 2.000 alumnes, el Marroc, l'Equador, l'Argentina i Colòmbia.

amb més de 1.000 alumnes, Alemanya, Romania (que passa davant el Regne Unit), el Regne Unit.

amb més de 500 alumnes: l'Uruguai, Bolívia, Bulgària, la Xina, el Brasil, Xile, República Dominicana i Rússia.

En conjunt, els 15 països sumen un total de 20.834 d'alumnes, que representen el 78.87 % de l'alumnat estranger present en el sistema educatiu de les Illes Balears durant el curs 2011-2012.

Per illes, les nacionalitats més representatives són les següents:

Mallorca: el Marroc, l'Equador, l'Argentina, Colòmbia, Alemanya, l'Uruguai, Bolívia, Romania i el Regne Unit.

Menorca: l'Equador, el Marroc, el Regne Unit, l'Argentina, Colòmbia, Bolívia i el Brasil.

Eivissa: el Marroc, l'Equador, l'Argentina, Colòmbia, Romania, el Regne Unit, Alemanya i l'Uruguai.

Formentera: l'Argentina, el Marroc, Colòmbia, Romania i Alemanya.

D'aquests 15 països, els que presenten un major nombre de baixes d'alumnat són: l'Argentina (-310), l'Equador (-225), Colòmbia (-132), el Marroc (-120), l'Uruguai (-101), Alemanya (-99), el Brasil (-91), Bolívia (-68), Xile (-63), el Regne Unit (-57), la Xina (-14), Romania (-13). Només tres dels 15 països presenten un increment d'alumnat respecte del curs anterior: Bulgària, amb 72 alumnes més; República Dominicana, amb 71 alumnes més; i Rússia, amb 37 alumnes. En conjunt, aquestes nacionalitats, amb una pèrdua conjunta de 1.173 alumnes, representen el 80% dels 1.458 alumnes estrangers que es donen de baixa durant el curs 2011-2012.

5.1.3. L'ATENCIÓ A LA DIVERSITAT

D'acord amb les dades de la Conselleria d'Educació, Cultura i Universitats, l'atenció a l'alumnat amb necessitats específiques de suport educatiu (NESE) a les Illes Balears durant el curs 2011-12 ha arribat a un total de 21.996 alumnes: 9.029 a centres d'educació infantil i primària, 6.771 a instituts d'educació secundària, 606 a centres d'educació infantil, 3.019 a centres de primària i 2.571 a centres de secundària ([vegeu el quadre III-96](#)).

Pel que fa a la problemàtica de l'absentisme, el nombre de casos detectats durant el curs 2011-12 per part de la Conselleria ha estat de 54 alumnes. Els plans PISE i ALTER, d'intervenció socioeducativa d'escolaritat compartida pretenen prevenir i pal·liar l'absentisme escolar i afavorir la permanència en l'educació secundària obligatòria o l'ingrés en la formació professional inicial.

Es tracta de programes d'intervenció socioeducativa amb caràcter transitori per atendre les necessitats educatives específiques de caràcter socioeducatiu de l'alumnat amb risc d'exclusió escolar i/o social, i amb els quals les mesures ordinàries i extraordinàries aplicades dins els centres educatius de secundària no han aconseguit els resultats desitjats. D'altra banda, es pretén facilitar el retorn o no abandonament de l'activitat acadèmica i/o formativa reglada o no reglada.

Als programes d'intervenció socioeducativa, s'hi pot incorporar alumnat de 14 a 16 anys, en determinats casos fins als 18, matriculat a centres d'educació secundària sostinguts amb fons públics, que presenten dificultats greus d'adaptació a l'entorn escolar derivades de condicions especials de caràcter social, personal o familiar i en situació de risc d'exclusió escolar i/o social, per als quals s'aconsella la realització d'una part de l'horari lectiu en aules externes als centres educatius corresponents on desenvolupen un programa socioformatiu. Els trets característics que defineixen el perfil d'aquests alumnes són, a més d'un retard en els aprenentatges, absentisme injustificat o rebuig a l'escola, problemàtica social i/o familiar, conductes inadequades i asocials, el fet de presentar de manera reiterada i contínua desajusts conductuals greus, etc.

La modalitat PISE d'aquests programes es duu a terme amb la col·laboració dels consells insulars, ajuntaments, associacions i entitats sense ànim de guany que tinguin acord signat amb la Conselleria d'Educació, Cultura i Universitats, i que, per la seva experiència i especialització, puguin oferir activitats específiques complementàries adaptades a les necessitats derivades de la inadaptació al medi escolar. Durant el curs 2011-12 hi han participat 92 alumnes i un total de 46 centres (*vegeu el quadre III-13*). S'han signat 20 convenis de col·laboració entre la Conselleria i els ajuntaments (15 de Mallorca, tres de Menorca, un d'Eivissa i un de Formentera).

Al programa Alter, durant el curs 2011-12, hi han participat un total de 205 alumnes, 40 més que el curs anterior, i la majoria de Mallorca ([vegeu els quadres III-97](#)).

Les actuacions del **Programa d'acollida, integració i reforç educatiu**, PAIRE, impulsades des de la Direcció General d'Ordenació, Innovació i Formació del Professorat consisteixen en:

Programes d'acolliment educatiu: informació, orientació i acompanyament per a l'accés i la integració en el sistema educatiu espanyol.

El material de suport consisteix en carpetes editades en català i deu idiomes més (xinès, àrab, francès, anglès, polonès, romanès, alemany, búlgar, castellà, portuguès) per tal de facilitar a les famílies i l'alumnat immigrant informació sobre el sistema educatiu, la llengua catalana i els recursos educatius. Aquestes carpetes es distribueixen des de les oficines d'escolarització o des dels centres educatius públics i concertats de les Illes Balears que acullen alumnat d'integració tardana al sistema educatiu de les Illes Balears. El total de carpetes distribuïdes ha estat:

Palma: 114 carpetes distribuïdes a 95 centres.

altres municipis de Mallorca: 194 carpetes distribuïdes a 84 centres.

Menorca: 98 carpetes distribuïdes a 30 centres.

Eivissa i Formentera: 182 carpetes distribuïdes a 52 centres.

A part, totes les oficines d'escolarització disposen d'un programa de suport i acompanyament en el moment de la matriculació. Aquest programa (telefònic o presencial) s'adreça a les famílies d'origen immigrant que acudeixen a les oficines d'escolarització per tal d'obtenir una plaça escolar per als fills. Disposen d'aquest servei totes les oficines d'escolarització de les Illes Balears (Palma, Marratxí, Inca, Calvià, Manacor, Maó, Eivissa). Les oficines d'escolarització de Mallorca disposen d'un servei d'interlocució presencial (xinès, rus, àrab, búlgar, anglès, i francès) i, a la vegada, d'un servei d'interlocució telefònic (32 llengües més).

Programa de mediació educativa: programa dirigit a l'alumnat immigrant dels centres públics i/o concertats de les Illes Balears i famílies, a més de professorat, en general, i departaments d'orientació, així com oficina

d'escolarització, per tal de detectar les necessitats de les famílies i poder prevenir situacions d'incomunicació originades per les interferències entre la cultura d'origen i l'autòctona.

El nombre total d'entrevistes, acompanyaments i assessoraments a les Illes Balears es distribueix de la manera següent:

entrevistes a famílies: 119 a Palma, 165 a altres municipis de Mallorca, 115 a Menorca i 191 a Eivissa.

acompanyaments de les famílies als centres educatius on han obtingut la plaça escolar per al seu fill: 104 a Palma, 146 a altres municipis de Mallorca, 63 a Menorca i 135 a Eivissa.

assessoraments: 26 a Palma, 95 a altres municipis de Mallorca, 15 a Menorca i 233 a Eivissa.

El **material didàctic** (Som i estam i Del món a les Illes) per a l'aprenentatge de la llengua i el coneixement de l'entorn s'adreça a alumnat immigrant d'entre 11 i 16 anys que s'incorpora a les aules dels centres d'educació secundària de les Illes Balears sense conèixer les llengües catalana i castellana.

Els programes de suport i de compensació educativa en els centres escolars es basen en l'aprenentatge de les llengües de la societat d'acolliment i suport del sistema d'ajudes a l'àmbit escolar. Alguns exemples són el Programa itinerant d'acolliment i suport lingüístic o el Programa de suport per al professorat d'atenció a la diversitat

Programa itinerant d'acolliment i suport lingüístic (ESADI) per a l'alumnat immigrant que s'incorpora tardanament al sistema educatiu de les Illes Balears. Amb aquest programa es pretén millorar els índexs d'èxit escolar i la integració social, en el grup i en el centre. Els centres docents que han sol·licitat aquesta intervenció de l'ESADI són els següents:

Palma: 55 centres, dels quals 28 són centres d'educació infantil i primària, 12 instituts d'ensenyament secundari i 15 col·legis concertats.

altres municipis de Mallorca: 84 centres, dels quals 51 són CEIP, 15 IES i 18 CC.

Menorca: 30 centres, dels quals 19 són CEIP, 7 IES i 4 CC.

Eivissa i Formentera: 52 centres, dels quals 36 són CEIP, 10 IES i 6 CC.

Programa de suport per al professorat d'atenció a la diversitat (AD) especialitzat en atenció a l'alumnat immigrant en els centres públics de primària. Per a l'alumnat immigrant que s'incorpora a les aules dels centres sostinguts amb fons públics de les Illes Balears i que no són competents ni en català ni en castellà s'ha comptat amb una dotació en plantilla de professorat de suport:

professorat d'atenció a la diversitat (AD) que forma part de l'equip de suport a les Illes Balears: 21.7.

professorat contractat específicament per a les aules d'acolliment en els centres educatius d'atenció primària: s'han contractat 12 professors tutors per a les aules d'acolliment.

aules d'acolliment en els centres d'educació primària i secundària: 12 aules d'acolliment a CEIP de Mallorca que acullen un total de 169 alumnes.

plans d'acolliment revisats i actualitzats: 12.

El **Programa de formació de professionals en atenció i gestió de la diversitat** a l'àmbit educatiu té com a finalitat impulsar la formació inicial dels equips de suport, departaments d'orientació en atenció a la diversitat des del punt de vista de l'escola inclusiva i el suport escolar integrat.

S'han duit a terme 6 cursos:

Mallorca: tres a Palma i un a Inca

Menorca: un curs: 74 sol·licituds, 74 admissions, 60 certificacions.

Eivissa i Formentera: un curs a Eivissa, 72 sol·licituds, 72 admissions, 42 certificacions.

Per a la promoció de **l'educació intercultural** es compta amb recursos materials i didàctics, així com pràctiques educatives que puguin propiciar la convivència intercultural i l'aprenentatge de les llengües i cultures d'origen. Destaquen les activitats següents:

Tallers interculturals: diferents tallers que s'ofereixen als centres educatius per tal d'apropar les diferents cultures.

S'han presentat 32 projectes (17 a Mallorca, 9 a Menorca, 8 a Eivissa i Formentera).

S'hi implicaren 543 professors (384 de Mallorca, 66 de Menorca, 93 d'Eivissa).

El nombre aproximat d'alumnes que hi participà és de 13.575 (9.600 de Mallorca, 1.650 de Menorca, 2.325 d'Eivissa).

El programa Entre Illes té com a objectiu fomentar el coneixement entre illes i afavorir el coneixement de la diversitat de l'entorn pròxim.

Es presentaren un total de set projectes (dos a Mallorca, dos a Menorca, tres a Eivissa).

Hi participaren 309 alumnes (224 de Mallorca, 43 de Menorca, 42 d'Eivissa).

El **Programa de llengua àrab i cultura marroquina (LACM)** és una iniciativa adreçada a l'alumnat marroquí escolaritzat en els centres públics de Mallorca fora de l'horari lectiu. Aquest programa forma part del conveni de cooperació cultural entre els Govern espanyol i el del Marroc, i està adreçat a l'alumnat

marroquí escolaritzat en els centres educatius espanyols d'educació primària i secundària.

Els objectius d'aquest programa són l'ensenyament de llengua àrab i cultura marroquina a l'alumnat marroquí escolaritzat (així com a altre alumnat interessat), i proporciona una formació que els permet conservar la identitat i viure la seva cultura respectant la del país d'acollida, tenir confiança en ells mateixos i en el seu futur i evitar els aspectes negatius que poden generar els efectes de la immigració. És un programa intercultural que intenta afavorir la integració escolar i sociocultural d'aquest alumnat en el sistema educatiu i la societat. Durant el curs escolar 2011/2012 hi han participat set centres, 176 alumnes, amb una mitjana de dedicació de 44 hores setmanals.

El **Pia PROA** (programes de reforç, orientació i suport) és un projecte de col·laboració entre el Ministeri d'Educació i les comunitats autònomes i pretén abordar necessitats associades a l'entorn sociocultural de l'alumnat, mitjançant programes de suport als centres educatius i amb la finalitat de lluitar contra la desigualtat, atendre els col·lectius més vulnerables i fer prevenció de situacions d'exclusió social. S'hi persegueixen tres objectius estratègics: aconseguir l'accés a una educació de qualitat per a tots, enriquir l'entorn educatiu i implicar la comunitat local. Durant el curs 2011-12 hi han participat un total de 68 centres, 1.320 alumnes, 223 professors voluntaris i 440 tutors ([vegeu el quadre III-98](#)).

Dins el conjunt de **mesures d'atenció educativa dins l'àmbit sociosanitari** destaquen: el Servei d'Atenció Educativa Domiciliària (SAED), el Projecte Aula Hospitalària i la Unitat Terapèutica Educativa de Suport (UTES).

L'Aula Hospitalària de Son Espases proporciona atenció educativa a infants i joves de 3 a 16 anys, per tal d'evitar la desconexió amb el món escolar que pot comportar una llarga hospitalització, sempre que l'equip mèdic ho aconselli i la família hi estigui d'acord. El total d'alumnat atès durant el curs 2011-12 ha estat de 127, cinc més que en el curs anterior.

El Servei d'Atenció educativa domiciliària (SAED) rep els alumnes d'educació obligatòria dels centres educatius sostinguts amb fons públics amb necessitat educativa de suport associada a problemes de salut quan, per prescripció facultativa, han de romandre al domicili, sense poder assistir al centre educatiu en períodes superiors a trenta dies. L'alumnat atès els dos darrers cursos, d'acord amb les dades de la Conselleria d'Educació, Cultura i Universitats són:

curs 2010-2011: 34 alumnes (26 a través del SAD i 8 a través de l'ASANO).

curs 2011-2012: 20 alumnes.

La Unitat Terapèutica Educativa de Suport (UTES) està formada per un equip interdisciplinari que dona una atenció integral i específica a la població escolar amb trastorns mentals greus. És una mesura d'atenció a la diversitat per a aquell alumnat en edat d'escolaritat obligatòria que presenta dificultats importants per mantenir l'escolarització a causa de trastorns mentals greus i problemàtica conductual associada. Els objectius que preveu, en primer lloc, són desenvolupar i aplicar programes d'intervenció coordinada entre professionals de la salut, professionals de l'educació i professionals de l'àmbit social per donar resposta integral, tant a l'alumnat de l'etapa obligatòria afectat de trastorns mentals greus i problemàtica conductual associada i a les seves famílies, com a la comunitat educativa a la qual pertanyen. En segon lloc, l'impuls de mesures integradores, directes o indirectes, d'acord amb les necessitats, els interessos i les expectatives de l'alumnat que s'ha d'atendre, en el sentit de facilitar el manteniment a la xarxa de recursos educatius, sanitaris i socials ordinaris. I que si temporalment s'han de prendre mesures extraordinàries es pugui garantir el retorn coordinat amb la xarxa.

L'alumne de la UTES continua matriculat al seu centre d'origen, sota la responsabilitat del seu referent de la UCSMIA i els diferents serveis implicats. Al mateix temps pot gaudir de tots els drets i deures inherents a aquesta situació. El curs 2011-12 hi han participat 60 alumnes.

Finalment, el Programa d'unitats volants d'atenció a la integració compta amb equips de professors itinerants que es desplacen als centres educatius de les Illes Balears sostinguts amb fons públics per atendre alumnat amb trastorn de l'espectre autista (el curs 2011-12 s'han atès 172 alumnes), discapacitat auditiva (47 alumnes) i discapacitat visual (139 alumnes).

5.2. ELS ESTUDIS UNIVERSITARIS

La Universitat de les Illes Balears, des de fa anys, està sofrint les retallades econòmiques dels diversos governs autonòmics, però les mesures que s'hi estan prenent actualment posen en qüestió tot l'avanç que fins ara s'havia aconseguit. Així, es pot afirmar que la UIB és, malgrat els problemes de joventut, de finançament, del tipus de plantilla, de l'organització interna o del suport empresarial i social, una universitat de qualitat pel que fa a la docència, la investigació i l'impacte socioeconòmic i cultural. Però, amb les mesures que s'han pres fins ara, podem constatar que la UIB és una de les universitats més mal finançades de l'Estat. I malgrat aquest fet incontestable cal assenyalar les aportacions de la UIB a la societat de les Illes Balears, amb més de 45.000 professionals que han sortit de les seves aules universitàries. Cal assenyalar-ne l'eficiència investigadora, l'aportació a la transferència de coneixement, la importància des de la perspectiva cultural i social, cal assenyalar les aportacions que ha fet a la millora del PIB i a la fiscalitat balear, etc. La UIB ha de fer les reformes pròpies, en el marc de la reforma universitària de la universitat espanyola, amb decisions pròpies i amb la col·laboració lleial i real de l'Administració autonòmica i de la pròpia societat. I tot això serà clau per aconseguir una universitat de més qualitat, més europea, més internacional, més incardinada i més visible dins la societat del coneixement, de la recerca i de la innovació.

5.2.1. CONTEXT

En el curs 2011-12, a les universitats presents a les Illes Balears, encara coexisteixen diferents estructures formatives: estudis de primer i segon cicle (derivats de l'estructura anterior a l'EEES), estudis de grau, màsters oficials i programes de doctorat. Els estudis de primer i segon cicle estan, des de fa

quatre cursos, en vies d'extinció. Per aquest motiu, el nombre d'estudiants matriculats s'està reduint dràsticament en aquests estudis.

Pel que fa al doctorat, actualment ja han finalitzat els programes de doctorat regulats pel Reial Decret 778/1998. Aquests doctorats estaven constituïts per una fase de formació i una altra d'investigació (desenvolupament de la tesi doctoral). Amb l'entrada en vigor del Reial Decret 56/2005 i posteriorment del Reial Decret 1393/2007, els estudiants, en general, estan cursant un màster oficial que és requisit d'accés al doctorat, i estan comptabilitzats com a estudiants de màster. Això explica que tots els estudiants que abans es computaven directament en el doctorat, encara que n'estiguessin cursant la part formativa, es distribueixen ara entre el màster (segon cicle) i el període d'investigació del doctorat (tercer cicle).

Al marge d'aquests canvis, aquest any acadèmic, com l'anterior, ha estat marcat profundament pel context de recessió en què es troba la dinàmica social i econòmica general, de reducció dels pressupostos, de reforma educativa intensa.

5.2.2. ALUMNAT UNIVERSITARI

Si es presta atenció al nombre d'alumnes, a les Illes Balears varen cursar estudis universitaris a la UIB i a les escoles i centres adscrits un total de 13.531 d'alumnes el curs 2011-2012, enfront dels 14.185 del curs anterior, cosa que suposa un descens d'un 4,61% del nombre d'alumnes, i el retorn a les dades d'alumnat del curs 2008-09. Si ho comparam amb el nivell d'alumnes dels cursos 2006-07, l'increment en els darrers cinc cursos acadèmics només representa un 1,34% ([vegeu el quadre III-99](#)).

A la UIB s'hi haurien d'incloure els alumnes de màster i postgrau, amb 1.886 alumnes més, un nivell en el qual sí que s'ha produït un important increment. L'alumnat que va seguir estudis a la UNED, amb 12.884 alumnes matriculats en aquest darrer curs, 1.725 més que l'any acadèmic anterior, a la UOC, amb un total de 2.149 persones, completen l'alumnat universitari resident a les Illes. Finalment, es poden considerar els 821 alumnes que estudien a altres

universitats de l'Estat. En total, 31.271 alumnes segueixen estudis universitaris, és a dir, hi ha hagut un increment de l'alumnat universitari molt considerable.

En tot cas, no hem d'oblidar que la població jove de les Illes ha augmentat també de forma molt rellevant en els darrers anys, fet que ha neutralitzat la importància dels increments quan es ponderen amb relació al nombre de població jove. Per aquest motiu la taxa neta d'escolarització en educació universitària, calculada només a partir de l'alumnat de les universitats presencials, encara és la més baixa de l'Estat, amb un 10,4, mentre que la mitjana estatal és d'un 26,4. Les altres comunitats amb les taxes més baixes són Castella-la Mancha (11,9) i La Rioja (14,0); mentre que les dues comunitats amb les taxes més elevades són Madrid (39,3) i Navarra (33,2). (MECD, 2012).

A continuació comentarem amb més detall aquestes dades. Per fer l'anàlisi ens centrarem de forma preferent en les dades de la UIB i els centres adscrits, però també s'analitzaran breument les dades de la UNED i de la UOC a les illes Balears.

La Universitat de les Illes Balears (UIB) imparteix en l'actualitat un total de 32 títols oficials de grau, 51 màsters i 31 doctorats. A més, continua oferint 33 estudis de pla antic que desapareixeran en els propers anys, però que encara s'ofereixen de forma residual (sense docència, però amb tutories i exàmens). La transformació de les titulacions, el procés d'adaptació a l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES) pràcticament és completa.

Segons la branca de coneixement, no s'observen canvis significatius respecte dels cursos anteriors. Pel que fa a la demanda de nou ingrés dels diversos estudis, es pot comprovar que els tipus d'estudis no s'han modificat, i es dona una estructura per a estudis concentrada en alguns títols i amb una oferta diversificada important entre moltes altres titulacions. Actualment, si es consideren els estudis en procés d'extinció i els graus, el 54,36% de l'alumnat es concentra en sis tipus d'estudis: els de **Mestre**, que en les ofertes de la UIB i de l'escola Alberta Giménez té 2.077 alumnes (15,35%); seguits dels estudis **d'Empresa i Economia**, els quals en les diverses modalitats tenen 2.069 alumnes (15,29%); i els estudis de **Dret**, 1.099 alumnes (8,12%). A continuació,

els estudis de **Turisme**, amb tres opcions (escola Felipe Moreno, Consell d'Eivissa i UIB), que disposen de 835 alumnes (6,17%); els estudis de **salut**, amb l'opció d'**Infermeria** i de Fisioteràpia arriben també a 763 alumnes (5,64%) i les diverses modalitats **d'enginyeries informàtiques**, amb 512 alumnes (3,78%) ([vegeu el quadre III-100](#)).

5.2.3. EVOLUCIÓ DE LA MATRICULA

Al llarg dels cursos que van del 2002 a 2005, la matrícula no havia deixat d'augmentar. Aquesta tendència es va invertir el curs 2005-06, i també va disminuir el curs 2006-07 una altra vegada de forma moderada.

Aquesta tendència havia canviat de forma clara els cursos 2009-10 i 2010-11, i es va arribar als nivells de matrícula dels anys amb més alumnes d'aquest segle, però aquest darrer curs s'ha tornat al nombre d'alumnat de 2008-09. Per donar només dues dades, el curs 2006-07 la UIB va comptar amb 3.698 alumnes de nou ingrés, l'any 2010-11 es va arribar als 4.357 alumnes de nou ingrés, però aquest darrer any acadèmic, 2011-12, s'ha tornat a 3.669 alumnes de nou ingrés ([vegeu el quadre III-101](#)).

Si es considera l'evolució de l'alumnat de la UNED i de la UOC, sense considerar l'alumnat de postgrau, s'hi pot observar una evolució similar a la de la UIB. Ha augmentant de manera sostinguda el nombre alumnes des de 2005-06, però sense reduccions en el darrer any acadèmic.

Les tendències en el conjunt de l'Estat han estat molt similars a les de la UIB, amb un descens moderat però sostingut respecte dels cursos de finals dels anys noranta fins als anys 2007-08, però amb una recuperació significativa en els darrers anys acadèmics. L'explicació més comuna entre els analistes ha estat la de la inversió en formació, en el temps d'espera dilatat per accedir al mercat de treball.

La distribució per sexe per al conjunt de la UIB, sobre la matrícula del curs 2011-12, és del 59,71% per a les dones i el 40,29% per als homes; es continua amb els percentatges de l'any 2010-11: 60,06% per a les dones i el 39,94% per als homes. El percentatge de dones a la UIB continua superant en quasi sis

punts la mitjana per al conjunt de les universitats espanyoles en aquest mateix curs (53,9%). Aquesta diferenciació per sexe superior a la de l'Estat pot estar relacionada amb l'estructura de l'oferta de la UIB, en la qual dominen estudis més feminitzats i amb un volum d'alumnat a les enginyeries relativament reduït. La diferenciació apreciable per sexe no és conjuntural, és molt estable en el període dels darrers anys, de fet no ha canviat gaire des del curs 2000-01, ja que llavors hi havia un 58,40% de dones, és a dir, ha augmentat la feminització un poc més d'un punt percentual. Si es calcula la taxa de masculinitat (TM) es pot comprovar que per cada 100 alumnes dones, només n'hi ha 67,46 que són homes (el curs 2003-04, 71,82).

Aquestes dades encara s'han equilibrat una mica entre l'alumnat de nou ingrés; la taxa de masculinitat ha passat d'un 65,46% el curs 2006-07 a un 73,97% el darrer any acadèmic, entre l'alumnat matriculat de nou ingrés. L'explicació més raonable està vinculada a les dificultats d'inserció en el mercat de treball dels joves, la qual cosa provoca una major inversió en formació de llarga durada.

A la UNED les dades mostren una major presència de les dones entre l'alumnat. Les dones en representen el 55,11%, amb una taxa de masculinitat de 81,44%. Mentre que a la UOC, l'equilibri és major, amb un 48,91% de dones i una taxa de masculinitat de 104,47%. La UNED participa de les característiques sociològiques de l'alumnat de la UIB, encara que la mitjana d'edat sigui més elevada. Per aquest motiu l'explicació de la diferenciació per gènere és molt similar a la de la UIB. Pel que fa a la UOC, la mitjana d'edat és molt més elevada que a les altres universitats presents a les Illes Balears; el 89% de l'alumnat té més de 25 anys, és a dir, es tracta d'una opció per completar estudis per part de la població que no ho ha pogut fer abans. En aquesta situació es troben molts més homes que varen accedir prest al mercat de treball.

Per branques d'ensenyament, aquesta distribució mostra resultats diversos: en les enginyeries i Arquitectura tècniques són majoritaris els homes (en algunes carreres, com Enginyeria informàtica, la TM és superior a 1.000 homes per cada 100 dones), resultat que es produeix en el sistema universitari espanyol, en un percentatge molt elevat. A l'extrem oposat, si només se citen les dades

de la UIB, s'hi situen una sèrie de branques: els estudis de grau d'Educació Infantil (TM: 4,32), grau de Pedagogia (TM: 14,68), grau d'Educació Social (TM: 20,83), grau de Treball Social (TM: 31,09), Infermeria (TM: 27,82), grau d'Estudis Anglesos (TM: 30,67), el conjunt de totes les carreres educatives i el conjunt de les filologies.

L'anàlisi d'aquest fenomen ens obliga a pensar en l'evolució de les marques de gènere que caracteritzen les carreres universitàries com a femenines o masculines. Malgrat que l'evolució ha estat cada vegada més igualitària entre els gèneres, moltes dones encara es resisteixen a elegir carreres, tradicionalment considerades com a masculines, i molts homes es resisteixen a elegir carreres considerades com a femenines.

Les dades estadístiques indiquen que des de 1975 es produeix un increment de les matriculacions femenines a la universitat i a totes les carreres. A les carreres tècniques també es produeix aquest increment, però encara estan molt lluny de l'equiparació per sexe. En general, les dones prefereixen carreres de ciències socials, humanes o biosanitàries, i els homes, carreres com Economia, Dret i les enginyeries.

5.2.4. LA UNED I LA UOC EN L'OFERTA I DEMANDA DE L'ALUMNAT DE LA CAIB

La UNED ha desenvolupat una transformació important en els darrers anys. Ha millorat l'adaptació a les tecnologies de la informació, així com les instal·lacions a la CAIB. La seva oferta es concreta en 26 titulacions de grau adaptades a l'EEES, seguides per un total de 8.180 alumnes. Hi domina la titulació de Dret (369 matriculats en el grau) i Psicologia (692 alumnes de grau), que ha augmentat de forma sostinguda en els darrers anys acadèmics. Les dades sobre l'evolució de la matriculació són cada vegada millors. Les dades ajustades, ofertes aquest any acadèmic per la seu de la UNED a les Illes milloren la fiabilitat de les dimensions de la matrícula. Els avantatges que ofereix, pel que fa a la flexibilitat, són importants, però encara no se'n poden conèixer les taxes d'èxit, punt més dèbil de les ofertes d'estudis superiors a distància ([vegeu els quadres III-102 i III-103](#)).

La Universitat Oberta de Catalunya (UOC) té una oferta d'estudis en procés d'ampliació, amb 20 titulacions de pla antic i 15 titulacions de grau adaptades a l'EEES, seguides per un total 2.149 alumnes. Hi dominen la titulació d'Administració d'Empreses (406 matriculats el curs 2011-12, en les diverses modalitats), de Dret (210) i Psicologia (175). Pel que fa als estudis de postgrau, la importància s'ha anat ampliant en els darrers anys, amb 129 alumnes matriculats en vuit màsters oficials, adaptats a l'EEES ([vegeu els quadres III-104 i III-105](#)).

5.2.5. ESTUDIS DE TERCER GRAU I INVESTIGACIÓ A LA UIB

En aquest darrer apartat, el dels estudis de postgrau, la UIB té l'oferta més estructurada, comparativament de més qualitat i amb millors resultats. La matrícula dels programes de doctorat, en el curs 2011-12 ha estat de 333 alumnes; s'ha seguit amb el procés de reforma d'aquest nivell. Part de la reforma significa una reducció en aquest darrer nivell. Cal recordar que l'any passat, 2010-11, el nombre era de 459 alumnes. El procés de reducció es compensa per la matriculació en màsters, i es passa de 596 alumnes el curs 2010-11 a 1.553 alumnes, només a la UIB ([vegeu els quadres III-106a i III-106b](#)).

Amb l'aparició del RD 56/2005, el RD 1393/2007 i el RD 99/2011, la concepció del doctorat base del tercer cicle d'estudis universitaris ha canviat. La regulació anterior (RD 778/1998), ja en extinció, determinava que el doctorat estava constituït per una fase de formació i una altra d'investigació (desenvolupament de la tesi doctoral). Amb l'entrada en vigor del RD 56/2005 i posteriorment del RD 1393/2007, els estudiants, en general, cursen un màster oficial que és requisit d'accés al doctorat, i estan comptabilitzats com estudiants de màster.

Des de la implantació d'aquest nivell de formació universitària, el nombre de màsters s'ha multiplicat per quatre i el nombre d'estudiants per 6,5. Aquest creixement important s'explica per diversos factors: d'una banda, el màster és entès com a formació al llarg de la vida, d'aquí l'alt percentatge d'estudiants amb més de 30 anys que realitzen un màster. Per altra banda, és el nivell formatiu que dóna accés al doctorat. Per aquest motiu tots els estudiants

procedents de grau que vulguin realitzar un doctorat han de cursar prèviament un màster que els proporcioni accés al doctorat, i finalment, ha de tenir-se en compte que en molts casos els màsters són especialitzacions professionals, fins i tot en qualque cas representen requisits per al desenvolupament de certes professions (per exemple: MFPR, Màster Universitari de Formació del Professorat, amb 263 alumnes el 2011-12).

Pel que fa als doctorats, segons la branca de coneixement, l'equilibri és notable. Malgrat això, els doctorats de caire humanístic –filologies, Història, Filosofia– (20,42%), Ciències de la Salut i Psicologia (25,83%) i Educació (18,62%) són els que concentren una major proporció d'estudiants, seguits pels de Dret i Economia i Ciències Experimentals. Si s'hi presta atenció de forma més detallada, especialitat per especialitat, la desigualtat per programes de doctorat és apreciable, amb doctorats amb més de 40 alumnes (Educació –Investigació i Innovació–, Ciències Mèdiques Bàsiques) i altres amb un nombre molt reduït d'alumnes (hi ha 13 programes amb menys de cinc alumnes).

No és tan important el volum d'alumnat com la qualitat d'aquests estudis, mesurada per les mencions de qualitat atorgades per l'ANECA i pel nombre de tesis aprovades. En aquest sentit, la UIB, amb 58 tesis llegendes i aprovades en el curs acadèmic 2010-11 (darrer període amb dades de tot l'Estat), se situa entre les universitats menys productives de l'Estat, amb 3,82 tesis per cada 1.000 alumnes (la mitjana estatal és de 6,37 tesis); mentre que les altres dues universitats amb nivells més baixos són la d'Extremadura, amb 4,41 tesis per 1.000 alumnes i les universitats de les Canàries, amb 4,51. Les dues comunitats amb nivells més elevats són Navarra, amb 9,33 i Catalunya, amb un 8,93 tesis per 1.000 alumnes (MECD, 2012).

Si es consideren altres indicadors, es pot dir que la UIB està situada entre les millors de l'Estat pel que fa a la qualitat de la producció científica. L'edició de 2011 dels rànquings ISI de les universitats espanyoles per campus i disciplines científiques, elaborats pels investigadors dels grups de recerca d'Avaluació de la Ciència i de la Comunicació Científica (EC₃) i de Soft Computing and

Intelligent Information Systems (SCI₂S) de la Universitat de Granada, que avaluen la qualitat i l'impacte de la recerca de totes les universitats de l'Estat.

Els rànquings s'han elaborat tenint en compte les dades dels documents indexats a la base de dades acadèmiques ISI Web of Knowledge (Thompson & Reuters), que inclou materials bàsics de la producció científica, com són els articles publicats en revistes d'impacte, el nombre de documents citables, el nombre de cites, la mitjana de citacions, el percentatge de documents altament citats, el nombre de patents i l'índex d'internacionalització dels programes de recerca, entre d'altres criteris.

Segons aquest darrer rànquing, que avalua el període 2006-2011, la UIB ocupa la primera posició en qualitat de la producció científica en les disciplines de Biologia Vegetal i Animal i en Geociències. A més, es troba posicionada entre les deu primeres de l'Estat pel que fa a la qualitat de la recerca. La UIB és la quarta en Psicologia, la cinquena en Informàtica, la sisena en Química, la vuitena en Genètica i Biologia Evolutiva i en Ciències dels Materials i la novena en Ecologia i Ciències Mediambientals.

La UIB també destaca en diversos camps científics, que inclouen diferents disciplines, fet que posiciona globalment la universitat com una de les millors espanyoles pel que fa a la qualitat de la producció científica. En aquest cas, és la tercera de l'Estat en Física, la quarta en Ciències de la Terra i Mediambientals i en Química i Enginyeria Química, la sisena en Ciències Biològiques i en Psicologia i Educació, la vuitena en Tecnologies de la Informació i la Comunicació i la novena en altres Ciències Socials.

Al rànquing elaborat a partir de les dades ISI Web of Knowledge, s'hi han d'afegir les d'un altre rànquing internacional, SCImago, que s'elabora a partir de la base de dades SCOPUS d'Elsevier, i que ja avaluà l'impacte de la recerca en el període 2003-2008 en un 30% per damunt de la mitjana ponderada d'un rànquing mundial que analitza 15.043 universitats i centres de recerca de tot el món, quant a publicacions fetes en revistes que se situen en el primer quartil (màxim nivell de valoració) i a l'impacte d'aquestes.

Les dades publicades el desembre de 2010, ja situaven la UIB en el sisè lloc entre les universitats espanyoles i en la segona posició quant a les publicacions fetes en col·laboració amb altres centres internacionals. A partir d'aquest informe es podia constatar que la transferència de coneixement feta des de la UIB era important. Amb un conjunt de 41 patents, a 18 de les quals s'havia concedit una llicència a empreses, la universitat comptava amb una mitjana de 22 investigadors per a cada patent, mentre que la mitjana espanyola era de 39 investigadors.

Les dades SCImago de 2010 també destacaven que la UIB ja era la segona universitat de l'Estat en col·laboracions internacionals en publicacions científiques. Segons l'estudi, gairebé la meitat dels articles produïts per la UIB (concretament, el 45,5%) es realitzaven en cooperació amb universitats o centres d'investigació de fora de l'Estat. El rànquing SCImago de 2011 posiciona la UIB com el centre 31 de l'Estat quantitativament en producció científica. La Universitat continua destacant en l'aspecte internacional i se situa en la setena posició en el rànquing de publicacions del primer quartil i en la quarta posició quant a impacte normalitzat.

Les dades dels dos índexs permeten afirmar que la producció científica de la UIB i la qualitat han anat millorant en els darrers anys fins a situar-se en posicions capdavanteres en diversos camps com demostra el darrer rànquing ISI Web of Knowledge.

5.2.6. PROFESSORAT DE LA UIB

En l'àmbit dels recursos i l'organització, la reforma de la LOU, aprovada per la Llei orgànica 4/2007, de 12 d'abril, preveu, entre d'altres qüestions, una nova configuració de la docència universitària. L'estructuració del personal docent universitari permanent en dos únics cossos: catedràtics d'universitat (CU) i professors titulars d'universitat (TU), així com la integració en aquests cossos del professorat catedràtic d'escola universitària i el professorat titular d'escola universitària. Segons el que estableix la Disposició addicional 2a de la Llei orgànica 4/2007, que modifica la LOU, podran accedir directament al cos de TU els professors TEU que tinguin el títol de doctor o que l'obtinguin

posteriorment i que estiguin acreditats d'acord amb els mecanismes previstos a la legislació. En aquest sentit, el Consell de Govern ha aprovat la promoció de la majoria de TEU doctors acreditats a TU al llarg dels dos darrers anys acadèmics. Entre 2007-08 i 2011-12 s'ha passat de 164 professors TEU a 73, és a dir, 91 professors han promocionat a TU; també han promocionat a TU 23 catedràtics d'escola universitària, en el mateix període ([vegeu el quadre III-107](#)).

El professorat permanent està format per 486 catedràtics i titulars (39,67%) i per 739 (60,33%) no permanents. Entre el professorat no permanent s'han de diferenciar dos tipus principals, amb 176 contractats (14,37%), el professorat col·laborador, contractats, doctors, ajudants, ajudants doctors, com a nova modalitat de contractació que té com a requisit una acreditació externa per part de l'AQUIB o ANECA. Aquesta modalitat ha anat augmentant en els darrers anys. La segona modalitat és la del professorat associat, amb 539 contractats (44,0%). Aquesta modalitat inclou associats de sis, quatre i tres hores. Com es pot observar al quadre III-31, el professorat no permanent es manté en nivells molt elevats, i augmenten en els darrers cinc cursos acadèmics. Passen de representar el 56,25% el curs 2007-08 a representar un 60,33% el curs 2011-12. La interpretació no pot ser positiva, la inestabilitat i el compromís docent limitat del professorat associat amb poques hores de dedicació i amb retribucions reduïdes, pot afectar la qualitat de la docència.

Les 1.225 places, en equivalents a jornada completa (EJC) —és a dir, equivalents a 37,5 h setmanals— representen 924 docents. Això significa que si només es considera aquest professorat teòric (EJC), s'ha produït un augment en el nombre de professors i (800 EJC el 2005 a 914 EJC actuals), però s'ha mantingut la ràtio d'alumnes per professor: amb 14,53 el curs 2011-12, quasi la mateixa ràtio que en el curs 2005-06.

És molt destacada la proporció de professors associats, ajudants i altres no permanents en alguns departaments, per exemple en els d'Infermeria i Fisioteràpia, Pedagogia i Didàctiques Específiques, Pedagogia Aplicada i Psicologia de l'Educació. S'ha de mantenir la valoració feta en informes anteriors, en el sentit que les reformes i la resposta als canvis s'han fet, en bona part, gràcies a la contractació de personal associat i altre professorat no

permanent, és a dir, s'ha produït un increment constant d'aquest tipus de personal, en contra dels criteris manifestats per la gran majoria de responsables universitaris.

És evident que la política de professorat de la UIB no depèn només dels canvis legals relatius a l'EEES. S'han de produir canvis també en el finançament de la UIB per tal d'afavorir la capacitat de millora de les dotacions de professors i investigadors permanents.

5.2.7. PERSONAL D'ADMINISTRACIÓ I SERVEIS

Pel que fa a les accions en matèria de personal d'administració i serveis, cal referir-se, fonamentalment a la dotació. Pel que fa a la dotació de personal d'administració i serveis (PAS), la UIB compta (segons pressuposts de 2011) amb 564 professionals funcionaris i contractats de nivells molt diferents, des d'auxiliars de suport administratiu, fins a tècnics superiors de diverses especialitats. Segons el quadre de quinze indicadors institucionals, inclòs al pressupost de la UIB, el PAS ha passat de 461 professionals el 2005 a 564 el 2012, i s'ha modificat la ràtio professors/PAS, que ha passat d'1,74 el 2005 a 1,65 el 2012. El PAS s'ha incrementat, però la dificultat d'interpretació d'aquesta ràtio és gran, ja que la variació podria indicar una reducció del suport a les tasques acadèmiques o una major eficiència d'aquest suport, potser per una certa economia d'escala a les organitzacions de suport (serveis diversos de la UIB).

5.2.8. PRESSUPOST

Dos dels grans principis que han de regir el finançament universitari són la suficiència i l'equitat, juntament amb una gestió eficaç i eficient dels recursos que s'hi destinen. Per suficiència s'entén un finançament adequat a les funcions encomanades a la Universitat: formació, recerca i desenvolupament social i econòmic. Un finançament que permeti una activitat acadèmica de qualitat, competitiva en el terreny europeu i internacional, que generi projectes i iniciatives singulars i complementàries en el si de la Universitat de les Illes Balears.

Pel que fa al pressupost de la UIB, vegeu els quadres III-108 i III-109.

Aquest any 2012 s'ha aprovat un pressupost de 88.221.578,30 euros és a dir, ha disminuït un 14,33% respecte del curs anterior (102.979.116,20 euros). Aquesta reducció ha representat un tall en un procés d'increment sostingut en els quatre pressupostos anteriors. La crisi ha afectat de forma molt intensa el procés de millora de la UIB, la reducció pressupostària afecta factors molt diversos, però entre els més destacats s'han de considerar tots els relatius a la reforma dels estudis universitaris (millora dels espais, internacionalització, reducció de la importància relativa del professorat associat, etc.).

Pel que fa als ingressos, les taxes públiques, tot i que han augmentat des de 2009 (11,44%), representen només un 15,54% del pressupost; mentre que el 62,67% són transferències corrents, majoritàriament provinents del Govern de les Illes Balears. Aquesta transferència representava el 67,9% el curs 2009, és a dir, s'ha produït una reducció considerable del pressupost de més de cinc punts percentuals. En termes absoluts s'ha reduït en 7.484.077,71 euros en un moment de reforma important dels estudis i de l'organització per manament legal.

Les despeses es distribueixen en un 66,25% de personal (el 2009 representava un 66,04%), despeses en béns corrents o serveis, 12,65% (el 2009 representava un 15,23%) i les inversions reals, 18,70% (el 2009 representava un 16,83%). Aquest darrer capítol s'ha reduït considerablement, sense possibilitat de comparar aquest pressupost amb el dels anys 2000 (29,44%), 2001 (33,99%) o 2011 (28,86%), anys de forta inversió en noves instal·lacions. La disminució en la transferència nominativa d'inversió ha passat de 625.488 euros a 100.000 euros, fet que dificulta el manteniment correcte dels edificis. Les necessitats d'inversió no s'han reduït, ja que, a més de les necessitats d'inversió per al manteniment, encara falten instal·lacions molt notables (biblioteca central, adaptació als requeriments espacials derivats del model d'ensenyament-aprenentatge de l'espai europeu, per ex.).

En els darrers anys s'havia produït una millora de la transferència nominativa, però amb la crisi de 2009-12 s'ha invertit la tendència. En un primer període

s'havia passat d'una transferència nominativa de 46,80 milions d'euros el 2005 a 61,14 milions d'euros el 2009, és a dir, d'una transferència nominativa per estudiant de 3.945 euros el 2005 a 4.962 euros el 2009, increments molt superiors als de l'IPC. En els darrers pressupostos la transferència ha passat a 54,16 milions d'euros. Així, la transferència nominativa per estudiant ha quedat en 3.891 euros, 1.071 euros menys per estudiant que el 2009. La interpretació que en fa la UIB és molt clara: "Els impactes de la crisi es deixen sentir amb força a l'economia espanyola de 2008 ençà. Impactes que han arribat amb un cert retard –però no amb menys virulència- a les diferents administracions públiques, entre les quals la UIB. Així, recordem que la primera davallada de les transferències nominatives de l'Autònoma cap a la UIB es produí al pressupost inicial 2010." (UIB, 2011:1)

Malgrat aquest escenari d'austeritat, la Universitat ha obtingut el segell de Campus d'Excel·lència Internacional amb el projecte e-MTA: Campus Euromediterrani del Turisme i de l'Aigua, que és, sens dubte, un reconeixement a la qualitat aconseguida amb l'esforç de tots. Això ha suposat una subvenció de 580.000 euros del programa d'enfortiment i de 1.700.000 euros per al seu desenvolupament, encara que aquesta darrera quantitat per ara no ha estat autoritzada pel Govern de l'Estat. Cal tenir present que el Govern de la Comunitat Autònoma ha autoritzat l'execució dels 5.000.000 d'euros del programa Innocampus, que permetrà a la UIB construir l'edifici de postgrau i impulsar la creació de noves patents.

L'any 2010 el Ministeri de Ciència i Innovació destinà 150 milions d'euros a 26 projectes d'I+D+i situats en Campus d'Excel·lència. En total hi participaren 38 universitats. La UIB es va presentar a la convocatòria del programa Innocampus després de superar la primera fase del programa Campus d'Excel·lència de l'any 2010. El projecte, classificat en el sisè lloc d'entre tots els presentats, rebé una subvenció de 5 milions d'euros en forma de crèdit, dels quals se'n destinaran 4.800.000 a la construcció del Centre d'Estudis de Postgrau i 200.000 al manteniment i creació de noves patents i llicències per a empreses.

Una vegada aprovat pel Consell de Govern de la Universitat, en Consell Social, a la sessió de desembre de 2011, acordà sol·licitar al Govern de les Illes Balears l'autorització de l'operació d'endeutament, que fou denegada. El 4 de gener de 2012, el Govern de les Illes Balears decidí autoritzar aquesta operació, que permetrà donar compliment al projecte de millora de la UIB, tot i que el context de finançament actual, en procés de precarització, fa perillar el procés de millora de la qualitat de la UIB.

5.3. CULTURA

La despesa total en cultura a les Illes Balears per a l'any 2010 va ser de 436,440 milions d'euros, la qual cosa equival a un 3,54% de la despesa total de les llars familiars de l'any 2010 (12.323,09 milions d'euros). Aquesta dada suposa una taxa de creixement del 17% respecte de 2009 i trenca, així, amb una tendència de decreixement en els quatre darrers anys. El 2009 la despesa en cultura suposava un 3,03%, el 2008 era d'un 3,11% i el 2007 es tractava d'un 3,21%, respecte del total de despeses de les llars [\(vegeu el quadre III-110\)](#).

Pel que fa al repartiment per àrees culturals, dels 436,4 milions d'euros destinats a cultura l'any 2010, l'àmbit que registra una despesa major és el tractament de la informació i Internet, amb 120,5 milions d'euros. Tot seguit hi ha els llibres i publicacions periòdiques (llibres no de text), amb una despesa de 79,4 milions d'euros. També registra una despesa elevada la partida d'altres serveis culturals, amb un cost de 69,8 milions. Aquells àmbits culturals que el 2010 generen menys despesa són els qualificats com a altres béns i serveis, que suposen un cost de 13,1 milions d'euros; seguits, amb diferència notable, pels béns de suport per al registre d'imatge, so i dades, amb una despesa de 17,2 milions d'euros.

La variació de despesa entre 2010 i 2009 de cada àrea cultural és, en la majoria dels casos, creixent. Els majors augments de despesa es produeixen en les dotacions dedicades a llibres i publicacions periòdiques, llibres no de text i la partida d'altres béns i serveis. En el primer cas l'augment és força accentuat, i es quadruplica la despesa de 2009. Només dues partides sofreixen una disminució en termes de despesa respecte de l'any anterior. Aquestes són les

publicacions periòdiques i el tractament d'informació i Internet, encara que aquesta continuï sent la partida amb la despesa més elevada.

Curiosament, algunes de les àrees que augmentaren més la despesa el 2010 respecte de 2009 varen ser les que majors disminucions pressupostàries varen experimentar el 2009 respecte de 2008, com les despeses en equipament de tractament de la informació i Internet i altres béns i serveis culturals ([vegeu el quadre III-111](#)).

Pel que fa a la despesa mitjana per llar, per persona i per unitat de consum al llarg del 2010 es registra una tendència semblant a la de la despesa total; és a dir, un augment de despesa el 2010. Es trenca, així, amb una dinàmica de decreixement d'anys anteriors. L'àmbit en què més es gasta és en el de tractament de la informació i Internet: la despesa mitjana anual per llar és de 289,2 euros, la despesa mitjana anual per persona és de 111,8 euros i la despesa mitjana anual per unitat de consum és de 168,7 euros. El segon camp en què més es gasta és en llibres no de text: s'hi gasten de mitjana anual 190,6 euros per llar, 73,7 euros per persona i 11,2 euros per unitat de consum.

L'àrea que registra menor despesa és la partida referent a altres béns i serveis, amb una despesa mitjana anual de 31,5 euros per llar, 12,2 euros per persona i 18,4 euros per unitat de consum. El segon àmbit en què menys es gasta és en suport per al registre d'imatges, so i dades, amb una despesa mitjana anual de 41,3 euros per llar, 16 euros per persona i 24,1 euros per unitat de consum.

5.3.1. ELS PRESSUPOSTS

El pressupost de 2011 de la Direcció General de Cultura del Govern de les Illes Balears ha estat prorrogat amb 11,69 milions d'euros ([vegeu el quadre III-112](#)).

L'any 2011 el pressupost de cultura del Consell Insular de Mallorca ha estat de 26,1 milions d'euros, de manera que tampoc no ha variat respecte de 2009. Per la seva banda, el Consell Insular de Menorca ha dedicat 2,4 milions d'euros a la cultura, la qual cosa suposa una reducció de més de 700.000 euros (-22%) respecte de l'any anterior. El pressupost de cultura de 2011 del Consell Insular d'Eivissa és d'1,58 milions d'euros, 540.000 euros més que el 2010. Finalment,

la quantitat que el Consell Insular de Formentera hi ha destinat l'any 2011 és de 888.447 euros, la qual cosa suposa una disminució d'un 10% respecte de l'any anterior ([vegeu el quadre III-113](#)).

5.3.2. LES DADES DEL MINISTERI DE CULTURA

L'Enquesta d'hàbits i pràctiques culturals realitzada pel Ministeri de Cultura, que pren com a referència els anys 2010-2011, indica que la majoria dels enquestats no havia assistit mai a cap exposició (41,8%) i tampoc no havia visitat cap galeria d'art (49,3%) o cap jaciment arqueològic (44,4%). La majoria dels que havien visitat un monument o un museu ho havien fet feia més d'un any (43% i 43,6%, respectivament). La minoria dels enquestats havia realitzat alguna d'aquestes activitats culturals durant els tres mesos de l'estudi ([vegeu el quadre III-114](#)).

L'any 2010 hi havia a les Illes Balears 62 museus i col·leccions museogràfiques, tres més que dos anys abans. Els fons museístics de 51 d'aquests museus ascendien a 977.061, que varen ser visitats per uns dos milions sis-centes mil persones. Es trencà, així, una tendència creixent des de l'any 2002. El 2008 va ser l'any amb major nombre de visitants, més de tres milions. El personal que treballava a la majoria de museus era bàsicament femení (57,5%), amb contracte permanent (79,1%) i amb una jornada a temps complet (70,1%) ([vegeu els quadres III-115](#), [III-116](#) i [III-117](#)).

Dels 62 museus, 30 eren de titularitat pública, la majoria dels quals (17) depenien de l'Administració local. Els museus privats eren 29, cinc dels quals pertanyien a l'Església. Els museus de titularitat mixta, pública i privada, eren tres. Del conjunt de museus i col·leccions museogràfiques, dotze estaven dedicats a l'art contemporani, onze eren cases museu, nou eren museus arqueològics, vuit eren de tipus general, i la resta, museus dedicats a les arts decoratives, les belles arts, la ciència i la història naturals, l'etnografia, l'antropologia i la història, entre d'altres ([vegeu els quadres III-118](#) i [III-119](#)).

6. ELS SERVEIS SOCIALS

6.1. INTRODUCCIÓ

En aquest informe es pretén donar continuïtat a les sèries iniciades en períodes anteriors. Aquesta tasca s'ha vist molt dificultada per les greus mancances d'informació que el sistema de serveis socials presenta en aquests moments. Si el fet de la dispersió de la informació i la manca de criteris d'homogeneïtzació en la sistematització, recollida i explotació de les dades pròpies dels serveis socials ja eren una característica tradicional en el sistema, aquest fet s'ha vist agreujat durant aquest darrer any.

Així i tot, s'han pogut mantenir les principals sèries pel que fa a l'activitat dels serveis socials d'atenció primària.

No s'ha pogut abordar l'anàlisi de dos àmbits com ara són el de la protecció a la infància i el de la despesa en matèria de serveis socials. Els motius són diferents i esperam que conjunturals.

En el primer apartat "Serveis socials, condicions de vida i inclusió social. Les persones destinatàries dels serveis socials a les Illes Balears i la població beneficiària" s'aborda l'anàlisi de la intervenció en atenció primària des de l'activitat generada pels serveis socials d'atenció primària. A continuació, també s'analitzen les dades corresponents a l'atenció sobre les persones usuàries del sistema.

En l'apartat de prestacions econòmiques es fa un repàs a les principals prestacions econòmiques de les quals són proveïdores els serveis socials.

A l'apartat destinat a analitzar els recursos des de la dimensió sectorial, en aquesta edició s'aborda el tema de la pobresa infantil i de les mesures judicials aplicades a menors infractors. Pel que fa a la gent gran, l'anàlisi és més breu, mentre que pel que fa a la intervenció en el sector de l'atenció a la dona, l'anàlisi incorpora les principals dades d'activitat en aquest àmbit.

En l'edició anterior de la Memòria fèiem esment que el fet més destacable durant l'any 2010 era que aquest constituïa el primer any complet després que

L'any 1999 es promulgà la segona Llei reguladora dels serveis socials que ha tingut la nostra comunitat autònoma: la Llei 4/2009, d'11 de juny, de serveis socials de les Illes Balears.

L'any 2010 havia de ser el primer any de desplegament de la norma esmentada. El balanç, a final de l'any 2010, fou el d'un important desplegament normatiu dels diferents aspectes i sectors dels serveis socials a les Illes Balears. Aquesta tasca s'havia de concretar mitjançant la publicació i desplegament de la cartera bàsica de serveis socials de les Illes Balears, 2011-2014 i del projecte de Decret pel qual es regularien els principis generals i la coordinació dels serveis socials comunitaris bàsics, les titulacions i les ràtios, i la figura del professional de referència i la seva relació amb les persones usuàries. Ambdós projectes, a final de l'any 2010 estaven en fase de tramitació molt avançades.

Aquest desplegament normatiu havia de posar les bases per a la construcció d'un sistema de serveis socials modern, eficaç, racional i basat en criteris d'anàlisi de necessitats de la població, més que en altres factors de caire clientelar o oportunista.

L'any 2011 ha estat caracteritzat per diferents factors que han tingut com a conseqüència la pràctica aturada del desplegament de la llei i el que encara és més greu, de l'activitat de gran part dels recursos propis dels serveis socials. Aquesta frenada en sec ha afectat tant el sector públic com el privat. Consideram molt destacable el fet que en un moment en el qual les famílies i les persones travessen per moments d'extrema gravetat amb relació a la provisió de recursos i serveis d'ús quotidià i en ocasions, bàsics, constatarem la reducció de l'activitat, l'atenció i les prestacions socials.

Entre els factors que han provocat aquest fet cal destacar, com els més importants, els següents:

En primer lloc, la dinàmica i accentuació de la crisi que, lluny d'alleugerir-se, ha seguit atacant els col·lectius més vulnerables de la població, que han vist incrementada notablement la situació de vulnerabilitat. Aquesta dinàmica s'està fent extensiva a sectors de població que tradicionalment formaven part de les capes mitjanes de la societat. Són destacables i preocupants els indicadors

sobre increment de la pobresa infantil a la nostra comunitat autònoma, ja avançats per Càritas⁶⁶ en el seu estudi sobre pobresa a Espanya.

D'altra banda, la dinàmica de retalls continuats engegada pel Govern ha afectat de ple entitats i serveis socials que han hagut de reduir fins a mínims l'activitat o, fins i tot, donar-la per finalitzada. Cal recordar que les institucions del tercer sector i dels serveis socials públics, atesa la seva naturalesa aliena al lucre, no poden regir-se per normes de lliure competència o de mercat. Cal recordar que els serveis socials, per definició, són i seran deficitaris perquè la seva raó de ser, la finalitat i els objectius, són uns altres. La construcció de quasimercats dins l'àmbit dels serveis socials n'implica la destrucció i la pèrdua d'eficàcia. Aquesta característica els fa especialment vulnerables a qualsevol variació a la baixa en les fonts de finançament. Aquesta regressió en les polítiques assistencials és un fet destacable i constatable, present en gairebé tots els indicadors assistencials d'aquest apartat.

Finalment, i com a tercer factor a esmentar, val a dir que l'any 2011 va ser també un any electoral, i sempre que això es produeix es generen canvis d'organització derivats de les diferents prioritats polítiques, que afecten de forma notable les dinàmiques dels serveis socials. Aquest factor ha estat molt important, atès que en l'ordre metodològic, aquest any, l'estructura d'aquest apartat s'ha vist condicionada per l'escassa informació disponible hores d'ara. No s'ha pogut disposar de les memòries dels consells insulars ni tampoc de les dels diferents departaments, àrees o negociats del Govern de les Illes Balears, que hores d'ara encara no han fet públiques les memòries d'activitat referides a l'exercici 2011. La reestructuració que, de fet, s'està produint a l'Administració pública de serveis socials, i que està lluny de clarificar-se, dificulta en gran mesura la racionalització de la informació i estam convençuts que també ho fa quant a la gestió dels serveis socials.

⁶⁶

Caritas- Foessa (2012). Exclusión y Desarrollo Social. Análisis y perspectivas 2012. Madrid: Caritas-Fundación Foessa

6.2. SERVEIS SOCIALS, CONDICIONS DE VIDA I INCLUSIÓ SOCIAL: LES PERSONES DESTINATÀRIES DELS SERVEIS SOCIALS A LES ILLES BALEARS I LA POBLACIÓ BENEFICIÀRIA

A les Illes Balears, l'any 2011 hi havia 416.968 llars. La composició mitjana d'aquestes llars se situa, igual que l'any 2010, en 2,6 membres per llar. Cal destacar que la categoria de llar més freqüent és la de llars formades per dues persones (31,11%), seguida per la de les llars amb tres persones (25,19%) i una persona, respectivament (21,11%). En el 8,16% se situa la mitjana balear de llars unipersonals.

6.3. EL SISTEMA PÚBLIC I PRIVAT DE SERVEIS SOCIALS: ELS SERVEIS SOCIALS COMUNITARIS: RECURSOS ASSISTENCIALS I PRESTACIONS TÈCNIQUES I ECONÒMIQUES

La gestió dels serveis socials comunitaris, com a sustentadors dels serveis de major proximitat al ciutadà, corre a càrrec dels municipis amb el suport dels respectius consells insulars. Aquest primer factor genera la desagregació de les dades d'activitat dels serveis socials d'atenció primària. En aquest moment, igual que en anys anteriors, encara no es disposa d'un sistema de registre de l'activitat d'aquest nivell dels serveis socials que unifiqui tota la tasca realitzada pels diferents municipis. L'única base de dades que en permet una certa explotació global és la que es genera vinculada al Pla concertat de prestacions bàsiques (PPB), vigent des de l'any 1986 a la CAIB.

Segons el Pla concertat de prestacions bàsiques, a les Illes Balears es compta amb un total de 103 unitats de treball social, distribuïdes de la manera següent: 87 a Mallorca, vuit a Menorca, set a Eivissa i una a Formentera.

Els únics municipis que tenen registrat personal dedicat a tasques de direcció corresponen a Mallorca, mentre que a la resta d'illes no existeix aquesta figura. Atès que és indiscutible que a Menorca, Eivissa i Formentera, realment

existeixen treballadors que tenen com a funció assignada la de dirigir recursos socials, creim oportú considerar que alguna cosa cal millorar en el sistema de registre del personal destinat a aquesta finalitat ([vegeu el quadre III-120](#)).

En termes globals, és a dir, si integram el personal de plantilla i el de prestacions, els professionals que presenten el major desplegament són els auxiliars de treball familiar, més coneguts com a treballadors familiars, seguits pels treballadors socials, personal administratiu i educadors socials. Aquesta composició respon a la pròpia dinàmica del PPB i a la lògica interna de l'evolució dels serveis socials ([vegeu el quadre III-121](#)).

6.3.1. LES PERSONES BENEFICIÀRIES DELS SISTEMA DE SERVEIS SOCIALS

Durant l'any 2011, els serveis socials comunitaris varen atendre un total de 88.239 usuaris, 22.891 persones menys que l'any anterior. Caldria que aquest decrement espectacular fos analitzat amb més deteniment. És molt sorprenent considerar que l'aprofundiment en la situació de crisi generi menys demandes socials. A més, la possible reducció de demandes derivades de persones immigrades no guarda relació amb el seu descens demogràfic. Com a hipòtesi caldria, a més dels esmentats, considerar dos factors explicatius: la reducció de prestacions socials i la por d'efectuar demandes davant l'enduriment de les actuacions públiques de protecció social. En la primera de les possibilitats, és prou conegut com la reducció de l'oferta redueix inexorablement la demanda.

Es tramitaren 21.601 expedients en què la demanda no era individual, sinó familiar. Pel que fa als beneficiaris de prestacions segons col·lectiu, la informació es presenta desagregada per illes ([vegeu el quadre III-122](#)).

6.3.1.1. Mallorca

En el cas de Mallorca, el col·lectiu que major volum d'intervencions ha registrat és el que correspon a família, amb un 25,90% sobre el total d'intervencions realitzades a l'illa. A continuació, el col·lectiu de persones grans apareix en segon nivell, amb un 15,61% sobre el total de demandes, i en tercer lloc, amb

un 14,46% apareix el col·lectiu de persones immigrades. Cal destacar l'elevat nombre de beneficiàries que assolix també el col·lectiu de la dona (9,65%).

6.3.1.2. Menorca

Pel que fa a Menorca, el major nombre d'intervencions s'ha generat amb relació al col·lectiu de la gent gran. Aquest suposa el 41,35% del total d'intervencions efectuades pels serveis socials d'atenció primària de l'illa.

Després, com a col·lectiu amb major nombre de beneficiaris, apareixen les famílies. Aquestes suposen el 19,42% del total dels beneficiaris, seguides molt de prop pel col·lectiu de les persones immigrades, que impliquen el 16,78% del total de beneficiaris de Menorca. Des d'una dimensió qualitativa també són destacables els valors assolits pels col·lectius de les persones amb discapacitat i pels infants. Aquests han estat 1.070 i 428 beneficiaris, respectivament, tot i que amb valors relatius només suposen el 8,84% i el 3,54% sobre el total de persones beneficiàries.

6.3.1.3. Eivissa

Pel que fa a Eivissa, a diferència de l'exercici anterior, el major nombre d'intervencions ha estat sobre persones grans, i han arribat als 25,91 sobre el total de persones beneficiàries de l'illa. A continuació, apareixen les famílies, amb un 20,58%. En tercer lloc, amb un 15,68%, apareix el col·lectiu de les persones immigrades. Les altres intervencions presenten ja valors molt més baixos, tot i que cal destacar, per la significació especial que té, el 9,53% que presenten les intervencions sobre infància (808 beneficiaris).

6.3.1.4. Formentera

En el cas de Formentera, observam com el col·lectiu que major nombre d'intervencions ha assolit és el de les persones immigrades (27,83%), amb uns valors de devers cinc punts més que en l'exercici anterior. Després apareix el col·lectiu de famílies, amb tres punts més que l'any 2010 (22,40%) i, finalment, pel que fa a valors d'una certa significació, apareixen els col·lectius d'infància (7,24%) i dona (8,82%).

6.4. PRESTACIONS ECONÒMIQUES

6.4.1. TRANSFERÈNCIES MONETÀRIES A FAMÍLIES I LA RENDA MÍNIMA D'INSERCIÓ (RMI)

6.4.1.1. Fons d'assistència social (FAS)

Prestació destinada a titulars de la pensió de l'antic fons d'assistència social, pensions atorgades per motius d'ancianitat o invalidesa. Aquestes prestacions estan derogades, però encara es paguen als antics titulars. A les Illes Balears hi ha un total de 16 persones que les perceben, 14 menys que l'any 2010.

6.4.1.2. Fons de la Llei d'integració social dels minusvàlids (LISMI)

Constitueixen pensions derivades de la Llei d'integració social dels minusvàlids. Van dirigides a persones discapacitades per sufragar despeses mèdiques i farmacèutiques dels no titulars o beneficiaris d'una targeta de contribuent, i també cobreixen despeses de transport. A les Illes Balears, es manté constant el nombre de perceptors de LISMI respecte de l'any anterior, que varen ser 304.

6.4.1.3. Targeta bàsica

Prestació no periòdica d'àmbit de la comunitat autònoma que complementa la pensió no contributiva destinada a persones majors de 65 anys o persones amb un grau de discapacitat igual o superior al 65%. Les darreres dades disponibles corresponen a l'any 2010, data en la qual hi havia 388 perceptors d'aquestes ajudes, fet que denota un increment important respecte dels anys anteriors 2009 (257), 2008 (262) i 2007 (284).

6.4.1.4. Ajudes al lloguer

En aquest cas les darreres dades disponibles també corresponen a l'any 2010. Es tracta d'un complement de pensió d'àmbit estatal que té per finalitat ajudar a sufragar una part de les despeses de lloguer a les persones perceptores de

pensions no contributives. A les Illes Balears, 419 persones percebién aquesta pensió assistencial l'any 2010.

Si les posam en relació amb els beneficiaris potencials (els perceptors de pensions no contributives), aquestes persones suposaven el 5,81% d'aquests pensionistes, una proporció, que és molt més alta a Mallorca (6,64%) que a les altres illes (2,81% a Menorca, 1,60% a Eivissa i 0% a Formentera, on ningú no rep aquestes ajudes).

6.4.1.5. Renda mínima d'inserció (RMI) i prestacions econòmiques d'emergència social

La renda mínima d'inserció és una prestació atorgada a persones amb risc d'exclusió social, l'objectiu de la qual és la inserció social i laboral de les persones i obliga els beneficiaris a rebre formació per assegurar aquest objectiu.

La despesa de la nostra comunitat autònoma, fins a l'any 2007, ha mantingut uns valors de creixement moderat. A partir d'aquest any, la despesa no ha fet sinó créixer de forma molt notable ([vegeu el gràfic III-26](#)).

La despesa enguany és de 6,499.457,63 euros, la qual cosa suposa un creixement relatiu respecte de l'any 2010 del 19,8%. S'ha de matisar que part d'aquesta despesa ha estat assumida pels consells insulars (un total de 3,534.372,35 euros), i que en el cas de Mallorca suposa un 90,8 % del total de l'aportació dels consells, per a Menorca és del 7,6 %, per a Eivissa és de l'1,8% i per a Formentera del 0,1 % ([vegeu el quadre III-123](#)).

Del total de la despesa, Mallorca n'assoleix un 87,53%, Menorca un 7,73%, Eivissa un 4,62% i Formentera un 0,12%.

La major despesa per titular correspon a Mallorca, amb 2.905,41 euros, 49,38 euros més que l'any anterior, seguida d'Eivissa, amb una despesa de 2.887,90 euros, 647,09 euros més que l'any anterior. Menorca ha destinat la quantitat de 1.939,98 euros per titular, 794,17 euros més per titular i, finalment, a Formentera s'ha destinat la quantitat de 1311,16 euros per titular, 136,75 euros més per titular que l'any anterior ([vegeu el quadre III-124](#)).

Amb relació al nombre de beneficiaris (titulars) de la RMI, aquest ha sofert també una evolució ascendent que es concreta en 251 nous usuaris per a totes les illes ([vegeu el gràfic III-27](#)).

6.4.2. PRESTACIONS ECONÒMIQUES D'EMERGÈNCIA SOCIAL

La persistència en la conjuntura de crisi que s'està patint durant el període comentat, fa que l'anàlisi d'aquests ajuts segueixi essent especialment significativa. Aquests ajuts, de caire extraordinari i, per tant, de naturalesa no periòdica, van dirigits a persones i famílies que “abans de la crisi actual, amb els ingressos econòmics que tenien, podien cobrir les seves necessitats bàsiques, i que mai no s'havien vist en la necessitat d'acudir als serveis socials municipals o bé n'eren usuàries de manera molt ocasional”⁶⁷.

La durada de la prestació és d'un mínim d'una setmana i un màxim de 12 mesos.

Durant l'any 2011 les ajudes s'han subministrat a 15.464 beneficiaris, tot i que en aquest moment no disposam de les dades de Menorca.

Cal destacar que amb relació a l'exercici 2.010 s'ha produït una reducció de 2.084 persones beneficiàries dels ajuts d'emergència social. Tot i que, com ja s'ha esmentat, no es tenen dades de Menorca de l'any 2.010, en aquesta illa hi va haver 816 perceptors. Suposant que es mantengui constant el nombre d'ajudes, si afegim aquestes a les de l'any 2.011, encara resultaria que se n'han concedit 1.268 menys que l'any 2.010. Aquesta reducció és molt notable en el cas de Mallorca, on s'han concedit 1.544 ajudes menys que l'any 2010. A Eivissa i Formentera la tendència ha estat creixent, amb 267 i nou prestacions més que l'any anterior, respectivament ([vegeu el quadre III-125](#)).

⁶⁷ Informe Govern de les Illes Balears (2009). Conselleria d'Afers Socials, Promoció i Immigració. Direcció General de Planificació i Formació de Serveis Socials

6.5. ELS SERVEIS SOCIALS ESPECIALITZATS: RECURSOS ASSISTENCIALS I PRESTACIONS

6.5.1. ATENCIÓ A LA INFÀNCIA I JOVES

6.5.1.1. Pobresa infantil i juvenil

La pobresa a les Illes Balears afecta de forma molt especial nins i joves. Segons UNICEF, el percentatge de pobresa infantil a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears l'any 2008 se situava en un 22,6%, la vuitena de les comunitats autònomes amb major índex de pobresa infantil⁶⁸. L'any 2010, segons la mateixa institució⁶⁹, la Comunitat Autònoma de les Illes Balears ja ocupa el pitjor cinquè lloc en risc de pobresa infantil (0-17 anys). Aquest risc se situa en un 32,4%, només per sota del que presenten les ciutats autònomes de Melilla (47,6%), Ceuta (46,2%), la Regió de Múrcia (33,6%) i la Comunitat Autònoma de La Rioja (32,9%).

Òbviament, atès el pes demogràfic de Palma sobre el conjunt de les Balears, és en aquesta ciutat on es concentra un gran nombre de situacions de pobresa infantil. L'estimació de la incidència de les situacions de pobresa infantil a Palma s'ha efectuat a partir de l'aplicació d'indicadors de referència provinents de l'estudi que sobre aquesta temàtica va publicar la Fundació Foessa l'any 2012⁷⁰. Així, la taxa de pobresa infantil greu pujaria fins al 7%, xifra que correspon a 10.102 menors d'entre 0 i 18 anys. La taxa de pobresa infantil, ascendiria al 13,2%, que correspon a 19.048 menors d'entre 0 i 18 anys ([vegeu el quadre III-126](#)).

El tema de l'atenció a la infància en situació de pobresa ha estat abordat de forma específica durant l'any 2011 per la xarxa EAPN-Balears. Aquest està finançant en part pel Programa Caixaproinfància, mitjançant el seu model de promoció i desenvolupament integral de la infància en situació de pobresa i vulnerabilitat social. Aquest finançament és notable i important en un moment

68 UNICEF (2010). *La infancia en España 2010-2011*. Madrid: UNICEF-España.

69 UNICEF (2012). *La infancia en España 2012-2013*. Madrid: UNICEF-España.

70 Caritas-FOESSA (2012). *Análisis y perspectivas 2012: exclusión y desarrollo social*. Madrid: Caritas-FOESSA.

en el qual la intervenció del sistema públic no és suficient per tal de donar resposta a les situacions de necessitat i pobresa infantil evidenciades, cosa que comporta riscos importants. El més evident és el fet que aquestes ajudes no deriven d'un dret de ciutadania, és a dir, són graciabls, atès que tant l'entitat finançadora com les entitats que administren i subministren aquestes prestacions són de caràcter privat. Cal plantejar-se què podria succeir si aquestes entitats decidissin o es vessin obligades a interrompre el programa.

El programa es defineix com a un programa que cerca “augmentar les oportunitats educatives” de la infància i adolescència (0-16 anys) en situació de pobresa relativa.

Les edats dels menors fills de famílies que reberen prestacions en forma de béns o serveis són molt primerenques. De fet, el col·lectiu que més ajudes va necessitar fou el de famílies amb nins i nines amb edats compreses entre els zero i els dos anys (*vegeu el [gràfic III-28](#) i el [quadre III-127](#)*).

6.5.1.2. Protecció de menors i justícia juvenil

En aquesta ocasió, en el moment de tancar la redacció d'aquest informe, no es disposa de les dades corresponents a l'activitat dels serveis de protecció de menors que els consells respectius han de subministrar a la comunitat autònoma de forma periòdica.

Centrarem l'anàlisi en els menors en conflicte social. Així mateix, les dades de què disposam corresponen a l'any 2010. No es disposa de dades d'activitat de l'any 2011.

L'any 2010, es varen aplicar un total de 961 mesures. Pel que fa a les mesures diferents de l'internament, 111 varen ser notificades a dones i 850 a homes. La mesura que apareix amb major freqüència de notificació és la que correspon a la llibertat vigilada, amb un total de 335 execucions. A continuació trobam la mesura de prestació de serveis en benefici de la comunitat, amb 299 mesures executades. Per sota trobam notificacions corresponents a la notificació de tasques socioeducatives, amb 110 mesures executades.

Pel que fa a les mesures d'internament, aquestes assoliren un valor de 197 mesures. Destaca, sobre les altres, la mesura d'internament en règim semiobert. Sorprèn la dada que l'IBESTAT publica referida als internaments en règim tancat, que afirma que han estat set durant l'any 2010. Ens consta que aquesta dada és errònia i caldria revisar-la ([vegeu el quadre III-128](#)).

6.5.2. ATENCIÓ A LES PERSONES AMB DISCAPACITAT⁷¹

Durant l'any 2011 s'han produït un total de 7.835 reconeixements de discapacitat, dels quals 4.222 foren sol·licituds inicials i 3.613 varen ser sol·licituds de renovació ([vegeu el quadre III-129](#)).

Al Centre Base del Govern de les Illes Balears consta que, del total de població valorada, 79.555 persones presenten algun grau de limitació de l'activitat. Un 86,6% té la consideració de persona discapacitada, amb uns graus del 33% o més d'afectació, i un 13,3% dels sol·licitants valorats, atès que no han arribat a aquest mínim del 33%, no es poden considerar com a discapacitats, encara que presentin alguna limitació ([vegeu el quadre III-130](#)).

Pel que fa a la distribució de la discapacitat per edat i sexe observam com la franja 18-64 anys és la que concentra més efectius. Això sembla lògic, a causa de la gran amplitud de l'interval d'edat amb relació als altres intervals ([vegeu el quadre III-131](#)).

Una de les tasques importants vinculades al col·lectiu de les persones amb discapacitat és la de la detecció primerenca d'aquestes. Això té efectes importants sobre el tractament i estimulació dels nins afectats. Aquesta tasca és responsabilitat del Servei d'Atenció Primerenca del Govern de les Illes Balears. Durant l'any 2011 la seva activitat es recull en els quadres corresponents ([vegeu els quadres III-132 i III-133](#)).

En total, es va atendre un conjunt de 272 infants, 61 més que a l'exercici 2010, i varen rebre diferents tractaments ([vegeu el quadre III-134](#)).

⁷¹ Govern de les Illes Balears (2011). Memòria any 2011 del Centre Base. Conselleria d'Afers Socials, Promoció i Immigració. Palma. També es pot consultar l'apartat 7 d'aquest capítol per ampliar aquesta informació.gi

6.5.3. LA GENT GRAN

Cal destacar que durant l'any 2011 no s'han obert els centres de nit. Els recursos que ofereixen major nombre de places són els residencials, amb un total de 3.072 places a tota la comunitat autònoma. A continuació apareix l'oferta corresponent a centres de dia, amb 936 places ([vegeu el quadre III-135](#)).

Pel que fa a les dades referents al desplegament de les ajudes d'atenció a la dependència, el desembre de 2011 s'havien produït 155 baixes i el gener de 2012, 256 baixes. Només es produïren 23 altes el mateix mes de gener.

Fins al mes de juliol de l'any 2010 es concediren 5.831 ajudes, i fins al mes de juliol de l'any 2011 en foren concedides 6.887. No disposam de les dades parcials d'ajudes concedides durant el període juliol 2011-desembre 2011, però sí de les dades totals fins al mes de març de 2012. En aquesta data el nombre d'ajudes concedides era de 7.038, és a dir, 151 persones més .

6.5.4. LA DONA

Igual que hem fet amb el sector de gent gran, també en l'apartat de la dona analitzarem l'oferta existent amb relació a les necessitats a què caldria donar resposta ([vegeu els quadres III-136 i III-137](#)).

Veim com, en ocasions, l'oferta actual, igual que l'any 2010, està lleugerament sobredimensionada en algunes zones, mentre que en altres és deficitària. La proposta del Govern reequilibra la dotació de recursos i en fa una distribució més equilibrada pel que fa a la ubicació d'aquests recursos.

Quant als habitatges per a la reinserció social per a les dones víctimes de la violència de gènere, durant l'any 2011 se n'han concedit dos, destinats a dues dones i a dos infants. Aquesta dada és la menor des de l'any 2004, en què se'n concediren tres. L'any que major nombre d'habitatges per a la reinserció social de dones víctimes de violència de gènere es concediren va ser el 2008, en què varen ser 19 els habitatges concedits ([vegeu el quadre III-138](#)).

Amb relació als expedients oberts durant l'any 2011, aquests foren 119. L'entitat que més expedients va recollir va ser el SADIF (39) ([vegeu el quadre III-139](#)).

6.6. FINANÇAMENT DEL SISTEMA PÚBLIC DE SERVEIS SOCIALS

La desaparició de l'anterior òrgan gestor de les prestacions en matèria social, la Conselleria de Benestar Social, que es dilueix dins la Conselleria de Salut, Família i Benestar Social actual, impedeix establir una comparació amb la despesa efectuada l'any 2011 amb altres exercicis anteriors. No es disposa de les dades de liquidació que caldria analitzar, partida a partida, per tal de determinar quina ha estat la despesa real destinada a les mateixes finalitats en matèria social en exercicis anteriors.

7. EL SISTEMA D'ATENCIÓ A LA DEPENDÈNCIA

7.1. INTRODUCCIÓ

La promoció de l'autonomia i l'atenció a la dependència han esdevingut un dret universal i subjectiu amb la Llei estatal 39/2006 de promoció de l'autonomia personal i atenció a les persones en situació de dependència, en endavant LAPAD, i l'aprovació durant el 2010 de tres decrets que regulen diferents aspectes de la llei de dependència a les Illes Balears.

L'atenció de les persones en situació de dependència i la promoció de la seva autonomia personal constitueix una de les principals prioritats en matèria de política social i de salut a les societats desenvolupades.

L'Enquesta de discapacitat, autonomia i dependència (EDAD, 2008), així com el treball de camp anterior: l'EDDES (1999), que va ésser la primera prospecció que va recollir la situació de la discapacitat amb dades globals d'Espanya i agregades per comunitats autònomes, i l'Enquesta modular d'hàbits socials (2010), que permet actualitzar les dades sobre dependència a les Balears, han generat un conjunt d'informacions estadístiques de caire sociodemogràfic que han permès establir un ventall ampli de sèries quantitatives amb relació a l'autonomia personal i l'atenció a la dependència.

Així mateix, i pel que fa a les Illes Balears, s'han duit a terme recerques específiques en aquest camp que han posat l'èmfasi en els aspectes següents: a) fer l'anàlisi de la situació de l'atenció a la dependència per territoris: municipi a municipi i per agregats; b) l'estudi dels subjectes receptors del nou dret que preveu la Llei 39/2006 de 14 de desembre, Llei de promoció de l'autonomia personal i d'atenció a la dependència (LAPAD); c) el reconeixement de la realitat dels familiars cuidadors encarregats d'atendre'ls; d) el procés de desplegament del sistema de promoció de l'autonomia personal i d'atenció a la dependència (SAAD) i de les prestacions associades al dret i e) l'estudi dels factors de prevenció a través de l'observació i anàlisi dels programes comunitaris. Les dades obtingudes s'han publicat o incorporat a les xarxes en línia en documents de la Conselleria de Salut, Família i Benestar Social del

Govern de les Illes Balears, l'Anuari de l'envelliment de les Illes Balears i les pròpies memòries del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears (*veure les memòries corresponents entre els anys 2008 i 2010*).

També, l'any 2011 el Ministeri de Sanitat, Política Social i Igualtat, va publicar el 4 de novembre de 2011 un informe sobre l'estat de la qüestió de la Llei 39/2006 amb informació detallada per comunitats autònomes sobre el desplegament de la llei⁷².

A les Illes Balears hi ha un 10,6% de persones dependents, percentatge que es manté estable respecte d'anys anteriors. El col·lectiu de les persones majors de 65 anys segueix essent, amb diferència, el més nombrós, tant pel que fa a la discapacitat com a la dependència. Respecte del total de persones en situació de dependència, el grup de persones majors de 65 anys suposa un 58%. Pel que fa a les dades de persones amb discapacitat parlaríem de 78.552 persones.

En aquest apartat analitzam el calendari de desplegament de la Llei de promoció de l'autonomia personal i d'atenció a les persones en situació de dependència (LAPAD), el seu desenvolupament normatiu, l'evolució del nombre de persones amb manca d'autonomia personal, el desplegament del SAAD a les Illes Balears i les places de catàleg dels serveis de dependència i promoció de l'autonomia personal.

7.1.1. CRITERIS MARC

Aquest apartat es pot consultar a la Memòria del CES 2010, pàgines 553 i 554.

7.1.2. CALENDARI DE DESPLEGAMENT

La posada en marxa a partir del 2007 de la LAPAD incloïa, per engegar el funcionament del sistema, la implantació d'un calendari d'actuació marcat en el període 2007-2014. Aquest calendari preveu l'aplicació progressiva de les ajudes i serveis de la dependència que fins al 2010 havia assolit les accions següents:

72

Dades extretes de l'Informe de Govern per a l'avaluació de la Llei de promoció de l'autonomia personal i l'atenció a les persones en situació de dependència (4 de novembre, 2011). Vegeu pàgina web: <http://www.dependencia.imserso.es/> (data de consulta 25-04-2012).

2007: persones valorades en el grau III de gran dependència, nivells 2 i 1.

2008-2009: persones valorades en el grau II de dependència severa, nivell 2.

2009-2010: persones valorades en el grau II de dependència severa, nivell 1.

A partir del 2011 (i fins al 2014) estava prevista l'aplicació del dret als casos de dependència moderada (grau I), però a causa de qüestions pressupostàries ha quedat suspesa l'aplicació de les prestacions en aquest nivell. La modificació en l'aplicació de la Llei 39/2006 de dependència queda recollida en el Reial Decret Llei 20/2011 de 30 de desembre de mesures urgents en matèria pressupostària, tributària i financera per a la correcció del dèficit públic del BOE núm. 305 de 2011.

Al marge d'aquesta qüestió, a final de l'any 2011 es varen fer públics els resultats d'avaluació de la LAPAD elaborat pel Ministeri (MSPS). En el capítol de conclusions es reconeixen els avanços en el nombre de persones ateses, per bé que es considera que el SAAD no dona resposta a totes les persones necessitades, ni tampoc no ho fa en el temps adequat. Es constata, a més, un certa estabilització en el nombre de perceptors que es deu en part al descens en els recursos destinats al sistema. Pel que fa a la governança, el capítol de conclusions reconeix que la implicació de les diferents administracions públiques ha estat molt important per bé que estableix la necessitat de complir la Llei i els acords, tant pel que fa a la cartera de serveis i als procediments administratius com pel que fa al finançament del sistema que hauria de ser estable. A pesar d'això, l'any 2012 el govern central ha anunciat, en els pressuposts de 2012, una retallada prevista de 283 milions en el finançament del Sistema d'atenció a la dependència.

Seria oportú, en aquest apartat, fer una referència breu a la renúncia del Govern central a la retallada de 283 milions en els pressuposts de l'any 2012 en el finançament del Sistema d'atenció a la dependència. Si és cert que és una mesura que afecta el desenvolupament del sistema al llarg de l'any en curs, també ho és que no es tracta només d'una minva de recursos, sinó que

aquesta quantitat en el seu conjunt correspon a l'aportació que l'Estat fa del nivell acordat de finançament, un dels tres nivells que configura el model de finançament d'aquest sistema de protecció. Aquest fet en concret suposarà que les Balears deixaran de percebre una quantitat que arriba als 5.215.497€. Implica la ruptura del model de finançament, la qual cosa, entre d'altres qüestions, suposa:

- L'incompliment del Govern central d'un compromís de finançament que li correspon per llei, ja que desapareix completament el nivell acordat de finançament.
- La renúncia del Govern a exigir el compromís de cofinançament de les CA, mitjançant els convenis corresponents que desenvolupen aquest nivell de finançament.
- La renúncia del Govern a fer transparents els compromisos anuals de finançament de les administracions, que al llarg d'aquests anys s'han conegut a través de la publicació oficial d'aquests convenis realitzats entre l'Administració general i les CA.
- L'abandonament del Govern del fet d'utilitzar els convenis com a instrument que permet orientar i comprometre la despesa de les CA, per garantir la suficiència de prestacions i l'exercici efectiu del dret subjectiu d'atenció a les persones en situació de dependència.
- També suposarà la desaparició de l'incentiu que actualment tenen les CA per incrementar el nombre de beneficiaris de les prestacions de dependència, ja que aquest fons es distribuïa únicament tenint en compte els beneficiaris efectivament atesos. Per tant, és probable que s'incrementi el nombre de persones que, encara que tinguin el dret de ser atesos, continuen en llistes d'espera per accedir a una prestació.

Aquesta desaparició del nivell acordat de finançament va tenir, lògicament, una incidència clara en el calendari d'aplicació del SAAD i, per tant, creim que, com a mínim, l'hem de mencionar.

7.1.3. DESENVOLUPAMENT NORMATIU⁷³

Pel que fa a la normativa de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, durant el 2011 recollim:

Modificació de la Llei 39/2006, de 14 de desembre, de dependència publicada al núm. 315 del BOE del 31 de desembre de 2011 en què s'estableix la nova redacció del primer apartat de la disposició final primera de la llei esmentada, la qual queda redactada en els termes següents:

«1. L'efectivitat del dret a les prestacions de dependència incloses en aquesta Llei s'exercitaran progressivament, de forma gradual, i es realitzaran d'acord amb el calendari següent a partir de dia 1 de gener de 2007:

El primer any (2007) a les persones que siguin valorades en el grau III de gran dependència, nivells 1 i 2.

El segon (2008) i tercer any (2009) a les persones que siguin valorades en el grau II de dependència severa, nivell 2.

El tercer (2009) i quart any (2010) a les persones valorades en el grau II de dependència severa, nivell 1.

El cinquè any, que finalitza el 31 de desembre de 2011, a les persones valorades en el grau I de dependència moderada, nivell 2.

A partir de l'1 de gener de 2013 es farà efectiu el dret a prestació de la resta de persones valorades en el grau I de dependència moderada, nivell 1.”

RD 174/2011, d'11 de febrer, pel qual s'aprova el barem de valoració de la situació de dependència establert per la Llei 39/2006, de 14 de desembre de promoció de l'autonomia personal i atenció a les persones en situació de dependència.

D'altra banda, l'Administració general de l'Estat no ha incorporat novetats significatives en el desenvolupament de la LAPAD, únicament s'hi han inclòs

73 *Vegeu: Memòria del CES 2010, pàgina 555.*

els reials decrets d'actualització del nivell mínim de protecció i de prestacions econòmiques.

Els canvis en el calendari d'aplicació de la LAPAD queden recollits a la Llei 9/2011, de 23 de desembre, de pressuposts generals de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears per a l'any 2012. Els canvis introduïts fan referència a la disposició final tretzena que estableix la modificació del Decret 56/2011, del 20 de maig⁷⁴, per la qual s'aprova la cartera bàsica de serveis socials de les Illes Balears, la qual modifica el calendari per concedir les prestacions ja garantides als usuaris, segons el grau i nivell per la Llei 39/2006 de promoció de la dependència i l'autonomia personal.

Les prestacions garantides es concediran en les dates que s'indiquen a continuació:

Serveis de teleassistència no vinculats a la situació de dependència: 1 de gener de 2014.

Servei d'ajuda a domicili no vinculat a l'atenció a la dependència: 1 de gener de 2014.

Servei d'allotjament alternatiu: 1 de setembre de 2013.

Servei d'atenció a persones dependents incapacitades judicialment: 1 de setembre de 2013.

Servei de domiciliació i empadronament: 1 de juliol de 2013.

Ajudes per a la cobertura de les necessitats bàsiques: 1 de setembre de 2013.

Prestació de la renda mínima d'inserció: 1 de juliol de 2014.

Prestació econòmica per a dones víctimes de la violència de gènere: 1 de juliol de 2011.

⁷⁴ Les dades de la Llei 9/2011 de pressuposts generals de la comunitat autònoma de les Illes Balears i de la modificació del Decret 56/2011 s'han consultat en el BOIB núm. 195 EXT del 30-12-2011, pàg. 98. Veure pàgina web: <http://boib.caib.es/pdf/2011195/mp77.pdf> (Data de consulta 23-04-2012).

Prestació econòmica per a persones que han estat tutelades per l'Administració: 1 d'octubre de 2013.

Aquesta modificació de dates en l'aplicació de les prestacions genera un retard d'un any i mig de mitjana respecte del calendari actualitzat en el Decret 56/2011 de 20 de maig.

7.1.4. CARACTERÍSTIQUES DEL TERRITORI I LES INSTITUCIONS

Aquest apartat es pot consultar a la Memòria del CES 2010, pàgines 556 i 557.

7.2. PERSONES AMB MANCA D'AUTONOMIA PERSONAL

Les persones en situació de dependència representen un 3,6% del total de població de les Balears i la població amb discapacitat un 7,1%. Aquestes dades percentuals per al 2011 són gairebé idèntiques a les registrades per a l'any 2010 ([vegeu el quadre III-140](#)).

La distribució de persones amb manca d'autonomia personal per edat presenta una distribució semblant a la de l'any anterior. El grup de persones majors de 65 anys és el col·lectiu amb manca d'autonomia personal més nombrós amb relació a la població total (14,3%). La població amb discapacitat representa un 7,1% respecte de la població total i la població de menys de cinc anys representa un 5,4% del total de població a les Balears, segons dades de l'EDAD 2008. D'altra banda, els diferents col·lectius amb manca d'autonomia personal respecte del total de persones del mateix grup d'edat representen un 16,2% en el cas de les persones dependents majors de 65 anys i un 1,4% en el cas dels menors de cinc anys. La distribució de la població major de 65 anys amb discapacitat i dependència, respecte del total de persones de cada col·lectiu amb manca d'autonomia, presenta una major concentració en el cas de majors de 65 anys dependents (63,5%) que en el de majors de 65 anys amb discapacitat (49,9%). Per tant, els col·lectius de més edat presenten de manera més nombrosa una situació de vulnerabilitat i de necessitat d'ajuda per viure amb autonomia.

7.2.1. L'ATENCIÓ A LES PERSONES GRANS

L'envelliment progressiu de la població provoca que el grup d'edat majoritari amb necessitats de cura personal sigui el de persones majors de 65 anys. Alhora, el tram d'edat que necessita més atenció és el de persones majors de 85 anys, en especial les dones. En termes generals, a Espanya l'any 2011 la població total arribà als 47.190.493 habitants, del quals 8.093.557 tenien més de 65 anys, cosa que suposa un augment de més de 160.000 persones en aquest tram d'edat ([vegeu el quadre III-141](#)).

La taxa d'envelliment a Espanya se situa en el 17%. A les Illes Balears la taxa d'envelliment és lleugerament inferior (14,3%) ja que dels 1.113.114 habitants de totes les Balears, 158.671 són majors de 65 anys. Aquesta diferència entre la taxa de tot l'Estat i la de les Illes Balears s'explica pel fort creixement de la població total a les Illes Balears durant els darrers deu anys. Igualment, el creixement constant del grup d'edat de persones d'edat avançada és fonamental. A les Illes Balears l'increment entre el 2010 i el 2011 de la població major de 65 anys es tradueix en 2.181 persones.

Un dels efectes de l'envelliment de la població és la importància creixent del sector de població de persones majors de 85 anys, que si bé percentualment és rellevant en els darrers cinc anys, s'ha mantingut constant. A les Balears aquest grup d'edat es manté des del 2006 en poc més del 6% respecte de la població total (6,5% el 2006 i 6,8% el 2011). A Espanya aquests percentatges són del 8,1% i 8,8%, respectivament.

Pel que fa a la distribució per sexes de les persones majors de 65 anys, es pot parlar de feminització de la vellesa. Aquest fet és evident en tenir present l'esperança de vida per a ambdós sexes. A Espanya els anys esperats de vida en néixer és de 78,7 anys per als homes i de 84,7 anys per a les dones. La distribució de persones majors de 65 anys per al 2011 indiquen que a Espanya hi ha més dones que homes, amb una diferència de més d'un milió de dones, respecte d'un total de poc més de vuit milions de majors de 65 anys. A les Balears aquesta diferència és de gairebé 20.000 dones més que homes, respecte d'un total de 158.671 majors de 65 anys. Aquestes diferències entre

els majors de 85 anys són més grans, ja que per a Espanya i les Balears les dones representen més del doble d'homes en aquest tram d'edat.

Aquestes diferències per sexes també es donen en l'anàlisi de la taxa d'envelliment per a les persones majors de 65 anys respecte del total de població. Aquesta taxa és superior a Espanya, on assoleix un valor de 19,4% per a les dones i 14,8% per als homes, i a les Balears la taxa de les dones és del 16% i la dels homes del 12,6%. En termes generals aquesta taxa sempre és superior en el cas de les dones. L'illa que presenta una taxa d'envelliment superior (especialment en les dones) és Mallorca, i la diferència més acusada entre homes i dones és la de Palma i la zona del Pla de Mallorca que registren cinc punts de diferència.

Amb referència a la taxa de sobre envelliment, que es refereix a la proporció de persones majors de 85 anys respecte de la població de 65 i més anys, cal dir que la taxa en dones és sempre superior a causa de la major esperança de vida entre aquestes. A Espanya la taxa de sobre envelliment de les dones és del 16,2%, i a les Balears les dones registren una taxa del 15,6%. La distribució concreta per illes i zones és semblant a la taxa d'envelliment. La zona que registra la taxa de sobre envelliment femení més elevada de totes les Balears és el Pla de Mallorca (18%).

7.2.2. PERSONES AMB DISCAPACITAT

La taxa de discapacitat a les Illes Balears es manté amb el 71%, per la qual cosa parlàriem de 79.019 persones amb discapacitat, cosa que representa un augment de 467 persones més que l'any anterior ([vegeu el quadre III-140](#)).

El col·lectiu més nombrós que presenta alguna discapacitat és el format per les persones majors de 65 anys, que sumen 39.391 amb un augment de 1.152 persones més que l'any anterior.

D'altra banda, el grup d'edat de persones entre 18 i 64 anys que tenen alguna discapacitat, representa gairebé la meitat del total de persones que tenen alguna discapacitat a les Balears amb un 48,9%.

7.2.3. MENORS DEPENDENTS: GRUP DE 0-5 ANYS

En la distribució per sexe dels infants de fins a cinc anys, així com en la resta de població d'infants i joves, és lleugerament superior la presència de nins. El padró de 2011 a les Balears registra un total de 30.810 nins menors en aquest grup d'edat, mentre que les nines arriben a 28.808. Les dades de nins per a Espanya són superiors que les de les nines, amb 1.273.539 de nins menors de cinc anys, i 1.197.021 nines en aquest mateix tram d'edat. Els menors, tant a les Balears com a Espanya han disminuït en nombre respecte de l'any 2010.

Amb relació al nombre de sol·licituds de dependència de menors de tres anys, durant el 2011 se n'han tramitades 179, cosa que suposa un 0,8% sobre el total de sol·licituds. Per al conjunt d'Espanya, aquest percentatge és del 0,4%.

7.2.4. FAMILIARS CUIDADORS

L'organització social de les llars a Espanya es fa, majoritàriament, sota l'estructura de la família nuclear. A més, si a aquest fet hi afegim la idea que hi ha una tendència demogràfica a la feminització de la vellesa (les dones viuen més anys), és senzill deduir que les dones seran estadísticament més nombroses en tant que cuidadores dels familiars en situació de dependència.

El fet que els homes visquin menys anys afavoreix el fet que les dones perdurin socialment com a cuidadores dels seus familiars. Ara bé, a banda dels factors demogràfics i la configuració de l'estructura familiar, els models socials tradicionalment transmesos i la divisió sexual del treball determinen en gran mesura que siguin les dones les que s'encarreguin de cuidar els familiars dependents, ja es tracti del cònjuge, els fills, pares o altres familiars propers de la dona. Cal tenir en compte, per tant, que la dona no només es trobarà més sovint com a cuidadora del cònjuge sinó que aquest, en morir abans, no exerceix de manera tan estesa el rol de cuidador de la dona.

D'altra banda, quant a la situació de salut de les dones, val a dir que aquestes viuen més anys amb alguna patologia i han de cercar el suport a la xarxa familiar, que de nou reclama les dones (filles, nores) de la família.

Les dades de població referides al col·lectiu de persones cuidadores, no mostren canvis substancials amb relació a les de l'any 2010. Així, com en anys anteriors, el potencial cuidador a les Illes Balears es concentra en el col·lectiu de dones cuidadores majors de 65 anys, ja que són dones que per la diferència d'edat amb els marits i l'esperança de vida inferior d'aquests, han de dur a terme majoritàriament la tasca de cuidar-los o de cuidar-se mútuament (parelles d'edat molt avançada). Concretament, les persones que formen part del conveni especial de cuidadors no professionals de persones en situació de dependència, el 2011 a les Balears arriba a un total de 1.274 persones (un 13,4% més que l'any passat). Per sexes, en el conjunt de l'Estat, la proporció de dones que fan de cuidadores és molt superior a la dels homes; les primeres suposen prop d'un 93% i els homes un 7%.

7.3. DESPLEGAMENT DEL SAAD A LES ILLES BALEARS

7.3.1. POBLACIÓ BENEFICIÀRIA DEL SAAD

L'any 2011 és el cinquè de vigència de la LAPAD i ha permès la incorporació de persones en situació de dependència de grau I (nivell 2). L'aplicació de la llei a Espanya fins l'abril de 2012 ha suposat la recepció per part de les administracions de 1.614.748 sol·licituds de valoració per optar a les prestacions del sistema, la qual cosa suposa un increment del 5% respecte l'any anterior.

Pel que fa a la distribució territorial de les sol·licituds per comunitats autònomes, fins al mes de gener de 2012 s'ha mantingut la mateixa que en anys anteriors, la qual cosa respon a la distribució de la població en els territoris de l'Estat espanyol.

En el cas de les Illes Balears existeixen dèficits de cobertura importants que situen aquesta comunitat autònoma per sota de la mitjana estatal. En els indicadors següents s'il·lustra la mancança de cobertura:

La quantitat de persones beneficiàries amb dret a prestació arriba a poc més d'un milió i mig en el conjunt de l'Estat, cosa que suposa el 93% del total de sol·licituds valorades. Aquesta taxa a les Illes Balears presenta un major

desajust, a causa del retard en la valoració de dependència d'aquelles sol·licituds presentades en data 31 de gener de 2012. Aquest retard també afecta el nombre de persones amb dret a prestació a les Balears (25.360), i és superior el nombre de sol·licituds registrades (24.402), a causa que aquestes persones tot i tenir el dictamen fet i el reconeixement de la prestació, estan a l'espera de poder accedir a la prestació, bé perquè estan pendents que algú causi baixa del sistema o perquè encara el sistema no recull l'existència de certes prestacions que es corresponen amb nivells i graus de dependència més baixos.

La mitjana a les Illes Balears pel que fa a la cobertura de protecció a la dependència és del 0,93% enfront d'una mitjana estatal de l'1,59%.

Segons el grau de valoració del nivell de dependència, les Balears se situen per sota de la mitjana del conjunt de l'Estat en els nivells de gran dependència (grau III) i de dependència moderada (grau I), però per sota en els nivells de dependència severa (grau II). A les Illes Balears un 30% de les persones valorades són de grau III, un 34,1% són de grau II i un 24,5% són de grau I (nivell 2). Per al conjunt de l'Estat els percentatges es distribueixen en un 37% en el grau III, un 31% en el grau II i un 26% de grau I (nivell 2).

El percentatge de persones amb dictamen a les Balears que dóna dret a prestació de servei en el SAP i que no té prescrit un servei o prestació (PIA) és del 38,8% enfront del 28,9% de la mitjana estatal.

Les Illes Balears és la comunitat autònoma que registra una xifra més allunyada de l'objectiu de la llei amb referència al tipus de prestacions per garantir la cobertura de les persones en situació de dependència. Les prestacions econòmiques es preveien en el plantejament de la llei com a una mesura excepcional, per tal de prioritzar els serveis d'atenció a la dependència dins i fora de la llar. Tot i així, a les Balears el percentatge de prestacions econòmiques respecte de la resta de prestacions és del 71% (molt per sobre del que es tenia previst) i la mitjana d'Espanya és d'un 45,4%. Aquestes dades demostren una cobertura baixa en la resta de serveis i una intensitat nul·la en els serveis d'ajuda a domicili, teleassistència i en la prevenció de la

dependència i la promoció de l'autonomia personal. Aquests darrers serveis, a diferència de la majoria de comunitats autònomes, encara no s'han incorporat al catàleg de serveis i prestacions del Sistema d'atenció a la dependència.

El total de persones beneficiàries del servei d'atenció residencial, s'adequa en gran mesura a les necessitats derivades de les situacions de dependència més elevades, per la qual cosa una anàlisi dels reconeixements d'aquesta prestació permet observar com a les Balears, el 18,50% de les persones amb dret a prestació són beneficiàries d'una plaça residencial. Per al conjunt d'Espanya aquesta distribució és del 13,35%. Resulta previsible que aquest servei es reconegui en menor mesura conforme s'incorporin al sistema els graus i nivells més baixos.

A causa del fet que durant el 2010 varen entrar al sistema les persones dependents de grau sever en el primer nivell, es va incrementar amb escreix la població atesa en aquell moment. Durant el 2011 estava prevista l'entrada de les persones en els dos nivells de dependència moderada (grau I), ara bé, a causa de la modificació de la Llei 39/2006 les persones que entren en aquest grau de dependència no obtindran la prestació fins a l'any 2013 o 2014 segons el cas (*vegeu l'apartat 7.1.3*).

Fins al 2011 les persones incorporades al sistema han arribat a les 21.956 persones a les Balears i poc més d'un milió i mig de persones a tot Espanya (1.610.283) (*vegeu els quadres [III-142](#) i [III-143](#)*).

La previsió de població amb algun grau de dependència a les Illes Balears assenyalava un col·lectiu de 40.524 persones, de les quals 25.713 tendrien més de 65 anys (*vegeu el quadre [III-140](#)*).

7.3.1.1. Sol·licituds

El nombre de sol·licituds incorporades al sistema el 2011 ha arribat a les 6.135 persones. Per sexes les dones representen un 62% del total i els homes un 38%⁷⁵ ([vegeu el quadre III-144](#)).

La distribució de sol·licituds totals per illes presenta uns valors semblants a Menorca i a Mallorca, que marquen una proporció de 35,2% i de 35,9% respectivament per als homes i del 64,8% i del 64,1% respectivament per a les dones. A Formentera i a Eivissa la proporció és lleugerament superior per als homes, amb un 39,1% i un 39,5% respectivament i inferior en les dones, amb un 60,9% i un 60,5% respectivament.

Per illes, el 80,9% de sol·licituds s'han fet a Mallorca, un 9,7% a Menorca, un 8,9% a Eivissa i un 0,5% a Formentera ([vegeu el gràfic III-29](#)).

D'altra banda, la situació de dependència entre el nombre de sol·licituds registrades fins al 2011 i la població total a les Balears se situa en un 2,6%. En tots els casos i per illes, les dones registren un major percentatge de sol·licituds. Menorca registra el percentatge més elevat de sol·licituds, tant en dones com en homes (amb un 2,9% i un 1,6%, respectivament). Lleugerament per sota hi ha els percentatges de Mallorca, amb un 2,6% de sol·licituds per a dones i un 1,5% per a homes. Eivissa i Formentera registren percentatges de sol·licituds inferiors tant en homes com en dones, amb percentatges de l'1,1% i l'1,8%, respectivament a Eivissa, i del 0,8% i l'1,4%, respectivament a Formentera ([vegeu el gràfic III-30](#)).

Aquesta situació de dependència respecte de la resta de comunitats autònomes, ens indica que les Balears registren un percentatge de sol·licituds respecte del total de la població inferior a la resta de regions. Percentualment, només les Illes Canàries se situen per sota de les Illes Balears ([vegeu el gràfic III-31](#)).

75

Els percentatges referents a les sol·licituds incorporades al sistema durant el 2011 per sexe, són una aproximació respecte de les dades de 2010.

Al març del 2010 el pes percentual de les sol·licituds de les Illes Balears era de l'1,6%, mentre que al gener de 2012 ha passat a representar el 2,2%. Per tant, es veu un augment lleuger en les noves sol·licituds. Ara bé, serà quan el calendari de la llei estigui del tot executat (any 2014), que serà factible que els registres de noves sol·licituds disposin d'un creixement que podríem dir vegetatiu, és a dir, en funció del moviment de població que s'incorpora a la dependència.

Per edats, el grup de les persones majors de 65 anys registra, des de l'inici del desplegament de la llei, 16.491 sol·licituds, xifra que suposa un 75,1% del total de sol·licituds (21.956) en el període 2007-2011. Entre les persones majors de 65 anys, un 69,1% de les sol·licituds correspon a les persones del tram d'edat de 80 i més anys, per tant, les situacions de dependència es concentren a mesura que augmenta l'edat de les persones ([vegeu el quadre III-145](#)).

A Espanya les xifres també són reveladores pel que fa a l'edat dels sol·licitants: el 78,2% són majors de 65 anys. La resta de grups d'edat se situa en uns valors del 10,4% o inferior. El sector de menors de 18 anys representa el 3,5% del total, i el sector de menors de tres anys el 0,1%.

El valor total de situacions acumulades és de 36.429 i es manté la tendència en el nombre de sol·licituds anuals, la qual cosa ha de permetre al Sistema d'atenció a la dependència marcar els criteris de gestió necessaris per fer front a un volum de demanda quantitativament més estabilitzat amb relació al desplegament de la llei iniciat el 2007 ([vegeu el quadre III-146](#)).

7.3.1.2. Valoracions

Amb relació a les valoracions, durant el 2011 se n'han realitzades un total de 7.667. Per Illes, Mallorca en registra 6.267 (81,7%), Menorca 719 (9,4%), Eivissa 626 (8,2%) i Formentera 51 (0,7%) ([vegeu el quadre III-147 i el gràfic III-32](#)).

En xifres absolutes l'any 2011 es realitzaren gairebé 800 valoracions menys que l'any anterior, tot i així, percentualment es manté en el 2011 el mateix volum per cada territori.

7.3.1.3. Dictàmens

Els dictàmens emesos a partir de les valoracions i que es tradueixen administrativament en la resolució corresponent assoleixen la xifra de 19.688 ([vegeu el quadre III-143](#)).

La diferència amb relació al nombre de valoracions es deu a l'esforç en el procés de normalització i regularització de totes les sol·licituds. Això comporta les pendents, les resolucions de passarel·la amb dret i les revisions. Així mateix, cal tenir en compte la possibilitat que tenen els ciutadans de presentar la sol·licitud encara que, un cop s'ha realitzat la valoració, el dictamen i la resolució, aquesta pugui preveure un grau i nivell que encara no està dins el catàleg de prestacions a causa de l'aplicació progressiva del calendari (cas dels graus I, nivells 1 i 2, que es troben en aplicació progressiva des de l'any 2011).

Per illes, en totes ha augmentat el número de dictàmens, i s'hi ha seguit un creixement que es manté des dels inicis. Si tenim en compte l'estabilització del nombre de les sol·licituds, s'entén l'esforç que ha calgut per regularitzar la capacitat executiva del sistema en la tramitació. També pot veure's que els dictàmens realitzats durant els cinc primers anys d'aplicació de la llei arriben als 52.782, una quantitat molt apreciable ([vegeu el quadre III-148](#)).

Els dictàmens resolts incorporen la valoració del grau de dependència del sol·licitant. L'any 2011, respecte de l'any anterior, mostra unes xifres superiors en els graus I i II, però un descens en els dictàmens registrats en el grau III. Aquest canvi en la concentració de valoracions segons grau resulta lògica si tenim en compte que el calendari d'aplicació de la llei preveia les sol·licituds de les persones amb una situació de dependència severa durant els primers anys d'actuació. El total de persones beneficiàries amb dret a prestació per al conjunt de les Balears és de 16.801 persones. Si tenim en compte el total de persones valorades segons grau, les dades ens diuen que un 30% de les persones valorades són de grau III, un 34,1% de grau II i un 24,5% de grau I. La distribució per graus de valoració mostra que a mesura que passen els anys des de l'aplicació de la llei el 2007, les valoracions es concentren cada vegada

més a la categoria central, això és de grau II ([vegeu els quadres III-149 i III-150](#)).

7.3.1.4. Programes individuals d'atenció (PIA). Prestacions reconegudes durant el 2011

Durant el 2011 s'han plantejat un total de 7.742 resolucions amb prestació reconeguda, 35 més que l'any 2010. Per illes, a Mallorca en corresponen 6.412 (82,8%), a Menorca 673 (8,7%), a Eivissa 597 (7,7%) i a Formentera 55 (0,7%) ([vegeu el quadre III-151](#)).

D'altra banda, i des de la posada en marxa de la Llei de dependència, els beneficiaris d'actius amb prestació reconeguda a les Balears assoleix un nombre total de 12.856 persones receptores. Els serveis més comuns són els de les prestacions econòmiques per a cures en l'entorn familiar, amb 7.571 PIAS (58,9%); la segona prestació és la de serveis d'atenció residencial, amb 1.970 resolucions (15,3%); els serveis dels centres de dia i nit i les prestacions econòmiques vinculades a serveis mantenen percentatges del 5,7% i el 2,8%, respectivament. ([vegeu el quadre III-152](#)).

Per illes, Mallorca té 10.263 persones beneficiàries, que representen el 79,8% de les persones amb dret a prestació; a Formentera hi ha 88 persones beneficiàries amb dret a prestació; a Menorca, 1.362; i a Eivissa, 1.143.

En euros, les prestacions concedides en termes generals, és a dir, les nòmines mensuals per als beneficiaris sense especificar grau i nivell arriben als 32.129.052,14 euros anuals, xifra inferior als 40.307.742,45 euros de l'any anterior. La disminució en el cost de les nòmines mensuals resulta bastant considerable entre 2010 i 2011. El nombre total de nòmines va ser de 85.239, que corresponen a una mitjana de 7.103 beneficiaris cada mes. La mitjana de l'import de les nòmines mensuals és de 377,39 euros, 220,58 euros menys que la mitjana de l'any 2010. Aquest fet significa el segon any consecutiu de descens de la mitjana mensual de les nòmines de les persones que treballen en els programes individuals d'atenció ([vegeu els quadres III-153](#)).

7.3.1.5. Evolució de la dependència segons graus

És important quantificar els efectius de cada fase per observar l'eficàcia de la gestió de desplegament i també per saber com repercuteix en cada fase l'evolució de la demanda. El 2009, durant les tres primeres fases, hi va haver un augment de la tramitació. Aquest augment confirmava l'esforç de normalització del procediment administratiu, per tal d'agilitzar al màxim les respostes a cada fase i procurar reduir en un temps raonable la gestió de cada expedient. Precisament durant l'any 2009 s'aconseguí absorbir l'impacte de la demanda generada per la implantació de la llei, sobretot en el moment en el qual es començaren a fer més valoracions que no sol·licituds es registraven. Durant el 2010 la tendència es va mantenir amb aquesta distribució, major nombre de valoracions que de sol·licituds i augment dels dictàmens (sol·licituds, 6.990; valoracions, 8.829; dictàmens, 14.022). El 2011 la tendència es consolida ja que disminueixen les sol·licituds (6.135), les valoracions són superiors a les sol·licituds (7.667) i descendeixen respecte de l'any anterior, i les valoracions augmenten considerablement respecte del 2010 (16.801) [\(vegeu el quadre III-154\)](#).

Pel que fa a la situació de dependència segons grau, val a dir que el total de dictàmens recollits fins al 2011 assoleix un total de 16.801 casos. D'aquest total, un 84,4% dels dictàmens correspon al grau II de dependència severa (44,8%) i al grau III de gran dependència (39,6%). El 32,3% restant correspon als casos de dependència de grau I⁷⁶ o sense grau de dependència. Val a dir que el total de dictàmens en tràmit correspon al 90% de sol·licituds (que hem de recordar que arriba a una xifra de 21.956 persones sol·licitants) [\(vegeu el quadre III-149\)](#).

7.3.1.6. Persones cuidadores no professionals de persones en situació de dependència

Aquest apartat es pot consultar a la Memòria del CES 2010, pàgines 564 i 565.

⁷⁶

Val a dir que els dictàmens amb grau I de dependència han començat a ser considerats durant l'any 2011 en el calendari de desplegament de la llei. Per tant, fins a l'any 2010 els dictàmens de grau I han estat considerats com a no dependents.

7.4. PLACES DEL CATÀLEG DELS SERVEIS DE DEPENDÈNCIA I PROMOCIÓ DE L'AUTONOMIA.

El Govern Balear disposà durant el 2011 de 3.769 places de la Xarxa Pública d'Atenció a la Dependència, que representen un augment de 1.841 places públiques amb relació al 2010. Aquesta variació en les dades il·lustra l'esforç dirigit a gestionar l'atenció a la dependència amb serveis que descarreguin la família i a diversificar les prestacions que, com s'ha vist, se centren en les prestacions econòmiques per a cures a l'entorn familiar. Aquestes places no són les totals existents, ja que hi ha serveis de cura a la dependència que es troben externalitzats dels serveis públics, ja sigui a través d'empreses privades de gestió de serveis de cura o a entitats del tercer sector. Precisament per la importància estratègica d'augmentar i consolidar les places de la xarxa pública i d'harmonitzar les dotacions amb relació a les indicacions de la llei de dependència, centrarem l'anàlisi principal en la situació d'aquestes places públiques.

Veurem ara amb més detall les xifres de les places públiques disponibles a la XPAD ([vegeu el quadre III-155](#)):

La relació de places per al conjunt de les Illes Balears és de 2.874.

Per illes, Mallorca acumula la major part de serveis (a causa de la major concentració de població respecte de la resta d'illes), i té una proporció del 25% places de centre de dia i del 75% de places de residència, amb un total de 2.103 places. A Menorca, en canvi, la relació és d'un 31% per a les de centre de dia i del 69% per a les residencials, amb un total de 308 places. Eivissa té una proporció més acusada amb un 9% per a les places de centre de dia i un 91% per a les de residència, amb un total de 403 places. Formentera té un total de 60 places en centre de dia.

El volum d'habitants de Mallorca comporta una anàlisi diferenciada entre els usuaris de la zona de Palma, Marratxí i Calvià i els usuaris de la resta de zones de l'illa.

Per equipaments, a la part forana de Mallorca⁷⁷ hi ha 431 places de centre de dia (60%) i 285 a Palma (40%). Les places de residència es distribueixen en 947 (45%) a Palma, Marratxí i Calvià i 1.156 (55%) a la part forana.

77 Les dades de la part forana de Mallorca fan referència a la població resident a les zones del Raiguer, el Pla, la Tramuntana, el Sud, el Nord i el Llevant de Mallorca. Les zones de Marratxí i Calvià, tot i ser poblacions diferents de Palma, són comptabilitzades juntament amb la població de la capital, ja que són zones limítrofes i la major part de la població treballa o utilitza els serveis de la ciutat.

8. JUSTÍCIA

8.1. INTRODUCCIÓ

La població reclusa a les Illes Balears era l'any 2010, última dada disponible, de 1.865 persones, entorn a un 3% menys que l'any anterior. L'any 2009 era de 1.937. Es continua així amb una tendència de decreixement del nombre de reclusos que s'inicia l'any 2008 ([vegeu el quadre III-156](#)).

L'illa de Mallorca agrupa quasi la totalitat de la població reclusa, un 91,7% i Eivissa la resta, 154 presos (8,3%). La població reclusa a Mallorca ha experimentat un fort creixement des de l'any 1998 fins al 2008, en què es produeix un canvi de tendència a la baixa que continua fins al 2010, segons les darreres dades disponibles. A Eivissa, el nombre de reclusos segueix el mateix comportament que a Mallorca, amb un creixement continu a la sèrie de 1998 fins a 2008 i un decreixement en els darrers dos anys.

La major part dels reclusos són homes; l'any 2010 representaven un 85,7% del total. Respecte del 2009, la taxa de creixement de dones recluses augmenta un 14%, mentre que la d'homes es redueix un 5%. En la sèrie 1998-2010 el creixement més significatiu es dona en els reclusos homes a Mallorca. El nombre de reclusos (homes i dones) es manté gairebé constatat a Eivissa durant tota la sèrie.

Amb referència a la situació penal dels reclusos, predominen, amb un 80% en el conjunt de les illes, els reclusos que es troben a presó enfront dels que es troben en situació preventiva (20%). La seqüència 1998-2010 presenta una tendència de creixement positiu amb un punt d'inflexió l'any 2008, en què el nombre de reclusos preventius i a la presó inicia una baixada que continua fins al 2010.

Quant als reclusos preventius, per illes, s'observa una tendència creixent a les dues illes, a Eivissa és produeix un augment molt més pausat que a Mallorca, que presenta puntes de creixement significatives, i arriba a tenir 405 reclusos preventius l'any 2008. El nombre de reclusos a presó es manté entre 60 i 80 persones a Eivissa entre els anys 1998 i 2010. En canvi, Mallorca presenta una

taxa de creixement positiva molt més acusada amb un canvi de tendència l'any 2008, en què el nombre de presos se situava en el màxim de 1.530. L'any 2010 aquesta xifra era de 1.438, gairebé un 2% menys que l'any anterior.

Per illes hi ha diferències significatives pel que fa als percentatges de preventius i reclusos a presó. A Eivissa, la població reclusa amb mesures preventives l'any 2010 (62%) és major que la que es troba en situació de presó (38%). Fins al 2008 l'escenari havia estat diferent, i el nombre de presos era major que el de reclusos preventius. En canvi, a Mallorca, en tota la sèrie de 1998 a 2010, la població reclusa a presó és major que la que compta amb mesures preventives, amb un fort creixement del nombre de presos fins a 2008.

Quant a la situació processal dels individus, no apareixen diferències en qüestió de sexe; així, tant en els reclusos en situació de presó com en els preventius, els nombre d'homes (90%) supera àmpliament el de dones (10%), tant a Mallorca com a Eivissa, i no apareixen diferències significatives respecte dels anys anteriors.

L'any 2010 no hi havia reclusos en situació d'arrests de cap de setmana ni a Mallorca ni a Eivissa, així com tampoc persones en situació d'impagament de multa i trànsits.

8.2. ESTAT DE LA JUSTÍCIA 2011

Si haguéssim de donar una visió global de la justícia a la nostra comunitat, hauríem de dir que per primera vegada en molts d'anys es dona un resultat favorable en tots els seus paràmetres:

Menys assumptes pendents (85.450, un 6,08% menys que l'any anterior).

Menys assumptes registrats: (223.038, un 1,90% menys que l'any anterior).

Més assumptes resolts (225.922, un 2,90 % més que el 2010).

Les dades expressades posen de manifest que davant una menor entrada d'assumptes, hi ha hagut un major sobre esforç resolutiu, que ha permès un índex de pendència proper al de fa dos anys.

No obstant això, la valoració detallada per jurisdiccions pel que fa al partit de Palma, ens permet arribar a altres conclusions:

A) Els jutjats mercantils, malgrat l'esforç resolutori, incrementen la pendència per una major entrada d'assumpes respecte de 2010. Es manté la necessitat de creació d'un nou jutjat amb relació a la càrrega de feina actual i el manteniment del reforç existent (en realitat es necessitarien dos nous jutjats), i l'adequació necessària de les plantilles de les oficines judicials a la d'un jutjat ordinari de primera instància.

B) Pel que fa als jutjats penals, cal dir que, malgrat l'esforç resolutori, l'increment d'entrada d'assumpes ha suposat un increment lleu de la pendència final. Amb referència al jutjat penal 8 (executòries), cal dir que la seva evolució és favorable, per les reformes organitzatives un pic establert un nou reforç. Davant un increment important en el nombre d'executòries registrades (fruit de la recuperació d'aquest tràmit de registre), les executòries pendents han minvat, ja que la nova organització va donant els primers resultats.

C) Pel que fa a jutjat contenciós administratiu, l'augment important del assumptes ingressats i la pendència important que s'arrossega d'anys anteriors ens donen un resultat final insatisfactori, malgrat el fet que l'esforç resolutori ha estat significatiu. És inqüestionable la necessitat de creació de, almanco, un nou jutjat.

D) En el mateix sentit, els jutjats socials segueixen una tònica d'evolució desfavorable i, fins i tot, preocupant quant a la pendència, causada per un descens de la capacitat resolutòria una vegada finalitzats els plans de reforç i l'augment en el nombre d'assumpes ingressats, no tan important com l'any passat. Són necessaris tres jutjats de social més a Palma, si es vol regularitzar aquesta jurisdicció.

E) Pel que fa a la justícia civil, cal dir que els jutjats de primera instància ordinaris segueixen una tònica favorable pel que fa a la pendència, ja que s'hi han ingressat un 12% menys d'assumpes, i se n'ha resolt un 2,69% més que l'any passat. Malgrat això, l'esforç resolutori dels jutges de primera instància és

important, i segueix essent necessària la creació de nous òrgans. Pel que fa als jutjats de família, un petit increment en el nombre de nous assumptes es veu neutralitzat per un increment important de l'esforç resolutori, la qual cosa es tradueix en una disminució lleu de la pendència.

F) Amb referència als jutjats d'instrucció, una menor capacitat resolutòria s'ha vist compensada per un menor nombre de nous assumptes, la qual cosa permet mantenir una tendència favorable a la disminució de la pendència.

Pel que fa als jutjats de violència de gènere, l'increment d'assumpes registrat s'ha vist compensat per l'esforç resolutori, la qual cosa s'ha traduït en una disminució significativa de la pendència final. No obstant això, en l'àmbit civil, mantenint l'esforç resolutori, l'increment d'assumpes ha suposat una tendència a l'acumulació de pendència final.

Finalment, val a dir que la greu situació econòmica d'Espanya està suposant que enguany no s'hagin convocat oposicions a jutge, i que els plantejaments per als anys vinents no condueixen a l'optimisme, a més de dirigir-se cap a l'adopció de mesures de resolució extrajudicial de conflictes, i d'aplicació de taxes al servei de justícia.